

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง ผลการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านโดยวิธีสตอรี่ไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับปริญญาตรี โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน
2. ความหมาย ความสำคัญของศิลปศึกษาและการเรียนการสอนศิลปะในอุดมศึกษา
3. กระบวนการเรียนรู้ และแหล่งข้อมูล
4. หลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ
5. การเรียนการสอนแบบสตอรี่ไลน์
6. การนำวิธีสอนโดยสตอรี่ไลน์ไปประยุกต์ใช้กับการสอนวิชาเนื้อหาในหลักสูตรศิลปศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

1.1 ความหมายของการสอน

การสอนถือว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง และถือได้ว่าเป็นศาสตร์หรือวิทยาการแขนงหนึ่งที่มีองค์ประกอบของศาสตร์หรือวิทยาการครบถ้วน และในฐานะที่การสอนเป็นกระบวนการจะครอบคลุมขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมการสอน ดำเนินการสอนตามกระบวนการ โดยมุ่งให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และมีการประเมินองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับไปปรับปรุงกระบวนการต่อไป อีกทั้งการสอนยังยึดหลักการสำคัญคือ ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตน โดยการสอนมีหลักสำคัญคือ หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน หลักการวางแผน และเตรียมการสอน หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ และหลักการประเมินผลและรายงานผล มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามความหมายของการสอนไว้หลายทรรศนะดังนี้

ทิตานา แจมมณี (2545) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง สภาพหรือลักษณะการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักการ ทฤษฎี ปรัชญา แนวคิด หรือ ความเชื่อต่างๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคต่างๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่ยึด ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการทำให้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล

บุญชม สีสะอาด (2537) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนมีความหมายหลายประการ เช่น หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ การฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาต่างๆ การจัดสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรม การจัดประสบการณ์หรือจัดสถานการณ์ และการแนะแนวทางแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) กล่าวว่า การสอนคือ การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนได้ปะทะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นและอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษา

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2357) กล่าวว่า การสอนคือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดซึ่งต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอนเป็นสำคัญ

การัญญา เกียรติประวัติ (2524) กล่าวว่า การสอน คือ กระบวนการต่างๆ ที่บุคคลได้กระทำเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางค่าน้ำร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา สิ่งสำคัญคือ กระบวนการนี้ต้องช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถปรับตนเองให้ชีวิตมีความสุข

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวถึงการสอนว่า เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด และจัดประสบการณ์โดยรูปแบบต่างๆ เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาได้พัฒนาสมอง ทักษะคติ อารมณ์ จิตใจ สังคม เตรียมที่จะเป็นพลเมืองที่ดีมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การสอนยังหมายถึง การทำให้คนมีความรู้ และฝึกฝนอบรมให้เป็นคนดี

กล่าวโดยสรุปแล้วการสอนหมายถึง การจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ ทักษะ และสติปัญญา ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ สามารถดำรงชีพได้อย่างราบรื่นและอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษา

1.2 องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนถือเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะการจัดการเรียนการสอนเป็นวิถีทางที่นำผู้เรียนไปสู่จุดประสงค์ของการเรียน การจัดการเรียนการสอนมีหลากหลายวิธีควรให้ความสำคัญ และทราบแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด ซึ่งมีหน่วยงานทางการศึกษา และนักวิชาการทางการศึกษาให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

แฮมสัน (Hamlyn, 1978) ได้ให้คำจำกัดความของ “การเรียนการสอน ” ว่า การเรียนการสอนเป็นส่วนประกอบซึ่งเกื้อกูลซึ่งกันและกัน การเรียนรู้เกิดขึ้นไม่จำเป็นว่าผู้เรียนได้รับการสอน บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง แต่ถ้าหากมีการสอนเกิดขึ้นก็หมายความว่า บุคคลมีการเรียนรู้ รูปแบบการสอนมีหลายรูปแบบ และรูปแบบของการเรียนรู้ก็มีหลายรูปแบบ การสอนช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนว่าประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
2. ผู้เรียน ประกอบด้วย ความรู้ความสามารถของผู้เรียน และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และสำหรับในระดับอุดมศึกษานั้นจะเน้นในเรื่องของการแสวงหาความรู้เป็นสำคัญ
3. ผู้สอน ประกอบด้วย ความรู้ความสามารถของผู้สอน รวมถึงบุคลิกที่เหมาะสม ผู้สอนมีส่วนสำคัญช่วยให้ผู้เรียนคิดด้วยวิถีทางที่เหมาะสม และเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เหมาะสม
4. เนื้อหาของการเรียนการสอน ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดทฤษฎีความรู้ขึ้น และนอกจากนี้ยังประกอบด้วย การปฏิบัติและฝึกฝน ในการสอนบางกรณีอาจใช้หลักการและทฤษฎีที่คล้ายคลึงกัน โดยมีจุดเน้นแตกต่างกันได้

5. กิจกรรมการเรียนการสอน เทคนิคการสอน และการใช้เทคโนโลยีช่วย ซึ่งแล้วแต่เนื้อหาของแต่ละวิชา ระดับการเรียนรู้ ผู้เรียน และสถานการณ์การเรียนรู้ เป็นต้น

6. สภาพแวดล้อม หรือสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อให้เทคนิควิธีการเรียนการสอนได้ผลดี สอดคล้องความต้องการของวัตถุประสงค์และของหลักสูตร

บริกส์ (Briggs,1981) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบว่าการเรียนการสอนประกอบด้วยวัสดุ สิ่งพิมพ์ หนังสือ ตำรา ฯลฯ อุปกรณ์การศึกษา และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน การทดสอบ การประเมินผล การแนะนำให้แก่ผู้เรียน การแนะนำให้แก่ผู้สอน รวมถึงกิจกรรม และกระบวนการเสริมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของการเรียนการสอนแต่ละหน่วยที่วางไว้ และกล่าวถึงการเน้นมิติของการเรียนการสอนคือ

1. ผู้สอน เป็นผู้วางแผนและออกแบบการเรียนการสอน เป็นผู้เลือกให้หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ และสื่อต่างๆ จัดสภาพการณ์ต่างๆ เพื่อการเรียนการสอน เป็นผู้ประเมินผล และให้ข้อมูล ข้อความรู้เพิ่มเติม

2. ผู้เรียน คุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน การเรียนรู้ที่พึงประสงค์เป็นผลมาจากการสอนโดยได้รับการทดสอบความรู้ในช่วงระยะเวลาต่างๆกัน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอน เช่น ฟลิ้ม วีดีโอ เทป คอมพิวเตอร์ การเรียนการสอนแบบต่างๆ ได้แก่ การเรียนการสอนแบบโปรแกรม (Programmed Instruction) และการเรียนการสอนรายบุคคล (Individualized Instruction)

ยูเนสโก (UNESCO,1975) ได้ให้คำจำกัดความของการเรียนการสอนโดยการเน้นที่ผลผลิต (Prodeuct) เช่น ความสามารถในการอ่าน ซึ่งจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้สอน ผู้เรียน สื่อ และวิธีการเรียนการสอนแบบต่างๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์เหล่านี้ก่อให้เกิดเนื้อหาของการเรียนรู้ขึ้น นอกจากนี้ยังได้จำแนกมิติต่างๆของการเรียนการสอนโดยเน้นทางด้านผู้เรียนและทรัพยากรต่างๆ

1. ผู้เรียน คุณลักษณะผู้เรียน ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนจะเป็นผู้ศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. ผู้สอน เป็นผู้เตรียมการเรียนการสอน และช่วยแนะนำผู้เรียน

3. กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ทรัพยากรต่างๆ สิ่งพิมพ์ หนังสือ เอกสาร สื่อต่างๆ โต๊ะเก้าอี้ ฯลฯ

5. การแนะนำต่างๆ

6. การวัดผลการประเมินผล และการปรับปรุง รวมถึงข้อเสนอแนะต่างๆ (Feedback) การทดสอบนั้นจะต้องใช้วัดผลได้อย่างแท้จริง มีการให้งานแก่ผู้เรียน เพิ่มเติม เมื่อไม่สามารถทำตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ได้

ในระยะหลังการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ไครสต์ (Cyrs, 1997) ได้กล่าวถึงการเรียนการสอนทางไกลว่า การเรียนการสอนมีจุดเน้นแตกต่างกันไปตามระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียน และมิติต่างๆ จะเน้นถึงผู้เรียนและสื่อการสอนต่างๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อม สามารถจำแนกมิติการเรียนการสอนได้ดังนี้

1. ผู้เรียน เน้นความต้องการของผู้เรียน การมีระเบียบวินัย ในตัวของผู้เรียนมีความอยากเรียนรู้เรียนอย่างเป็นอิสระ
2. ผู้สอน มีบทบาทในด้านผู้สนับสนุนการเรียนการสอน (Facilitator) และเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Resource Person) มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สื่อสมัยใหม่ต่างๆ ที่ช่วยในการเรียนการสอน
3. กระบวนการเรียนการสอน เน้นการสอนรูปแบบต่างๆ การใช้สื่อการศึกษาช่วยการเรียนการสอนเช่น โทรทัศน์ วีดีโอ (VDO Conference) วีดีโอคอนเฟอเรนซ์ อินเตอร์เน็ต เป็นต้น
4. สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปจากชั้นเรียนตามปกติเป็นห้องที่ห่างไกลออกไป มีห้องสมุดที่เหมือนจริง (Virtual Libraries) มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้วยเครือข่าย นอกจากนั้น เน้นบริการช่วยการเรียนการสอน เช่น การประเมินผลในเชิงคุณภาพ เพื่อช่วยชี้แนะทั้งผู้เรียนและผู้สอนในสิ่งที่ปัญหาของผู้เรียน

สุจริต เพียรชอบ (2524) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนไว้ 6 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการสอน ประกอบด้วย การบันทึกการสอน การนำหลักสูตรไปใช้ การใช้แผนการสอนคือครู
2. การกำหนดวัตถุประสงค์การสอน ประกอบด้วย พฤติกรรมการเรียนรู้ หลักการเกี่ยวกับการพัฒนา และใช้วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เทคนิคการประเมินผลผู้เรียน การเขียนข้อสอบจากวัตถุประสงค์
3. การเลือกวิธีและเทคนิคการสอน ประกอบด้วยวิธีสอน การนำเข้าสู่บทเรียนการตั้งคำถาม การสร้างความสนใจ

4. การผลิตและใช้สื่อการสอน ประกอบด้วย การเลือกใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิธีการรักษาสื่อการสอน การผลิตสื่อการสอนแบบง่ายๆ

5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเลือกรูปแบบและวิธีการประเมินผลการสร้างและเลือกใช้เครื่องมือทดสอบชนิดต่างๆ การออกข้อสอบปรนัยและอัตนัย

6. การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก ประกอบด้วย การสอนซ่อมเสริม การให้การปฐมนิเทศ การจัดมุมหนังสือ การใช้กิจกรรมเสริม

ธำรง บัวศรี (2532) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบ

2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบ เนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้

3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

4. ยุทธศาสตร์การสอน หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความรู้และอื่นๆ ตามจุดประสงค์ และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5. วัสดุอุปกรณ์ และการสื่อสาร หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

6. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ดังนั้น การเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอน อันเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมให้สอนดีหรือไม่ก็ได้ คือ

1. ผู้เรียน ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา เป็นผู้ที่อยู่ในระยะผู้ใหญ่วัยรุ่น จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ค้นแปรที่ต้องการคำแนะนำให้ปรับพฤติกรรมให้ถูกทาง ในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์ สนใจในเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันและนำไปช่วยสังคมได้ ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามาจากทุกสารทิศมาจากสิ่งแวดล้อม ทัศนคติ และวิถีชีวิตจากครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะพื้นฐานทางวิชาการที่ได้รับมาจากโรงเรียนต่างๆ มีความแตกต่างกัน

มาก สถิติปัญญาส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้สอนจึงควรยอมรับ และเข้าใจสภาพของผู้เรียนที่ไม่เหมือนผู้สอน หากผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนได้ ก็ย่อมจะทำให้การสอนประสบผลสำเร็จไปด้วย

2. ผู้สอน ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดความคิด วิทยาการและกระบวนการให้แก่ผู้เรียนดังนั้น ผู้สอนย่อมจะเป็นผู้ที่ทำให้การเรียนการสอนเกิดผลดีได้

3. อุปกรณ์ ถือเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษาได้แก่ หนังสือ เอกสารประกอบการสอน สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ของจริง ภาพ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ซอรัค กระดานดำ ภาพยนตร์ โทรทัศน์วงจรปิด วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การนำเสนอทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4. สิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อการเรียนการสอน หากสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนไม่เหมาะสม สภาพแออัดภายในห้องเรียน ความร้อน หรือ การบริหารงานต่างๆ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นผลกระทบต่อการเรียนการสอนซึ่งอาจจะทำให้ผู้เรียน ไม่อยากเรียน

5. เงื่อนไขอื่นๆ อาจมาจากหลักสูตร เช่น หลักสูตรกำหนดขอบเขตสาระให้ผู้เรียนเกินหน่วยกิต หรือเวลาที่กำหนดให้ ทำให้ผู้สอนเร่งสอนจนทำให้การสอนไม่ได้ผลดี หรือบางครั้งบางรายอาจจะจัดไม่ตามลำดับยากง่าย ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผลดีตามที่ต้องการ

โดยสรุปแล้วการเรียนการสอนมีความหมายมากกว่าการเรียนการสอนโดยทั่วไป เนื่องจากจะครอบคลุมเหตุการณ์ทั้งหมดที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งมีใช้เฉพาะเกิดจากครูหรืออาจารย์เท่านั้น การเรียนการสอนอาจรวมเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งเกิดจากรูปภาพ หนังสือพิมพ์ หรือ โปรแกรมทีวี ฯลฯ ถึงแม้ว่าครู อาจารย์ จะเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดเหตุการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ก็ตาม ผู้เรียนสามารถจัดการให้มีการเรียนการสอนด้วยตัวของเขาเองได้ การสอนจึงอาจจะเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนการสอนที่มีความสำคัญอย่างมาก การเรียนการสอนควรต้องมีการวางแผนหรือ ออกแบบอย่างเป็นระบบ ถ้าจะให้ได้ดีผลดีนอกจากนี้สื่อการศึกษาหรือกิจกรรมต่างๆรวมถึงการประเมินผลมีบทบาทที่สำคัญต่อการเรียนการสอนด้วย

2. ความหมาย ความสำคัญของศิลปศึกษาและการเรียนการสอนศิลปะในอุดมศึกษา

2.1 ความหมายของศิลปศึกษา

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของ ศิลปะ (ศิลปะ) ว่าหมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะ นอกจากนี้แล้วยังมีนักการศึกษาและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของคำว่า ศิลปศึกษา ดังนี้

เกษร ธิตะจารี (มปป.) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยฝีมือ ด้วยความรู้สึนึกคิด และความสามารถที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธา ด้วยความบริสุทธิ์ที่ปรารถนาจะสร้างสรรค์งาน ศิลปกรรมขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือ สังคมทำให้ผู้อื่นพบเห็นเกิดความรู้สึกในด้านอารมณ์ต่างๆ ซึ่งมีหลากหลายอารมณ์

นิรมล ติธมสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้ให้ความหมาย ของ ศิลปะ ว่า เป็นสิ่งใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยใช้แนวความคิดที่มีอยู่ ประกอบกับเหตุผล อารมณ์ ความคิดริเริ่มและสร้างขึ้น โดยมุ่งแสดงให้เห็นความงาม น่าชื่นชมหรือน่าประทับใจ

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษา เปรียบเสมือนเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประมวลเอาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับมา แสดงออกในรูปแบบของผลงานทางศิลปะ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

สงวน รอดบุญ (2524) กล่าวถึงความหมายของศิลปะว่า เป็นสิ่งที่ถักถอมมาจากอารมณ์และความรู้สึกอันลึกซึ้ง เป็นผลสืบเนื่องมาจากความปรารถนาของมนุษย์ที่มีมาแต่กำเนิด เพื่อต้องการปรับปรุงชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้มีความงดงามด้วยการสร้างสรรค์หรือปรุงแต่งสิ่งต่างๆ ที่มีอาจหาได้ในโลกธรรมชาติ

อารี สุทธิพันธุ์ (2528) ได้กล่าวถึงศิลปะว่า เป็นการรู้จักการถ่ายทอดธรรมชาติที่เห็นด้วยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการเข้าใจเลือก วัสดุที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดรูปทรงใหม่

สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2528) ได้กล่าวว่า วิชาศิลปะเป็นวิชาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดสร้างสรรค์อย่างอิสระ และเป็นวิชาที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่กว่าวิชาอื่น ทั้งนี้เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาศิลปะเองและลักษณะทางกายภาพของวิชาศิลปะ

สุลักษณ์ ศรีนุรี (2534) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีอิสระในการคิดสร้างสรรค์จินตนาการ ได้วิพากษ์วิจารณ์ และศิลปศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการรับรู้ (perceptual growth) การสร้างสรรค์ (creative growth) และสุนทรียภาพหรือความงาม (aesthetic growth) ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ

มานพ ถนอมศรี (2526) ได้ให้ความหมายของ ศิลปศึกษา คือ การนำเอาศิลปะมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึกรู้จักคิดเพื่อเป็นการฝึกฝนการทำงานของสมองให้แก่ผู้เรียน โดยมุ่งที่จะเป็นส่งเสริมให้เป็นคนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการคิด เป็นผลดีต่อไปในการศึกษาวิชาอื่นๆ ผู้เรียนมีโอกาสได้ติดตาม แก้ปัญหา และการสร้างสรรค์โลกแห่งจินตนาการ อันเป็นโลกแห่งความก้าวหน้าทางสมองบนกระดาษด้วยเทคนิควิธีการทางศิลปะอันเป็นวิชาเดียวเท่านั้นที่มีอิสระภาพและเสรีภาพในการแสดงออกให้แก่ักเรียนมากที่สุดมาเป็นสื่อในการนำและการเรียนรู้

เลิศ อานันทะ (2535) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษา คือ วิชาที่จัดการเรียนการสอนขึ้นภายในโรงเรียนและสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนทุกเพศทุกวัย และทุกระดับความสามารถได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรีตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดจินตนาการตามความสนใจและความถนัดทางธรรมชาติของนักเรียนแต่ละคน

จากความหมายของศิลปศึกษาที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ศิลปศึกษา คือ เป็นการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระตามความถนัด และตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาทำ

ให้ผู้เรียนมีความคิดแก้ปัญหา คิดหลากหลาย เกิดการรับรู้ การสร้างสรรค์ มีเจตคติที่ดีและทำให้ผู้เรียน
เกิดสุนทรียภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่นๆ

2.2 คุณค่าของศิลปะศึกษา

ในปัจจุบันศิลปะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์มากขึ้นทุกวันจนไม่
สามารถแยกออกจากกันได้ ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ของผู้เรียนโดยในระดับอุดมศึกษาแล้วเป็นวิชาร่วมทางสาขามนุษยศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
สร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้ผู้เรียนและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจใน
ตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมกัน จาก
การศึกษามีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคุณค่าของศิลปะดังนี้

เกษร ธิตะจารี (มปป.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะ
จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ตรงโดยให้ผู้เรียนมีโอกาสสัมผัสกับผลงานที่ตนเองสร้างขึ้น ได้ใช้
ความสามารถมือทั้ง 2 ข้าง ใช้ตา และทางความคิด ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน จนเกิดมโนทัศน์
ทางศิลปะ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้และพัฒนากระบวนการและกลวิธีการของการทำงาน รู้จักแก้ปัญหาใน
การออกแบบ ความสำเร็จในการทำงานและสามารถช่วยให้เกิดความเชื่อมั่น มีทัศนคติที่ดี และมีแนวคิด
สร้างสรรค์ทางศิลปะของตนเอง

ศิริภรณ์ แสงประภา (2516) ได้กล่าวถึงศิลปะว่า นอกจากเป็นอาหารตาอาหารทางใจแล้ว
วิชาศิลปะยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีรสนิยมดี มีความเจริญงอกงามทางอารมณ์

สงวน รอดบุญ (2524) ได้กล่าวถึงคุณค่าทางศิลปะว่ามีความสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้มี
ความรักในความงามของธรรมชาติและความงามทางศิลปะ ถ้าเยาวชนของชาติมีค่านิยม รู้คุณค่าของ
งานศิลปะแขนงต่างๆ และมีความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมแล้ว ย่อมมีส่วนช่วยให้การดำเนินชีวิต
ประสบผลสำเร็จ เมื่อพลเมืองของชาติมีการอบรมบ่มนิสัยในทางศิลปวัฒนธรรมทำให้คนในชาติกลายเป็น
พลเมืองที่มีอารยธรรม

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่า ช่วยสร้างเสริมลักษณะนิสัย และ ประสพการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงาม นอกจากนั้นแล้ว ยังเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีนิสัย ช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพินิจพิจารณา มีใจรักและชื่นชมในงานศิลปะ เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงาม มีความรู้สึก ทางสุนทรียภาพ มีรสนิยมที่ดี รักการศึกษาค้นคว้า และรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ มีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ อย่างต่อเนื่องให้สืบทอดต่อไปแก่ เยาวชนรุ่นหลังอย่างไม่รู้จบ

John Dewey (1979) นักปราชญ์และนักการศึกษาคนสำคัญ กล่าวว่า ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วย เสริมสร้างสติปัญญาให้แก่ชีวิต ซึ่งสติปัญญานั้นไม่ได้มาจากการเรียนแต่สิ่งภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่ มาจากการเข้าถึงศิลปะของแต่ละบุคคลด้วยนอกจากนี้ศิลปะยังเป็นสื่อสำคัญในการประสานให้ เกิดความงามความกลมเกลียวในสังคม

จากความสำคัญดังกล่าวจึงพอสรุป ได้ว่าศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวันของ มนุษย์อย่างแยกกันไม่ออก ศิลปะสามารถสร้างเสริมให้คนเกิดความเจริญงอกงามทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา ช่วยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีรสนิยมที่ดี อีกทั้งยังส่งเสริมลักษณะนิสัยของ คนให้ดำเนินไปในทางมีดีและมีคสามสุข ศิลปะยังพัฒนาจิตใจและรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรม ประจำชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ อย่างต่อเนื่อง ให้สืบทอดต่อไปแก่เยาวชนรุ่นหลังอย่างไม่รู้จบสิ้น

2.3 แนวทางการสอนศิลปะ

การสอนศิลปะจะมีกระบวนการและแนวปฏิบัติเฉพาะในการจัดประสพการณ์ให้แก่ผู้เรียนเพื่อ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ วิธีสอนจึงแตกต่างจาก วิชาการศึกษาโดยทั่วไป โดยมีผู้เสนอการสอนศิลปะในแบบต่างๆ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม ดังนี้

สุรพล วิรุฬักษ์ (2524) ได้กล่าวว่า ในการสอนวิชาทางศิลปะ สิ่งที่ควรคำนึงคือทำอย่างไรจะ ให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นตัวของตัวเอง และภูมิใจในผลงานของตนเอง สิ่งเหล่านี้ ผู้สอนสามารถช่วยให้เกิดขึ้นได้ด้วยการยกย่องชมเชยผลงานของนิสิตให้ปรากฏชัดเจนต่อหน้า

สาธารณชน เพื่อนิติจะได้มีความภาคภูมิใจ มีความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น อันจะมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานต่อไปด้วย

นิรมล ศิรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้เสนอวิธีการสอนศิลปะที่ผู้สอนควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของบทเรียน ผู้เรียน และสภาพแวดล้อมต่างๆ ประกอบด้วย 4 วิธีคือ

1. วิธีสอนแบบแสดงให้ดูเป็นขั้นตอน (Directed Teaching) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนสาธิตการทำงานให้ผู้เรียนดูทีละขั้นตอน แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ซึ่งในบางครั้งผู้สอนอาจสาธิตให้จบทุกขั้นตอนก่อนได้ การสอนวิธีนี้เหมาะสำหรับงานศิลปะที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวิธีและขั้นตอนการทำงาน เพื่อจะให้ผู้เรียนสามารถนำหลักหรือขั้นตอนนั้นไปเป็นแนวทางในการแสดงออก หรือคิดผสมผสานวิธีต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกิดเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่แปลกใหม่ขึ้นมา ข้อควรคำนึงสำหรับวิธีสอนแบบนี้ คือ ผู้สอนควรแนะนำแนวทางหรือขั้นตอนการทำงานเท่านั้น เพราะถ้าผู้สอนเป็นผู้ควบคุมกระบวนการแสดงออกของผู้เรียน จะทำให้งานศิลปะมีคุณค่าเป็นเพียงงานประติมากรรมหรืองานช่างเท่านั้น

2. วิธีสอนแบบให้ทำงานอิสระ (Free Expression) เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตัดสินใจทำงานตามความพอใจของตนเอง ซึ่งอาจเป็นไปได้ 4 แบบ คือ แบบที่ 1) ผู้สอนให้ผู้เรียนเลือกสื่อที่จะใช้ในการแสดงออกทางศิลปะได้โดยอิสระ และทำงานในลักษณะใดๆ ก็ได้ตามใจนักเรียน เป็นการให้อิสระอย่างเต็มที่ แบบที่ 2) ผู้สอนกำหนดสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วให้ผู้เรียนใช้สื่อนั้นแสดงความรู้สึนึกคิดเป็นงานศิลปะ ได้เองโดยเฉพาะ แบบที่ 3) ผู้สอนกำหนดสื่อให้เช่นเดียวกับแบบที่ 2 และกำหนดหัวข้อที่จะให้ผู้เรียนแสดงออกทางศิลปะไว้ด้วย แบบที่ 4) ผู้สอนกำหนดสื่อ แล้วกำหนดหัวข้อให้เช่นเดียวกับแบบที่ 3 แต่หัวข้อที่ครูกำหนดนั้นแคบและเจาะจงมากกว่า แบบนี้เป็นแบบที่ให้อิสระแก่ผู้เรียนน้อยที่สุด

3. วิธีสอนแบบสัมพันธ์กับวิชา (Correlate Teaching) เป็นการสอนศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น โดยที่ผู้สอนต้องสำรวจว่า นอกเหนือจากวิชาศิลปศึกษาแล้ว ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพยายามกำหนดแนวทางการสอนให้สัมพันธ์หรือกลมกลืนกับวิชาอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้หลากหลาย ในขณะเดียวกันความสามารถในการเลือกเนื้อหาเรื่องราวที่น่าสนใจของผู้สอนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกในการทำงานศิลปะได้อย่างดี

4. วิธีสอนแบบแกนกลาง (Core Teaching) เป็นการสอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดปัญหาไว้เป็นแกนกลาง แล้วให้ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาานั้น เป็นวิธีสอนแบบธรรมชาติ เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม สอนให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาปัญหารอบๆตัว และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้

อุบล คูจินดา (2532) ได้เสนอรูปแบบวิธีการสอนศิลปะที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับความรู้และเนื้อหาวิชาไว้ 8 วิธีดังนี้

1. วิธีสอนศิลปะแบบบรรยาย เป็นวิธีการสอนที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลางความสนใจ พูด บอกเล่า หรืออธิบายเนื้อหาเรื่องราวของศิลปะให้ผู้เรียนฟัง โดยผู้สอนเป็นผู้เตรียมการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น เป็นสื่อทางเดียว คือจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อยมาก นอกจากนั่งฟัง จด และเตรียมตัวสอบ ในปัจจุบันวิธีได้รับการปรับปรุง โดยผู้สอนมีอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส วีดีโอ เป็นต้น การสอนศิลปะแบบบรรยายเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา และวิชาที่เหมาะสมกับวิธีนี้ ได้แก่ วิชาทัศนศิลป์ วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นต้น

2. วิธีสอนศิลปะแบบสารัตถ์ เป็นการสอนศิลปะที่ผู้สอนมีการสารัตถ์ให้ผู้เรียนดู มีการอภิปรายประกอบการซักถามว่าจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตาม ซึ่งการสอนแบบสารัตถ์นี้เหมาะกับการสอนในทุกระดับ

3. วิธีสอนศิลปะแบบอภิปราย เป็นการสอนศิลปะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนฝึกการฟัง พูด แก้ปัญหา แสดงความคิดเป็นออกมาอย่างชัดเจน เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ การสอนศิลปะแบบอภิปรายจึงไม่ใช่การเน้นที่ข้อคิดเป็นข้อยุติเท่านั้น แต่คำนึงถึงกระบวนการทั้งหมดของการอภิปรายที่สังคมยอมรับ การสอนศิลปะแบบอภิปรายจึงเหมาะสมกับการสอนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

4. วิธีสอนศิลปะแบบกำหนดงาน เป็น การสอนที่นำมาใช้กับผู้เรียนที่มีความสามารถและทักษะพื้นฐานอย่างเพียงพอแล้ว จึงสมควรนำมาใช้กับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษา เพราะผู้เรียนมีทักษะในการใช้เครื่องมือและวัสดุต่างๆมาแล้ว

5. วิธีสอนศิลปะแบบปฏิบัติการ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในห้องทดลองหรือฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง เช่น บริษัท โรงงาน วิธีการสอนศิลปะแบบปฏิบัติการเป็นการฝึกทักษะโดยตรงทำให้ผู้เรียนได้เห็น เข้าใจ สัมผัส และปฏิบัติได้ซึ่งเหมาะสมกับการสอนศิลปะในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

6. วิธีสอนศิลปะแบบแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม เป็นวิธีสอนที่นำมาใช้ได้กับการสอนทุกระดับและทุกกลุ่มวิธี จะได้ผลดีเป็นพิเศษกับนักเรียนคือ มีโอกาสเลือกทำกิจกรรมศิลปะตามที่ตนถนัดและสนใจ รู้จักการทำงานร่วมกันสร้างนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัวขอมับฟังความคิดเป็นของผู้อื่น สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีโอกาสใช้สติปัญญาแก้ปัญหาต่างๆร่วมกัน

7. วิธีสอนศิลปะแบบโครงการ เป็นการสอน ที่ให้ผู้เรียนนำปัญหาตามสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวันมาเป็น โครงการศิลปะ โดยผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันคัดเลือกโครงการที่จะทำ ผู้เรียนเป็นผู้วางโครงการและทำกิจกรรมด้วยตนเอง วิธีการสอนศิลปะแบบโครงการเหมาะกับการสอนศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

8. วิธีสอนศิลปะ โดยการศึกษาสถานนอกสถานที่ เป็นการสอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนไปนอกโรงเรียนเพื่อศึกษาศิลปะในสถานที่ต่างๆ เรียกว่า ทัศนศึกษาสถานนอกสถานที่ (Field Trip) นับว่าเป็นการสอนที่มีคุณค่ามากอย่างหนึ่งในการเรียนศิลปะเพราะเป็นการได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และเพลิดเพลิน

เกษร ธิตะจारी (2530) ได้กล่าวถึงการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษาว่ามีวิธีสอนหลายวิธีผู้สอนควรเลือกให้เหมาะสมกับลักษณะวิชาที่สอน พร้อมได้เสนอแนะวิธีสอนไว้ 6 วิธี ดังนี้

1. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นวิธีที่ผู้สอนจะต้องสอนให้ผู้เรียนรู้หลักการแก้ปัญหา ซึ่งจะต้องคิดค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง หรือแก้ปัญหาเป็นกลุ่มก็จะต้องระดมความคิดหาคำตอบให้ได้หลายวิธีและเลือกวิธีที่ดีที่สุด ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายๆ กับการสอนแบบสัมมนา การสอนแบบกรณีศึกษา การสอนแบบโครงการ การสอนแบบสืบสอน การสอนแบบวิจัย เป็นต้น การสอนแบบแก้ปัญหาผู้สอนต้องตั้งโจทย์ปัญหาขึ้นให้ผู้เรียนคิดแล้วตอบ ควรมีการควบคุมเวลา และชี้แนะเมื่อจำเป็นแต่จะต้องกระตุ้นให้คิดด้วยตัวเองมากที่สุด การแก้ปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนต้องระดมใช้ความคิดเพื่อหาหนทางแก้ปัญหาและเมื่อทำได้ก็จะเกิดความภูมิใจ และถ้าทำอยู่เสมอจะทำให้พัฒนาความคิด พัฒนาสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เมื่อพบอุปสรรคใดๆ ก็จะมีหนทางแก้ไขปัญหาก็ได้ กลายเป็นคนที่มีเหตุผล รอบคอบและมีสติในการทำงาน

2. การสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Teaching) เป็นการสอนที่ผู้สอนจะต้องทำให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหา และค้นพบด้วยตัวเอง การสอนแบบนี้มีความคล้ายคลึงกับประเภททฤษฎีการค้นคว้าสืบสอบหรือฝึกการค้นคว้าหรือสอนให้ค้นคว้า การสอนแบบนี้มีมานานตั้งแต่สมัยเริ่มต้นของกรีก หรือทฤษฎี กรีก (Socratic Method) จัดเป็นการสอนที่สำคัญในการค้นหาอย่างใช้เหตุผล และมีการอภิปรายในขบวนการสอน จุดมุ่งหมายการสอนแบบสืบสอบโดยส่วนรวมแล้วก็คือ การช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้คำถาม คำตอบ หรือหาวิธีแก้ไขข้อสงสัย จนเป็นที่พอใจ และสร้างทฤษฎีขึ้นด้วยความคิดของตัวเอง

3. การสอนแบบให้ความร่วมมือ (Cooperative Teaching) เป็นการสอนให้ทำงานเป็นกลุ่มเพื่อผู้เรียนจะได้ช่วยกันทำงาน ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ปัญหา การสอนแบบให้ความร่วมมือจะช่วยให้นักเรียนพบความแตกต่างในทักษะการทำงานของเพื่อนๆ ในกลุ่ม ทำให้รับรู้การทำงานที่หลากหลายจาก

สมาชิกในกลุ่ม มีประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น เกิดความกระตือรือร้นและพากเพียรในการทำงาน นักเรียนมีโอกาสแสดงความคิดและความสามารถให้กับกลุ่มสมาชิก ทำให้ความสัมพัทธ์ในกลุ่มดีขึ้น และทำให้มีความคิดสร้างสรรค์

4. การสอนแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) เป็นการสอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยการเรียนรู้จากสื่อที่เป็นตำรา ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หรือแผนภูมิก็ตาม ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์จากสิ่งที่พบเป็นได้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการทำงานของตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนอาจเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นวิธีใดก็ตามผู้เรียนจะจดจำได้แม่นยำไม่มีวันลืม และเป็นคนที่มีความคิดกว้าง มีความคิดสร้างสรรค์

5. การสอนแบบวิจัย คือการตั้งประเด็น กระตุก (Solution) ขึ้น เพื่อให้ไปศึกษาค้นหาคำตอบ การสอนแบบวิจัยผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติเองโดยผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะ ซึ่งคล้ายๆกับการสอนแบบค้นคว้า แต่การสอนแบบค้นคว้าจะไม่มีขบวนการหรือขั้นตอน เหมือนการวิจัย การค้นคว้าจะได้คำตอบระดับหนึ่งของสิ่งที่เราต้องการ แต่การสอนแบบวิจัยจะมีระเบียบและหลักการ เช่นจะต้องมีประชากร มีเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประชากร นำมาหาค่าทางสถิติ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลของผลที่ได้

6. การสอนแบบ Discipline Based Art Education (DBAE) เป็นการสอนที่อยู่ในกรอบที่ผู้สอนกำหนดไว้ คือ สอนให้ผู้เรียนปฏิบัติตามผู้สอน ซึ่งได้แก่วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ (Art History) ศิลปะวิจารณ์(Art Criticism) สุนทรียศาสตร์ (Esthetic) และศิลปะทักษะ (Art Skill) จะเป็นที่ได้ว่าทุกวิชาต้องเป็นไปตามเกณฑ์ เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ก็สอนให้ท่องจำ ศิลปะวิจารณ์ก็ต้องวิจารณ์ตามผลงานที่แสดงออกและวิจารณ์ตามหลักการ สุนทรียศาสตร์ก็ว่าตามหลักการทางความงาม ศิลปะทักษะก็เป็นการฝึกการทำงานที่ซ้ำๆ กันจนเกิดความชำนาญ

7. การสอนแบบสัมมนา (Seminar) เป็นการสอนเพื่อระดมความคิดจากสมาชิก เพื่อให้ได้ข้อมูลทุกเรื่องที่ต้องการจะรู้ เป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ ให้ข้อมูลและแสดงทัศนคติของแต่ละคนตามที่ได้ศึกษามา เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือเป็นข้อมูลในการที่จะศึกษาต่อไป หรือใช้เป็นแนวทางในการหาข้อสรุปในเรื่องที่แสดงความคิดออกมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ดังนั้นการสัมมนาจึงนิยมใช้กันในกลุ่มนักการศึกษา เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา คณะกรรมการบริหาร กลุ่มครูอาจารย์ และกลุ่มอาชีพต่างๆ

จากวิธีสอนศิลปะข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า วิธีการสอนศิลปะสามารถจำแนกได้ เป็น 2 วิธีคือ สอนโดยเน้นการเรียนรู้จากครูผู้สอน เช่นการสอนแบบบรรยาย และวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบสัมพันธ์กับวิชา การสอนแบบแกนกลาง การสอนแบบสืบสอบ

การสอนแบบให้ความร่วมมือ การสอนแบบเรียนรู้ด้วยตนเองและการสอนแบบวิจัย ซึ่งการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีความเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้สอนกับทุกวิชาทางด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษา

ดังนั้นการสอนในระดับอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใด ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะ ให้แหล่งข้อมูลร่วมกัน กำหนดการเรียนรู้ การประเมินผลประเด็นการศึกษาและให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด เพราะการค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้นจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำได้นาน

3. กระบวนการเรียนรู้ และแหล่งข้อมูล

การที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดั่งนั้น จำเป็นจะต้องมีเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพ สามารถเชื่อมโยงสื่อ และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง มีการเชื่อมโยงแนวคิดกับความรู้ที่ได้ ให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การกำหนดรู้ กระบวนการเรียนรู้และเงื่อนไขการรับรู้ (Carmine, 1993) ดังนั้นผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ในขณะเดียวกันจะต้องส่งเสริมในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการแสวงหาความรู้ควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถไปแสวงหาความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และรู้เท่าทัน ผู้เรียนจะต้องรู้จักวิธีเรียนและแก้ไขตนเอง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ วารสาร นิตยสาร โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ผู้รู้ ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อันจะก่อให้เกิดนิสัยใฝ่รู้ใช้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆหลากหลายวิธี โดยผู้เรียนจะคิดได้ว่าอะไรที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และจะใช้สิ่งเหล่านั้นได้อย่างไรที่จะทำให้การเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายและประยุกต์ใช้ในชีวิตได้จริง

3.1 ความหมายและความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้

บิกกส์ และเทลเฟอร์ (Biggs and Telfer, 1987) ได้ให้ความหมายของ กระบวนการเรียนรู้แบบลึก(Deeper) ว่า เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยแรงจูงใจภายใน (Intensive motivation) ในการทำงานที่ต้องการและใช้วิธีการที่เป็นเหตุเป็นผล โดยมีความพึงพอใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการค้นหาอย่างมีความหมายโดยการอ่านอย่างกว้างขวางจนกว่าจะเข้าใจ มีความสัมพันธ์กับความรู้ที่เคยได้

รับมาก่อน เป็นความสนใจภายในทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาให้สมบูรณ์ในการมีส่วนร่วมกับรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับงาน และคิดถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น

ส่วนการเรียนรู้แบบตื้น (Surface) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยแรงจูงใจภายนอก (Extensive movation) โดยที่ผู้เรียนจะมีการเรียนรู้ตามที่กำหนดให้หรือตามเป้าหมาย เป็นวิธีการที่จำกัดเป้าหมาย ที่เห็นได้ชัดว่าจำเป็น และช่วยให้จำสิ่งเหล่านี้ได้โดยผ่านเรียนปกติ มีความต้องการในระดับน้อย การทำงานมีความเท่าเทียมกันระหว่างความล้มเหลวกับความสำเร็จ มากกว่าความจำเป็นที่ต้องเรียน วิธีการนี้เหมาะสมกับการหาหัวข้อสำคัญ การระลึกแค่เหตุผลที่ถูกต้องที่ได้จากการบรรยาย ผู้เรียนมีความเข้าใจเฉพาะที่ต้องการตามวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เป็นไปตามลำดับที่จัดให้

ฮวง และบอนเซน (Huang and BonZon, 1995) ได้อธิบายความหมายของกระบวนการเรียนรู้แบบลึก(Deeper Process) ว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากตัวผู้เรียน มีการสร้างขึ้นโดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่เป็นรูปธรรม ผู้เรียนต้องเรียนรู้โดยค้นหาให้ชัดเจนว่ามีอะไรซ่อนอยู่ในเนื้อหาด้วยตนเอง มีกระบวนการ ลำดับขั้นและวิธิตัด วิธีการเรียนรู้นำไปสู่วิธีในการแก้ปัญหา ส่วนกระบวนการเรียนรู้แบบตื้นนั้น (Surface Process) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียน โดยมีแบบแผนกฎเกณฑ์เป็นรูปธรรมและมีรูปแบบที่ชัดเจน เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะเรียนรู้จากสิ่งที่ทำให้เห็นอย่างชัดเจนและผู้เรียนเข้าใจไม่ต้องค้นหา เรียนรู้อย่างกว้างๆ และได้ความเข้าใจอย่างกว้าง

วาริ ดิระจิตร (2530) กล่าวว่า ผู้ที่มีทักษะในการแสวงหาความรู้จะช่วยให้เกิดความคิด ความเข้าใจที่ถูกต้อง และกว้างขวางขึ้น เพราะผู้เรียนจะเกิดทักษะในการค้นคว้าสิ่งที่ต้องการและสนใจใคร่รู้จากแหล่งต่างๆ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริง เปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่ได้มาว่าน่าเชื่อถือหรือไม่ ขณะเดียวกันผู้เรียนอาจขยายวงการแสวงหาความรู้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ การไปศึกษาหาความรู้นอกสถานที่ การไปสังเกตรวบรวมข้อมูลจากแหล่งวิทยากรในชุมชน การรวบรวมความรู้โดยการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ผู้เรียนเลือกประเด็นที่สำคัญเพื่อประกอบความเข้าใจจะช่วยขยายประสบการณ์เดิม และเป็นพื้นฐานของประสบการณ์ใหม่ได้เป็นอย่างดี ความสำคัญของการแสวงหาความรู้อีกประการหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนประเมินผลการแสวงหาความรู้ซึ่งกันและกัน

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ว่า เป็นแนวทางที่จะได้มาซึ่งความรู้จากการคิด วิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติจริง ปรับปรุงให้เหมาะสม สรุปและ

สร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้มีหลายลักษณะ แต่ละบุคคลอาจจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนเนื้อหาสาระแตกต่างกันก็ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย

สุวรรณ มุททเมธา (2522) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนรู้หรือทักษะการแสวงหาความรู้ ว่า การที่ผู้เรียนมีนิสัยในการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้ความรู้ในเรื่องนั้นๆ รู้จักสรุปให้คำอธิบายจากการหาความรู้และความสามารถเข้าใจหลักการต่างๆ พร้อมทั้งประเมินผลความรู้ความเข้าใจ และการใช้ความคิด หลักการนี้เป็นสิ่งจำเป็นของการเรียนรู้

ลีปปนนท์ เกตุทัต อ้างถึงใน สัตยลักษณ์ เทียมถนอม (2539) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่ามีความสำคัญที่สุด และเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาควรเน้นวิชาความรู้ หากผู้เรียนไม่มีวิธีการแสวงหาความรู้แล้วองค์ความรู้ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการเรียนรู้มี 2 ลักษณะคือ กระบวนการเรียนรู้แบบลึกและกระบวนการเรียนรู้แบบตื้นซึ่งกระบวนการเรียนทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน บุคคลอาจจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนเนื้อหาสาระแตกต่างกัน การใช้กระบวนการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน หากผู้เรียนรู้วิธีการเรียนรู้ตามกระบวนการที่เป็นแนวทางที่จะได้มาซึ่งความรู้จากการคิดวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติจริง ปรับปรุงให้เหมาะสม แล้วสามารถเข้าใจหลักการต่างๆ พร้อมทั้งประเมินผลความรู้ ความเข้าใจ และการใช้ความคิด รู้จักสรุปให้คำอธิบายจนสร้างความรู้ด้วยตนเองได้

นักการศึกษาได้ให้แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีแสวงหาความรู้และคำตอบ ดังนี้

เรแกน (Ragan) จาโรลิเมค (Jarolimek) อ้างถึงใน ปรัชญนันท์ นิลสุข (2544) และ ไมเคิลลิส (Michaelis, 1980) ได้เสนอทักษะในกระบวนการค้นพบและแสวงหาคำตอบมี 13 ชั้น 2 ระดับคือ

1. กระบวนการระดับต้น ได้แก่
 - 1.1 การฟื้นความรู้เดิม
 - 1.2 การสังเกต
 - 1.3 การเปรียบเทียบสิ่งที่คล้ายกัน
 - 1.4 การเปรียบเทียบสิ่งที่ขัดแย้งกัน
 - 1.5 การจำแนกประเภท

- 1.6 การให้คำจำกัดความ
- 1.7 การตีความ
2. กระบวนการระดับสูงได้แก่
 - 2.1 การอธิบายหลักเกณฑ์
 - 2.2 การตั้งสมมติฐาน
 - 2.3 การทำนาย
 - 2.4 การวิเคราะห์
 - 2.5 การสังเคราะห์
 - 2.6 การประเมินผล (สุมิน อมรวิวัฒน์ และทศนา แจมมณี, 2531)

ประเวศ วะสี (2542) ได้ให้แนวทางเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ว่ามี 10 ขั้นตอน สามารถนำไปปรับใช้ได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสังเกต ให้สังเกตในสิ่งที่เห็น หรือสิ่งแวดล้อม เช่น ไปดูนก ผีเสื้อ หรือแม้แต่ในการทำงาน ถ้าใครสังเกตมากก็จะเกิดปัญญา

ขั้นที่ 2 การบันทึก คนไทยเป็นชาติพูด ไม่ชอบบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็น แม้แต่ทางการแพทย์อาการคนไข้จำเป็นต้องบันทึกให้ละเอียด แต่บางครั้งหยิบมาควมมีแต่ชื่อ คราวที่แล้วให้ยาอะไรก็นึกไม่ออก เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ก็เช่นกัน ไม่รู้บันทึกไว้หรือเปล่า ดังนั้นต้องฝึกการบันทึกเราจะฉลาดขึ้น

ขั้นที่ 3 การนำเสนอ เมื่อเรียนรู้อะไรมา ต้องฝึกการนำเสนอให้เพื่อนหรือครู ได้รู้

ขั้นที่ 4 การฟัง รู้จักฟังคนอื่นจะทำให้ฉลาดขึ้น ฟังมากก็ฉลาดมาก โบราณเรียกว่า "พหูสูต"

ขั้นที่ 5 ปลูกจิตสำนึก เพื่อให้เกิดความชัดเจนแจ่มแจ้ง ต้องมีการถาม-ตอบ ถ้าฟังครูโดยไม่ถาม-ตอบ ก็ไม่แจ่มแจ้ง

ขั้นที่ 6 การตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม ต้องฝึกให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ซึ่งคำถามมาตรฐาน 4 อย่าง ได้แก่ สิ่งนี้คืออะไร เกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์สำหรับเรื่องอะไร ทำอย่างไรจะสำเร็จ ประโยชน์อันนี้

ขั้นที่ 7 การค้นหาคำตอบ ให้เด็กหาคำตอบ เด็กจะสนุกไปค้นหาคำตอบทางอินเทอร์เน็ต ในหนังสือบางครั้งหาไม่เจอเพราะคำตอบจะอยู่ในปากของคนเฒ่าคนแก่ เรียกว่า "มุขปาถะ" ซึ่งมีประสบการณ์มาก แต่ถูกลืม หากให้เด็กไปถามก็จะเกิดความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลด้วย

ขั้นที่ 8 การวิจัย เป็นการสร้างความรู้เป็นวิถีชีวิต การที่ไม่เรียนรู้วิจัย ทำให้เสียหายทางเศรษฐกิจ หรือทางการแพทย์ปีละไม่น้อยกว่าแสนล้านบาท

ขั้นที่ 9 การเชื่อมโยงให้เกิดปัญญา เมื่อเรียนรู้อะไรมาต้องเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นความจริงทั้งหมดรวมทั้งเห็นตัวเองด้วย

ขั้นที่ 10 การเขียน นอกจากการถามแล้ว-ตอบแล้ว การเขียนจะพัฒนาปัญญาได้ดี เพราะการเขียนคือการใช้พลังสมองในการคิด เรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นเรื่องราว เกิดความชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกัน

กระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีแสวงหาความรู้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน อันจะเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีอยู่ 2 แบบ คือการเรียนรู้แบบลึกและแบบตื้น ซึ่งทั้ง 2 กระบวนการนี้มีอยู่แล้วในตัวทุกคน แต่แต่ละคนจะมีมากมีน้อยแตกต่างกันไป การแสวงหาความรู้มีอยู่หลากหลายวิธีการจัดกระบวนการเรียนการสอนควรจะมีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ และส่งเสริมความใฝ่รู้ให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้รอบ ประกอบด้วยสติและปัญญา สามารถวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.2 แหล่งข้อมูล

มนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว การจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน แหล่งข้อมูลหรือแหล่งการเรียนรู้เพื่อการเรียนรู้มีส่วนสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความคามอยากรู้ ครูผู้สอนควรจัดประสบการณ์ที่สนับสนุนให้แก่ผู้เรียนได้สนองความสนใจใคร่รู้ด้วยการชี้แนะการใช้แหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ที่เหมาะสม (พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์, 2526) อันยังผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายและประเภทของแหล่งข้อมูลดังนี้

พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน ฉบับ 2525(2530) ได้ให้ความหมายของข้อมูลว่า “ข้อมูล คือข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริงสำหรับเป็นหลักฐานหาความจริงหรือการคำนวณ”

สุลักษณ์ ศรีบุรี (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของแหล่งการเรียนรู้ว่า เป็นสถานที่ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ความคิดเห็น ความรู้สึก

ของบุคคล ซึ่งอาจมีการถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่นๆ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2532) ได้ให้ความหมายของแหล่งข้อมูลว่า หมายถึง สถานที่ บุคคล เอกสาร วัสดุ หรือสิ่งต่างๆที่จะเป็นแหล่งเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและส่งผลให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนได้อย่างรวดเร็ว และเสียเวลาน้อยที่สุด

ดังนั้นแหล่งข้อมูล อาจกล่าวได้ว่า เป็นสถานที่ ผู้รู้ เอกสาร สิ่งของ ธรรมชาติ หรือ สิ่งต่างๆ อันเป็นแหล่งพื้นฐานสำคัญในการศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยใช้กระบวนการหรือวิธีการแสวงหาความรู้นำความรู้จากแหล่งข้อมูลมาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงหรือหลักฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งเป็นคำตอบที่ผู้เรียนต้องการ

ประเภทของแหล่งข้อมูลต่างๆ ผู้สอนควรชี้แนะให้ผู้เรียนรู้จักใช้แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งแหล่งข้อมูลต่างๆ หากจัดแบ่งตามแหล่งข้อมูลอาจจัดแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2532)

1. แหล่งข้อมูลในสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่ส่งเสริม หรือทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีดังนี้

1.1 ครู ครูผู้สอนเองหรือครูคนอื่นๆ นับว่าเป็นแหล่งวิชาที่สำคัญและมีค่ามากสำหรับนักเรียน ครู จึงควรแสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 ห้องสมุด ได้แก่ สถานที่เก็บหนังสือประกอบการเรียนการสอน สำหรับผู้เรียน และครู หนังสือต่างๆ ที่ควรมีไว้ในห้องสมุดเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ได้แก่ ตำราวิชาการ หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ่านสำหรับเด็ก หนังสืออ่านสำหรับเด็ก หนังสือพิมพ์ วารสารวิชาการ เป็นต้น

1.3 อุปกรณ์การสอน สถานศึกษามีสถานที่หรือห้องเก็บรักษา และให้บริการอุปกรณ์การสอนแก่ครูผู้สอน อุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ ได้แก่ อุปกรณ์ประเภทโสตทัศนวัสดุเครื่องใช้ และวัสดุสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอน

1.4 ห้องหรือศูนย์วิชาการต่างๆ เช่น ห้องภาษาไทย ห้องสังคมศึกษา ห้องศิลป์ เป็นต้น

1.5 ห้องปฏิบัติการ เช่น โรงฝึกงาน เรือนเพาะชำ ฯลฯ

2. แหล่งข้อมูลในกลุ่มสถานศึกษา ในการบริหารงานได้พยายามจัดแบ่งสถานศึกษาที่มีสภาพภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน อยู่ในตำบลเดียวกัน หรือสามารถติดต่อกันได้สะดวก ออกเป็นกลุ่มสถานศึกษา

ในแต่ละกลุ่มสถานศึกษา ประมาณ 7-10 แห่ง ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการบริหารบุคลากร และการบริหารด้านวิชาการ โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบประสานงานกันในกลุ่มสถานศึกษา

2.1 แหล่งข้อมูลต่างที่มีอยู่ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง การพยายามประสานงานและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาอื่นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น ประสานงานในการใช้ครูผู้สอน ห้องสมุด อุปกรณ์การสอน ห้องวิชาต่างๆ ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน และสิ่งอื่นๆ ที่มีอยู่ร่วมกัน

3. แหล่งข้อมูลในท้องถิ่น หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตที่อยู่ในท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนแก่ครูและนักเรียน ครูควรสำรวจและจดบันทึกไว้ว่า จะใช้สิ่งเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ในโอกาสใดบ้าง แหล่งข้อมูลท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

3.1 ทรัพยากรบุคคล (Human Resources) ในแต่ละท้องถิ่นนั้นมักจะประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความถนัดพิเศษในวิชาการต่างๆ เช่น การอาชีพ ศาสนา วัฒนธรรม การปกครอง การสาธารณสุข ฯลฯ

3.2 ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) ได้แก่สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งครูสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน โดยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้อง และมีความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งนั้น เช่น แม่น้ำ ลำคลอง อ่าว ทะเล ป่าไม้ ภูเขา ดิน หิน แร่ น้ำตก พืช สัตว์ ในท้องถิ่น ฯลฯ

3.3 ทรัพยากรสังคม (Social Resources) หมายถึง สิ่งต่างๆที่สังคมสร้างขึ้นไว้มีจุดประสงค์ เช่น เพื่อความรู้ ความเข้าใจ ความสุข และความเพลิดเพลินซึ่งเป็นที่เป็นที่ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการอบรม ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น วัด โบสถ์ และสุเหร่า สมาคมต่างๆ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน สถานประกอบการต่างๆ เป็นต้น

4. แหล่งข้อมูลนอกท้องถิ่น ยังมีแหล่งข้อมูลนอกท้องถิ่น ซึ่งผู้สอนควรสนใจ พิจารณาใช้ประกอบการเรียนการสอนซึ่งผู้สอนควรมีการติดต่อขอยืมวัสดุ เอกสาร สิ่งพิมพ์ หรือขอใช้สถานที่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งพาผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ซึ่งแหล่งข้อมูลนอกท้องถิ่นเหล่านี้ได้แก่ สถานทูต สำนักงานแถลงข่าว องค์กร สมาคม มูลนิธิ บริษัท โรงงาน พระราชวัง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศูนย์บริการการศึกษา สวนสัตว์ และวนอุทยาน เป็นต้น

จากแหล่งข้อมูลต่างๆเหล่านี้จะมีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ เกิดประสบการณ์ตรง และเกิดการเรียนรู้ได้จากหลากหลายแหล่งข้อมูล อีกทั้งผู้เรียนยังสามารถเลือกแหล่งข้อมูลให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง แหล่งข้อมูลจะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ

ระหว่างผู้เรียนกับชุมชนและการดำรงชีวิตของตัวผู้เรียน ซึ่งจะสามารถนำความรู้ที่ได้จากแหล่งข้อมูลไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีชีวิตชีวา และมีความหมายต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น

นอกจากความสำคัญของแหล่งข้อมูลที่มีอยู่แล้ว วิธีการใช้แหล่งข้อมูลอย่างมีกระบวนการก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งได้รวดเร็วและเป็นระบบยิ่งขึ้น ซึ่งมี 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียม การใช้แหล่งข้อมูลจะต้องเตรียมการดังนี้
 - 1.1 ดำรวจแหล่งข้อมูลต่างๆที่ต้องการศึกษา
 - 1.2 วางแผนการใช้ข้อมูล โดยจัดทำเป็นขั้นตอนที่ง่ายต่อการปฏิบัติ
 - 1.3 ติดต่อขออนุญาตหรือนัดหมาย ต่อหัวหน้าสถานที่ราชการ เจ้าของ ผู้จัดการบริษัท ห้างร้าน โรงงาน ฟาร์ม นา สวน เป็นต้น เพื่ออนุญาตชมกิจการ หรือรับฟังการบรรยายตามกำหนดเวลา
 - 1.4 ติดต่อเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นวิทยากร โดยกำหนดนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่แน่นอน
 - 1.5 เตรียมการประชุมนัดหมายผู้ร่วมงาน นักเรียนให้รู้และเข้าใจถึงหลักการและกิจกรรมที่จะต้องกระทำการศึกษาในแหล่งข้อมูลและหลังจากกลับจากแหล่งข้อมูล
 - 1.6 เตรียมการเดินทาง กำหนดการ ยานพาหนะ สัมภาระ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการเดินทางไปศึกษาในแหล่งข้อมูล
2. ขั้นดำเนินการ เมื่อเตรียมการเรียบร้อยแล้ว เมื่อถึงกำหนดการให้ปฏิบัติตามแผนดังนี้
 - 2.1 เดินทางถึงแหล่งข้อมูล ติดต่อกับเจ้าของสถานที่หรือผู้นำชุมชนหรือวิทยากร
 - 2.2 ศึกษาหาความรู้ ทักยะ ประสพการณ์จากแหล่งข้อมูล และจากวิทยากร
 - 2.3 จัดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียง เกี่ยวกับความรู้และประสพการณ์ที่ได้พบเห็นจากแหล่งข้อมูลไว้เป็นหลักฐานในการศึกษา
3. ขั้นการนำเสนอผลงาน เมื่อผู้เรียนเดินทางกลับจากแหล่งการศึกษา แล้ว ให้ผู้เตรียมนำเสนอผลงานจากการศึกษา เช่น การอภิปราย รายงานแสดงผลงาน นิทรรศการและการประเมินผลการศึกษาแหล่งข้อมูล เป็นต้น
4. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นที่จะประเมินผลดูว่า การศึกษาจากแหล่งข้อมูลได้บรรลุผลตรงตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนไว้มากหรือน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ทอสอบ ตรวจสอบกระบวนการ และผลงาน แล้วประเมินการศึกษาจากแหล่งข้อมูล และเก็บไว้เป็นหลักฐานหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาในครั้งต่อไป (ทัศนีย์ สุภเมธิ, 2532)

ดังนั้นหากผู้เรียนรู้แหล่งข้อมูล รู้วิธีการใช้แหล่งข้อมูล มีกระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการแสวงหาความรู้ที่เป็นระบบแล้ว จะทำให้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ก็จะง่ายและสะดวกเข้าถึงองค์ความรู้ได้รวดเร็วไม่เสียเวลา ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามขีดความสามารถของตนและเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ พร้อมด้วยสติและปัญญาเห็นคุณค่าในตนเองและบุคคลอื่น

4. หลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ

หลักสูตรที่สถาบันราชภัฏเปิดสอนมี 3 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์
2. หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์
3. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศาสตร์

ซึ่งเป็นหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2536 และหลักสูตร พ.ศ. 2543 ทั้ง 3 หลักสูตรนี้ได้ยึดหลักมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ ระดับอุดมศึกษา มุ่งผลิตกำลังคนที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งที่เป็นนักวิชาการทั้งวิชาชีพ และนักวิชาชีพชั้นสูง มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตามสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าของวิทยาการ เปิดโอกาสให้มีการเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวาง ทั้งหลักสูตรระดับอนุปริญญา ระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีต่อเนื่อง (หลังอนุปริญญา) ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ มุ่งเน้นการปฏิบัติควบคู่ทฤษฎี และยึดหลักร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน นำไปสู่การพัฒนา ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ และการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถภาพในวิชาชีพ ทั้งในด้านเทคนิควิธีการและการจัดการงานอาชีพ และด้านคุณธรรม

4.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถาบันราชภัฏ

หลักสูตรสถาบันราชภัฏมีจุดมุ่งหมายให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณสมบัติดังนี้ (กรมการฝึกหัดครู, 2537)

1. มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคเฉพาะทาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี
2. มีทักษะในด้านการจัดการงานอาชีพ สามารถดำเนินงานอาชีพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีความคิดสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่รู้ มีทักษะและวิจารณญาณในการแก้ปัญหาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

4. มีเจตคติที่ดี มีจรรยาบรรณและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ

5. มีโลกทัศน์ที่กว้าง ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

6. เป็นพลเมืองดี มีความตระหนักต่อการพัฒนาตนเองและเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาสังคม

7. มีความเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สำหรับงานวิจัยนี้ จะกล่าวเฉพาะหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับปริญญาตรี คือ หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา สายมัธยมศึกษา ซึ่งเปิดสอน โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา

4.2 หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา สายมัธยมศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา

ศิลปศึกษาเป็นโปรแกรมหนึ่งซึ่งบรรจุอยู่ในหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา โดยมีลักษณะเด่นคือ เน้นการให้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปศึกษา เป็นครูสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาได้ มีความสามารถเข้าใจเด็กและผลงานทางด้านศิลปะเด็กเป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วโปรแกรมวิชายังมีจุดประสงค์เฉพาะโปรแกรมวิชาศิลปศึกษาดังนี้ (กรมการฝึกหัดครู, 2537)

1. เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางการรับรู้ด้านทัศนศิลป์
2. เพื่อสร้างเสริมผู้เรียนให้มีความซาบซึ้งในคุณค่าทัศนศิลป์ทั้งของตะวันตกและตะวันออก
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์
4. เพื่อให้ผู้เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของงานทัศนศิลป์และสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสอนศิลปะในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา
6. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเทคนิคทางศิลปะและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

4.3 โครงสร้างหลักสูตร สายมัธยมศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา

โครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาการ สายมัธยมศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 141 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนหน่วยกิตแต่ละหมวดวิชา และแต่ละกลุ่มวิชา ดังนี้

1. หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	33	หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร	9	หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	9	หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6	หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	9	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	98	หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา	63	หน่วยกิต
2.1.1 วิชาเอก	63	หน่วยกิต
แบบเอกเดี่ยว	63	หน่วยกิต
2.1.2 วิชาโท	20	หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาชีพครู	25	หน่วยกิต
2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	10	หน่วยกิต
2.3.1 สำหรับวิชาเอก	10	หน่วยกิต
2.3.2 สำหรับวิชาโท	3	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โครงสร้างของหลักสูตรศิลปศึกษามีโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนโดยแบ่งออกเป็น 3 หมวดวิชา คือ

1.หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) หมายถึงวิชาการศึกษาทั่วไปที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียน เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางและรอบรู้ในสิ่งที่จำเป็น สำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคม

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Education) หมายถึงวิชาเฉพาะทางใดทางหนึ่งที่นักศึกษาแต่ละคนจะเลือกเรียนเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะรู้เทคนิควิธีและเข้าใจกระบวนการงานอาชีพตลอดจนเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ

3. หมวดวิชาเลือกเสรี (Free Elective) หมายถึงวิชาที่ให้นักศึกษาเลือกเรียนได้ตามความถนัด และมีความสนใจ เพื่อให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น

4.4 การเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน

สำหรับวิชาศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) นั้นเป็นวิชาบังคับเลือกเรียน จากแขนงวิชาศิลปะพื้นบ้าน ที่อยู่ในหมวดวิชาเฉพาะด้านซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนจะได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปะพื้นบ้านจากแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น วัสดุ วิธีการ ประโยชน์ใช้สอย ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะพื้นบ้าน หรือทักษะจากผู้รู้ ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญโดยตรง นอกจากนี้แล้วผู้เรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบายถึงลักษณะรูปแบบและปัจจัยต่างที่มีความสัมพันธ์ยังผลให้เกิดงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านต่างๆ ขึ้นมา อันจะนำไปสู่การเกิดทัศนคติที่ดีของผู้เรียน และเกิดการเห็นความสำคัญและรู้คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเทคโนโลยีชาวบ้านในท้องถิ่นของตนตลอดจนการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไปได้ ดังงานวิจัยของ Tahaza, Khalil Nemer (1989) ที่ว่าการจะทำให้คนเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะพื้นบ้านได้นั้น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ควรมีการบรรจุไว้ในหลักสูตรศิลปศึกษาเป็นวิธีที่ดีที่สุด ในการอนุรักษ์และตระหนักถึงความสำคัญ และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Macdowell (1984) ด้านการบรรจุหลักสูตรศิลปะพื้นบ้านในสถาบันระดับอุดมศึกษาเพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรด้านศิลปะพื้นบ้าน โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลภายนอกมากขึ้น ในด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน ความรู้ด้านประวัติศาสตร์พื้นบ้าน รวมทั้งให้มีการจัดทำข้อมูลด้านการเรียนการสอนการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในด้านโครงสร้าง และการเรียนการสอน นอกจากนี้แล้วสถาบันราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาในเมืองไทย มีการเปิดการเรียนการสอน ดังมีรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรดังนี้ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545)

คำอธิบายรายวิชา 2011103 ศิลปะพื้นบ้าน 2 (Folk Arts 2) ศึกษาลักษณะ รูปแบบของศิลปะพื้นบ้านตามแหล่งต่างๆ ในท้องถิ่น ศึกษาเชิงวิเคราะห์

4.5 ความหมายและความสำคัญของศิลปะพื้นบ้าน

คำว่า “ศิลปะพื้นบ้าน” (Folk Art) มีผู้เรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น ศิลปะชาวบ้าน ศิลปะพื้นถิ่น ศิลปะท้องถิ่น ซึ่งแต่ละชื่อที่เรียกกันมาต่างมีความหมายและเนื้อหาเดียวกัน กล่าวคือ เน้นการศึกษาถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ ของคนในท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มชนในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นถือเป็นกลุ่มคนที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ศิลปะพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของ “คติชาวบ้าน” (Folklore) (กุหลาบ มลลิกมาส, 2518)

คติชาวบ้าน (Folklore) ตามรูปศัพท์แล้ว เกิดจากคำว่า คติ และ ชาวบ้าน ซึ่งคำว่า

คติ หมายถึง ทาง แนวทาง

ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลธรรมดาต่างๆ ไป เป็นกลุ่มใหญ่ของประเทศหรือท้องถิ่นนั้นๆ

คติชาวบ้าน จึงหมายถึง แนวทางในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นที่มีการกระทำสืบต่อกันมาจากอดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิหลัง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

มารุต อัมรานนท์ (2541) ได้กล่าวถึงคติชาวบ้านว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ประเภทใช้ถ้อยคำ (Verbal) ประเภทนี้จะต้องอาศัยถ้อยคำเพื่อเป็นสื่อในการแสดงออก และเพื่อสร้างความเข้าใจ เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ภาษิต คำทาย นิทาน ภาษาถิ่น เป็นต้น

2. ประเภทไม่ใช้ถ้อยคำ (Non verbal) ประเภทนี้สามารถสร้างความเข้าใจได้โดยอาศัยรูปแบบของตัวผลงาน ซึ่งได้แก่ งานศิลปะ สถาปัตยกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ งานช่างฝีมือหรือหัตถกรรม ประเภทต่างๆ

3. ประเภทผสม เป็นลักษณะที่มีการแสดงออกด้วยการผสมกัน ระหว่างประเภทใช้ถ้อยคำ และ ไม่ใช้ถ้อยคำ เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นของเด็ก การแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งจะมีทั้งคำร้อง คำกล่าว คำสวด ประกอบกับอุปกรณ์ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ประกอบในการละเล่นหรือพิธีกรรมเหล่านั้น

ดังนั้นศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน จึงจัดอยู่ในคติชาวบ้านประเภทที่ 2 ประเภทที่ไม่ใช้ถ้อยคำ (Non verbal) ซึ่งเป็นศิลปะประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญเกิดขึ้นมาควบคู่กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของคนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เราทราบว่าศิลปินชาวบ้านเป็นผู้ทรง

ภูมิปัญญา เฉลียวฉลาด ในการสร้างสรรค์ผลงานและเป็นนักแก้ปัญหา จนได้ผลงานที่ดีที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ และตอบสนองทางด้านจิตใจของคนและคนในชุมชน

4.5.1 ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน

การศึกษาศิลปะนั้นสิ่งที่เราพึงใคร่ควงถึงรูปแบบเริ่มแรกของศิลปะทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ใกล้ตัวเราให้มากนั่นคือ ศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งเป็นงานมีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันกับศิลปะท้องถิ่น ศิลปะชาวบ้าน และศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งเป็นศิลปะของบุคคลที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ดังนั้นเราจึงควรทำความเข้าใจว่าศิลปะหัตถกรรมแต่ละประเภทมีรูปแบบ และลักษณะเฉพาะเช่นไร ในที่นี้จะใช้คำว่า ศิลปะพื้นบ้าน โดย ความหมายของศิลปะพื้นบ้านประกอบด้วย คำสองคำ คือ ศิลปะและพื้นบ้าน ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ดังนี้

ศิลปะ (ศิลปะ) หมายถึง ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงออกซึ่งอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น โดยเฉพาะหมายถึงวิจิตรศิลป์

พื้นบ้าน หมายถึง เฉพาะถิ่น

ดังนั้น ศิลปะพื้นบ้าน จึงหมายถึง งานฝีมือทางการช่างที่สร้างขึ้นเฉพาะถิ่นซึ่งเป็นการแสดงออกทางอารมณ์สะท้อนใจให้ประจักษ์เห็น นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้าน ดังนี้

Herbert Read (กิติมา อมรทัต,ผู้แปล, 2530) กล่าวว่าไว้ว่า ศิลปะพื้นบ้านจำกัดอยู่เฉพาะสิ่งของที่สร้างขึ้น โดยกลุ่มชนที่ยังไม่เจริญทางวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมท้องถิ่นพื้นบ้านของตน มิได้มีอิทธิพลภายนอกมาแทรกแซง หรือไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลระดับสูงของสังคมอีกระดับหนึ่ง อาจจะมีบ้างที่รับอิทธิพลของประเทศอื่นแผ่ขยายกว้างขวางมาตั้งแต่ก็ไม่บ่อยนัก

นุกูล ชมภูนิช (2526) ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้านว่า หมายถึง ผลงานศิลปะที่ประกอบไปด้วยความงาม ความเรียบง่าย จากผลิตรกรรมของชาวบ้านทั่วไป ซึ่งใช้ความคิดความพยายามด้วยมือสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณค่าทั้งความงามและประโยชน์ใช้สอย ตามสภาพท้องถิ่นภายใต้อิทธิพลทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมเพื่อการยังชีพให้เกิดความสุขกายสบายใจของชาวบ้าน

ผดุง พรหมมูล (ม.ป.ป) กล่าวถึงความหมายของศิลปะพื้นบ้านว่าเป็นผลงานของมนุษย์ระดับชาวบ้านทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านที่อยู่ทางภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคกลางผลงานของชาวบ้านอาจจะมีทั้งศิลปะประเภทที่มองเห็นและมองไม่เห็น ได้แก่ เพลงพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ภาพเขียน งานจักสาน ถักทอ บ้านเรือน จัดว่าเป็นศิลปะพื้นบ้านทั้งสิ้น

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539) ได้ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้านว่า เป็นผลงานศิลปะที่ใช้วัสดุพื้นถิ่น (Folk Materials) ในการประดิษฐ์สร้าง ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ความคิด ฝีมือ ความเรียบง่าย ประโยชน์ใช้สอยและความงามบนพื้นฐานของธรรมชาติแวดล้อม สังคมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อศิลปะพื้นบ้านจึงมีความหมายต่อการดำรงชีวิต และมีคุณค่าต่อการบำรุงขวัญ เป็นศิลปกรรมที่มีการศึกษาและสืบสานที่เป็นไปในเชิงวัฒนธรรม

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2525) ได้ให้คำนิยามของศิลปะพื้นบ้านว่า จะต้องสร้างขึ้นโดยประชาชนหรือศิลปินผู้ได้รับความบันดาลใจมาจากชีวิตความเป็นอยู่ ขนบประเพณี ของท้องถิ่น และถ่ายทอดแสดงออกมาในผลงาน ศิลปะประเภทนี้จึงมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเฉพาะประเทศอันเป็นสิ่งสะท้อนชีวิตจิตใจและภูมิปัญญาของประชาชนในท้องถิ่นและในประเทศ

วุฒิ วัฒนสิน (2541) ได้กล่าวถึงความหมายของหัตถกรรมพื้นบ้านว่า เป็นงานศิลปะของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย พ้นจากอิทธิพลของวัฒนธรรมเมือง โดยพยายามสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่มีรูปลักษณะที่สวยงาม ความพึงพอใจและมีคุณค่าในด้านประโยชน์ใช้สอย

วัฒนะ จูฑะวิภาค (2526) ได้ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้านว่า หมายถึง งานประณีตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือผลงานศิลปะที่ช่างในท้องถิ่นได้ประดิษฐ์คิดทำขึ้นตามความเห็นดีเห็นงามของตนเองเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพธรรมชาติ ลัทธิความเชื่อ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของสังคม

วรรณรัตน์ อินทร์อำ ตั้งเจริญ (2532) กล่าวว่า ศิลปะพื้นบ้าน เป็นเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม วัสดุและรสนิยม ของกลุ่มชนในหมู่บ้านหนึ่งๆ เป็นตัวแทน

ของท้องถิ่น ภูมิภาค และของชาติที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วัสดุ และความเชื่อทางศาสนา มีลักษณะเฉพาะในตัวของมันเอง

ศิลป์ พีระศรี (2515) ได้ให้ความหมายของศิลปะพื้นบ้านว่า เป็น ศิลปะพื้นบ้านที่มีความแตกต่างกันมากมาย เพราะประเทศหนึ่งๆ ก็มีความแตกต่างกันออกไป แม้ในประเทศเดียวกันต่างถิ่นต่างท้องที่ก็แตกต่างกัน ศิลปะชนิดนี้จึงอุดมด้วยลักษณะที่แสดงให้เห็นความรู้สึกนึกคิดอย่างง่าย ๆ เป็นเครื่องส่องให้เห็นถึงลักษณะที่พิเศษเกี่ยวกับพุทธิปัญญา และจิตใจของประชาชนเหล่านั้น ได้เป็นอย่างดี

สมหวัง คงประยูร (2524) กล่าวว่า ศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art) หมายถึง งานของชาวบ้านทั่วไป หรือศิลปินก็ตาม ใช้ความคิด ใช้ความพยายามด้วยมือ สร้างผลงานอันมีความงามอย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ ใช้สอยตามท้องถิ่น ตามชนบทพื้นบ้านทั่วไป โดยได้รับสภาพจากธรรมชาติ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่โดยทั่วไป ผลงานศิลปะพื้นบ้านบ้างชิ้น ดูแล้วจะมีความสบายใจ ความง่ายแฝงไว้ด้วยความฉลาดของผู้สร้าง และผลงานส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

Ralph Mayer (อ้างถึงใน วิบูลย์ ธีสุวรรณ, 2535) กล่าวว่า ศิลปะพื้นบ้าน เป็นศิลปะหัตถกรรมที่สร้างขึ้นโดยประชาชนในท้องถิ่นที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาด้านศิลปะอย่างเป็นระบบ แต่สามารถที่จะสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหัตถกรรมตามคติความเชื่อ ประเพณีนิยม ด้วยความชำนาญ และมีความเป็นเอกลักษณ์ มีลักษณะเฉพาะถิ่นของประเทศได้

จากความหมายของศิลปะพื้นบ้านที่นักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ข้างต้น พอจะสรุปความหมายของศิลปะพื้นบ้านได้ดังนี้คือ ศิลปะพื้นบ้านเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นอย่างมีเป้าหมาย สร้างโดยกลุ่มชนในท้องถิ่นเฉพาะที่ ซึ่งไม่ได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาศิลปะอย่างเป็นระบบ ไม่ยึดหลักทางทฤษฎีหรือกฎเกณฑ์ทางวิชาการ โดยสร้างงานเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ผ่านการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จนได้ชิ้นงานที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ภายใต้ปัจจัยทางด้าน คติความเชื่อ ขนบประเพณี ศาสนา สภาพแวดล้อมต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่น อันเป็นลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และคงความสำคัญต่อความเจริญทางด้านวัฒนธรรมในอีกทางหนึ่ง

4.5.2 ความสำคัญและคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านมีคุณค่าความสำคัญยิ่งต่อประวัติศาสตร์ความเจริญทางวัฒนธรรม และความเป็นมาชาติของไทย บ่งบอกถึง เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองของประเทศแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังที่ สวงน รอดบุญ (2524) กล่าวว่า วัฒนธรรมของแต่ละชุมชน จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกให้เราทราบถึงความเจริญหรือเสื่อมของเผ่าพันธุ์และชุมชนใด มากน้อยเพียงใดซึ่งงานศิลปะพื้นบ้านเป็นตัวสะท้อนคุณค่าของวิถีชีวิตความเป็นไปของกลุ่มชนนั้นเสมอ อาจจะได้แสดงออกในลักษณะต่างๆ กัน เช่น ความรู้สึกในความงามทางเชื้อชาติ ความรู้สึกในแบบอย่างศิลปะที่นิยมกัน อาจเป็นความรู้สึกลักษณะเฉพาะของตนเอง หรือลักษณะรูปแบบในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำคัญดังนักวิชาการ และนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญหรือคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน ดังนี้

มโน พิสุทธิรัตนานนท์ (2539) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านไว้ 6 ประการ ดังนี้

- 1) คุณค่าด้านการดำรงชีวิตหรือคุณค่าด้านประโยชน์สอย (Function) เป็นวัตถุประสงค์หลักของการเกิดศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน
- 2) เมื่อพิจารณาคุณค่าด้านความงามที่แฝงอยู่สะท้อนให้เห็นรสนิยมของยุคสมัยที่ผ่านมา นอกจากคุณค่าที่แฝงไว้ด้วยความงามในตัวชิ้นงานแล้ว
- 3) ยังแฝงไว้ด้วยคุณค่าด้านความเชื่อและค่านิยม ความศรัทธาอันแรงกล้าอันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนาจึงมีการประดิษฐ์อย่างประณีตละเอียดลออเป็นพิเศษ
- 4) ศิลปะพื้นบ้านบางประเภทมีการถ่ายทอดวิธีการสร้างต่อกันมา โดยลักษณะลอกแบบ (ทำตามครู) การใช้วัสดุ รูปแบบ และลวดลายมีแบบแผนคงที่มีการปรับปรุงพัฒนาน้อยที่สุดซึ่งศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้จึงมีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน สามารถศึกษาย้อนหลังถึงความเป็นมา ทั้งยังสามารถสืบค้นทางโบราณคดีได้หากบางชิ้นมีอายุเก่าแก่ และได้รับการรักษาสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน
- 5) คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชน เนื่องจากศิลปะพื้นบ้านใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นนั้น เป็นงานที่สร้างด้วยฝีมือของแต่ละที่แต่ละท้องถิ่น จึงสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะหรือความเป็นเอกัตตา (Individuality) แตกต่างกันไปยังผลให้เกิดสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ
- 6) คุณค่าด้านอื่นๆ คือคุณค่าที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างรายได้

วัณณะ จุฑะวิภาต (2537) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน ว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับชีวิตที่แท้จริงของประชาชนเป็นสำคัญ สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ทางด้วยกันคือ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของบุคคล และด้านที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมเป็นส่วนรวมดังนี้

ด้านที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของบุคคลมีดังนี้

1. ช่วยให้เกิดความสะดวกสบาย งานศิลปหัตถกรรมมีหน้าที่ตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยในอริยาบทต่างๆ ของมนุษย์ได้แก่ การนั่ง นอน ยืน เดิน และการกินอยู่หลับนอน เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วขึ้น ช่วยในการทุ่นแรง เป็นสิ่งใช้สอยที่จำเป็นทุกเวลาและทุกสถานที่เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ซึ่งจะขาดเสียมิได้

2. เป็นสิ่งแวดลอมให้เกิดความประณีต คุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านคือ ความงดงามอันเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยมือ เป็นงานที่เกิดจากการกลั่นกรองออกมาจากจิตใจ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดความคิดและรสนิยมทางความงามของผู้สร้างสรรค์ที่แสดงออกมาให้เห็นคุณลักษณะนี้จะช่วยให้เกิดความชื่นชมจากผู้พบเห็น เมื่อจิตใจได้สัมผัสกับความประณีตงดงามย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจและความสุขใจ เพิ่มความละเอียดอ่อนแก่ผู้พบเห็น

ด้านที่เกี่ยวกับสังคมเป็นส่วนร่วม

1. เกี่ยวกับเศรษฐกิจ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านโดยทั่วไป คือการนำเอาวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยสนองความต้องการในครัวเรือนของตนเองก่อน แล้วจึงขยายวงกว้างออกไปสนองความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ในภูมิภาคและสนองความต้องการของงานในชาติเป็นระบบการผลิตเบื้องต้น หากชุมชนอื่นไม่มีความชำนาญในการสร้างงานศิลปหัตถกรรมอีกประเภทหนึ่ง ก็เกิดการแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้สอยจากครอบครัวอื่น หรือท้องถิ่นอื่น ทำให้เกิดรายได้ งานหัตถกรรมพื้นบ้านจึงเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจเบื้องต้น

2. เกี่ยวกับวัฒนธรรม งานศิลปหัตถกรรมเป็นการสร้างสรรค์ทางวัตถุ ซึ่งเป็นไปตามรสนิยมทางจิตใจของมนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ที่ต่างมีความพึงพอใจเรื่องรูปร่าง ทรวดทรง สี หรือลวดลายที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามรสนิยมคกทอดที่ถ่ายทอดสะสมกันมาในสายวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละชาติ เครื่องใช้ไม้สอยที่มีลักษณะเฉพาะของคนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวโยงต่อวัฒนธรรมโดยตรง

3. เกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งในการประกอบอาชีพช่างศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน จัดว่าเป็นงานสัมมาอาชีพอย่างแท้จริง เพราะเป็นการสร้างความสะดวกสบายและสร้างสิ่งแวดล้อมที่สวยงามที่สุนทรีย์ให้กับเพื่อนมนุษย์เป็นงานอิสระ สามารถประกอบการได้ด้วยตัวคนเดียว เพราะเป็นงานที่อาศัยความคิดอ่านสร้างสรรค์ และฝีมือการทำงานเป็นหลัก ลงทุนน้อย จึงเป็นอาชีพที่ทำได้ทุกฤดูกาล

4. เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ งานหัตถกรรมนั้นสามารถปรับปรุงการผลิตให้ได้ผลเท่าเทียมกับเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เพราะงานหัตถกรรมเป็นการผลิตเบื้องต้นไม่ต้องอาศัยทุน

หรือเครื่องมือมากมายเหมือนงานอื่น นำวัตถุดิบที่มีตามธรรมชาติมาดัดแปลงใช้สอยได้โดยไม่ต้องเลือกฤดูกาล การผลิตที่มีต้นทุนต่ำ อีกทั้งยังใช้แรงงานของคนในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นด้วย ย่อมมีคุณค่าทางเศรษฐกิจรอบด้านซึ่งนับว่าเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งของการพัฒนา

5. เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ ความมั่นคงของชาติย่อมเกิดขึ้นได้เพราะความเป็นปกติสุขของผู้คนที่เป็นพลเมืองของชาติและความปกติสุขของพลเมืองย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พลเมืองมีอาชีพการทำงานแสวงหารายได้เลี้ยงตนโดยสุจริต ชุมชนมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ มีความมั่นคงในทางวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุและทางใจ สังคมมีความเจริญก้าวหน้าตามขั้นตอนที่ถูกที่ควรและอยู่บนรากฐานทางประวัติศาสตร์ของคน

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2535) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านว่ามีคุณค่าเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสะสมกันมาเป็นเวลาช้านานนับร้อยปี นับพันปี ภูมิปัญญานี้มิใช่ความรู้แต่เป็นสิ่งที่สูงกว่า เพราะได้ผ่านการกลั่นกรอง จนได้ผลลัพธ์ที่สมบูรณ์กับการใช้สอย สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นแม้จะเป็นเพียงสิ่งธรรมดาสามัญ แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่สร้างขึ้นด้วยกรรมวิธีที่เรียบง่ายไปจนถึงหัตถกรรมที่มีกรรมวิธีที่ซับซ้อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้และภูมิปัญญาของชาวบ้านในการเลือกสรรและเตรียมวัสดุที่ต้องใช้ความรู้ที่ได้จากการสังเกต การศึกษาจากธรรมชาติอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนสามารถสร้างเป็นเครื่องใช้ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านที่แฝงอยู่ในงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ส้าง พรศรี (2538) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านว่า มีคุณค่าสำคัญ อยู่ 2 ประการคือ ประการแรก คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้านที่สร้างขึ้น เพื่อสนองต่อความต้องการทางกาย เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ขึ้น ประการที่สอง คุณค่าทางความงาม ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการของอารมณ์ และจิตใจ โดยที่ผู้สร้างแสดงออกทางวัสดุอย่างตรงไปตรงมาตามความคิดสร้างสรรค์ไม่ต้องอาศัยการขัดเกลาทางวิชาการ หรือความรู้ที่เป็นหลักเกณฑ์ทางศิลปะทั่วไป ฉะนั้น ผลงานศิลปะพื้นบ้านจึงเชื่อว่าจะมีคุณค่าเพียงอย่างเดียวหนึ่ง จำเป็นต้องมีคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอยควบคู่กันไปกับคุณค่าทางความงามเสมอ

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า ความสำคัญและคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน มีคุณค่าโดยตรงต่อประโยชน์ใช้สอยและมีคุณค่าทางจิตใจ สร้างสุนทรีย์ให้เกิดในจิตใจทั้งผู้พบเห็นและผู้สร้างสรรค์เป็นตัวสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้านของแต่ละท้องถิ่น อีกทั้งยังเปรียบเสมือนฟันเฟืองเล็กๆที่คอยขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงเข้มแข็งทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีสัมมาอาชีพ อันจะนำพาประชาชนทุกระดับมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

4.6 ประเภทของศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้านเกิดขึ้นพร้อมๆ กับชาวบ้านเพื่อประโยชน์ใช้สอย ของแต่ละท้องถิ่น จึงมีความแตกต่างกัน โดยเหตุที่วัสดุ ที่อยู่ใกล้ตัวเอื้ออำนวยให้สร้างสรรค์ โดยมีนักการศึกษาและนักวิชาการทางศิลปะพื้นบ้านได้กำหนดขอบข่ายไว้ พอจะสรุปได้เป็น 10 ประเภทดังนี้

1. การปั้นและเครื่องเคลือบปั้นดินเผา (Pottery and Ceramics) หมายถึง การนำดินมาปั้นให้เป็นรูปทรงตามความต้องการ แล้วนำไปผ่านกรรมวิธีเผากรรมคาและเคลือบด้วยน้ำเคลือบชนิดต่างๆ เพื่อให้มีความแข็งแรงทนถาวร กรรมวิธีในการผลิต และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไปตามความนิยมของแต่ละถิ่น เช่น การปั้นโอ่ง อ่าง กระถางเคลือบลายมังกร จังหวัดราชบุรี เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน จังหวัดนครราชสีมา เครื่องปั้นดินเผาสาขิง จังหวัดสงขลา เครื่องปั้นดินเผาจังหวัดลำปาง เครื่องปั้นดินเผาจังหวัดเชียงใหม่ และนอกจากนั้นยังมีเครื่องปั้นดินเผาเครื่องประดับ กระเบื้อง ลูกกรง เป็นต้น ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การทอและการเย็บปักถักร้อย (Textile and Embroidery) ได้แก่ การทอผ้าในท้องถิ่นต่างๆ ที่นำวัสดุ จากธรรมชาติ เช่น ด้าย ไหม มათอ การทอผ้าด้วยเส้นใยต่างๆ ได้แก่ การทอผ้าไหมของภาคเหนือและภาคอีสาน การทอผ้าเกาะยอของจังหวัดสงขลา การทอผ้าพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงการเย็บปัก ถักร้อย เพื่อการตกแต่งด้วย เช่น การทอยกดอก การทอจก และการประดับตกแต่งด้วยลูกปักและกระจุก ไปจนถึงการทอธงหรือตุ้ม ของภาคเหนือและภาคอีสาน สำหรับใช้ในเทศกาลต่างๆ

3. การแกะสลัก (Carving) ได้แก่ การแกะสลักเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยวัสดุต่างๆ เช่น การทำครกหินที่อ่างศิลา จังหวัดชลบุรี การแกะสลักไม้สำหรับทำเครื่องเรือน เครื่องตกแต่งอาคารของภาคเหนือ การแกะสลักไม้เป็นรูปเคารพของภาคอีสาน การแกะสลักค้ำหนังตะลุงของภาคใต้ และการแกะงาช้าง ที่อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ไปจนถึงการแกะเขาสัตว์ กระดุกสัตว์

4. หัตถกรรมโลหะ (Metal Works) ได้แก่ งานหัตถกรรมโลหะชนิดต่างๆ ตั้งแต่การทำเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยเหล็ก เช่น จอบ เสียม มีด พร้า อาวุธ การปั้นหล่อรูปเคารพ และเครื่องมือเครื่องใช้ด้วยทองเหลือง ทองแดง สำริด ตะกั่ว รวมถึงการทำเครื่องประดับตกแต่งด้วยเงิน ทอง เป็นต้น การทำหัตถกรรมโลหะในปัจจุบันยังมีทำอยู่ทั่วไปเช่น การทำมีดอรัญญิกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การทำบาตรที่บ้านบาตร กรุงเทพฯ การทำมีด จอบ เสียม ที่บ้านหนองบัวแดง อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด การทำเครื่องเงิน-ทอง จังหวัดเชียงใหม่และการทำเครื่องถมของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

5. เครื่องจักสาน (Basketry mats) ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำขึ้นด้วยวิธีการจักสาน โดยใช้วัสดุธรรมชาติชนิดต่างๆ เช่น ไม้ไผ่ หวาย กระจูด ใบลำเจียก ใบเตย ย่านลิเภา ฯลฯ เครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ยังมีทำกันแพร่หลายทั่วทุกภาคและนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางแหล่งผลิตเครื่องจักสานที่สำคัญมีกระจายอยู่ทั่วทุกภาค ทั้งที่ทำขึ้นเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนเฉพาะฤดูที่ว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนาและที่ทำเป็นอาชีพหลักตลอดปีก็มี

6. การก่อสร้าง (Architectures) ได้แก่งานสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน ตั้งแต่การสร้างอาคารบ้านเรือน และการก่อสร้างเพิงพักชั่วคราว และการก่อสร้างอาคารที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา งานประเภทนี้จะมีรูปแบบแตกต่างกันไปตามความนิยมของท้องถิ่น เช่น เรือนเครื่องสลับหรือเรือนไทย ของภาคกลาง เรือนกาแลของภาคเหนือ เรือนเสาถอยของภาคใต้ และเรือนพื้นบ้านของภาคอีสาน นอกจากนี้พักอาศัยชั่วคราวอีกหลายชนิดที่สร้างขึ้นตามความนิยมของท้องถิ่น เช่น เเพิง กระจับปี่ กระจับป้อม ห้างนา ของภาคเหนือ เถียงไร่เถียงนา นอกจากนี้ยังมีอาคารสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นเนื่องด้วยพุทธศาสนา เช่น ศาลาการเปรียญ โบสถ์ วิหารและสถูปเจดีย์ ของภาคอีสาน เป็นต้น

7. ภาพเขียน (Painting and Drawing) ได้แก่ งานจิตรกรรมหรือ ภาพเขียนระบายสี และภาพลายเส้น งานประเภทนี้มักจะเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก ภาพจิตรกรรมที่แสดงออกลักษณะเฉพาะถิ่นแสดงให้เห็นลักษณะของฝีมือช่างพื้นบ้านเด่นชัด เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือบางแห่ง จิตรกรรมฝาผนังพื้นบ้านล้านนาบางแห่ง และการเขียนแผ่นภาพในงานเทศกาลต่างๆ การตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวชนบท เช่น การตกแต่งเรือกอบและของภาคใต้ การตกแต่งเกวียนหรือระตะของภาคเหนือ

8. การปั้นรูปและปั้นลวดลายประดับ (Sculpture and Decorating Motive) ได้แก่ งานประติมากรรมทั้งหลาย เช่น การปั้นตุ๊กตาต่างๆ เช่น ตุ๊กตาเสียบาลตุ๊กตาชาวบ้าน รวมถึงการปั้นลวดลายประดับอาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ งานประติมากรรมประเภทนี้มักเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น ลวดลายปูนปั้นประดับโบสถ์ วิหารต่างๆ เป็นต้น

9. การทำเครื่องกระดาษ (Paper Mache) ได้แก่ การทำกระดาษพื้นบ้าน เช่นการทำกระดาษสาของภาคเหนือ การทำกระดาษข่อยของภาคกลาง และการทำกระดาษสำหรับใช้ตกแต่งในงานเทศกาลหรืองานนักขัตฤกษ์ต่างๆ แต่เดิมทำแพร่หลาย มีการตัดเป็นริ้วขงและรูปพวงมาลัย พวงมโหตรรวมไปถึงการทำร่ม ทำวาว การทำหัวโขนและ ทำหน้ากากต่างๆ ด้วย การทำเครื่องกระดาษสำหรับตกแต่งนี้สมัยโบราณการทำแพร่หลายแต่ปัจจุบันไม่นิยม จะมีบ้างก็ตามชนบทที่ห่างไกลความเจริญเท่านั้น

10. ประเภทเบ็ดเตล็ด ได้แก่ งานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทใดได้แน่นอนมีอยู่หลายชนิด เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระดาษ เครื่องเงิน การทำเครื่องดนตรี การทำลูกปัด และเครื่องประดับกายอื่นๆ นอกจากนี้ก็มีพวกยานพาหนะ เช่น เรือเกวียน ล้อเลื่อน กระจ๊ะ เป็นต้น

นอกจากนี้ วัณณะ จุฑะวิภาต (2537) ซึ่งเป็นนักการศึกษาและนักวิชาการเสนอการจำแนกประเภทของศิลปะพื้นบ้านออกเป็นหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1. จำแนกตามลักษณะวิชาศิลปะ ได้แก่ การยึดเอาลักษณะรวมๆ ของการสร้างสรรค์ศิลปะที่แบ่งกันเป็นสาขาต่างๆ เช่นจำแนกตามลักษณะวิชาจิตรศิลป์ ศิลปะประยุกต์ศิลปะทางมโนภาพ ศิลปะทางกายภาพ ศิลปะตกแต่ง พานิชศิลป์ หัตถศิลป์ จุลศิลป์ เป็นต้น

2. จำแนกตามหน้าที่ใช้สอย ได้แก่การยึดเอาหน้าที่ใช้สอยหรือวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ศิลปะนั้นๆ ว่าทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านใด คือ ที่อยู่อาศัย สิ่งตกแต่งสิ่งใช้สอย เครื่องใช้ในพิธีกรรม เครื่องมือประกอบอาชีพ ยวดยานพาหนะ

3. จำแนกตามวิธีการสร้าง ได้แก่ การยึดเอาวิธีการสร้างสรรค์ศิลปะมาเป็นข้อกำหนดในการแบ่งหมวดหมู่ คือ งานก่อสร้าง การเขียนภาพ การปั้นแกะสลัก-หล่อ การถักทอ การจักสาน การปั้นเคลือบการเจียรระไน

4. จำแนกตามวัสดุในการใช้ ได้แก่ การยึดเอาวัสดุที่ใช้ประกอบงานศิลปะเพื่อกำหนดแบ่งแยกหมวดหมู่ คือ เครื่องดิน-หิน เครื่องไม้ ไม้ไผ่ หวาย เครื่องรัก เครื่องโลหะ เครื่องทอง-ย้อมเส้นใย เครื่องเปลือกหอย

อย่างไรก็ตามการจัดหมวดหมู่เพื่อจำแนกประเภทของศิลปะพื้นบ้านเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและที่สำคัญควรแยกหัตถกรรมพื้นบ้านออกจากศิลปะชั้นสูงหรือจิตรศิลป์ เพราะถ้าไม่แยกจะทำให้เกิดความสับสนได้ ลักษณะศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละประเภทนั้นมักจะทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยของประชาชนแต่ละถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่นนั้นโดย

ตรง หรืออาจทำขึ้นเพื่อซื้อขายเพื่อแลกเปลี่ยนกับปัจจัยอื่นในการดำรงชีวิต ที่มาจากถิ่นอื่น บางประเภท ได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนไปก็มี ดังนั้นประเภทของหัตถกรรมพื้นบ้านดังกล่าวจึงมักจะผลิตด้วยฝีมือช่างในแต่ละท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาจนเป็นงานกึ่งอุตสาหกรรม

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีศึกษาทำการวิจัยศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน สุทธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2545) ซึ่งได้กล่าวสอดคล้องกับ วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2535) ที่ว่าควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างถูกต้องทิศทางเพื่อปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมนอกจากนี้ยังจำเป็นต้องศึกษาเชิงวิเคราะห์ โครงสร้างของศิลปหัตถกรรมในด้าน วัตถุประสงค์, รูปแบบ, สัดส่วนและขนาด, ฝีมือช่างและจิตวิญญาณในแต่ละพื้นที่แต่ละชุมชน เพื่อหาจุดอ่อนจุดแข็งของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษา วิถีชีวิตแท้จริงของผู้คนในแต่ละชุมชน เป็นเหตุให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ด้านความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความฉลาดในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้วัสดุ ขั้นตอน กรรมวิธีในการทำและ เทคโนโลยีที่สืบทอดกันมาอีกทั้งยังเข้าใจรสนิยมทางความงามอันเป็นการสะสมสุนทรีย์ที่ถ่ายทอดกัน มาในกลุ่มชนและเผ่าพันธุ์ (วัฒน์ จูฑะวิภาต, 2537) ผลการศึกษาศิลปะพื้นบ้านเพื่อให้เข้าใจในสิ่งต่างๆ ดังกล่าว ข้างต้น เป็นทางให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ซาบซึ้ง เกิดความรัก ความหวงแหน และเกิดการผดุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของประชาชนและผู้เรียน ยังประโยชน์ต่อการศึกษาทางศิลปศึกษา เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมชุมชน สร้างความรู้ทางศิลปหัตถกรรม สร้างความมีคุณภาพและคุณธรรมของคนในชาติ และมนุษยชาติในอนาคต

4.7 ภูมิหลังและการเกิดศิลปะพื้นบ้าน

ศิลปะพื้นบ้าน ถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สั่งสมความรู้ความสามารถในเชิง การแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความสะดวกสบาย เป็นการแสดงออกถึงการสร้างสรรค์ โดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นรังสรรค์ผลงานขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์การใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นหลัก ลักษณะผลงานที่ออกมาจึงมีความเรียบง่ายเน้นประโยชน์ใช้สอย ไม่ได้มุ่งเน้นความสวยงาม หากแต่ความงานนั้นจะเกิดขึ้นตามความชำนาญ ประสบการณ์และความประณีตของผู้สร้างมีการ สืบสานต่อกันจากรพบุรุษด้วยการสอนกันเองภายในครอบครัว ในหมู่บ้านเป็นการถ่ายทอดแบบปากต่อ ปากและทำเลียนแบบกัน โดยไม่ได้พึ่งพาระบบการศึกษา น้อยมากจะมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (นวลลออ ทินานนท์, 2542)

ศิลปะพื้นบ้านได้ถือกำเนิดเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ภายใต้อิทธิพลของการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศภูมิอากาศในท้องถิ่นนั้นๆ โดยอาศัยวัสดุหรือทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นงานหัตถกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะเหตุที่มนุษย์จำเป็นจะต้องปรับตัวนี้เอง ศิลปะพื้นบ้านจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอยู่ของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งพอจะสรุปปัจจัยต่างๆที่เป็นสาเหตุให้เกิดผลงานศิลปะพื้นบ้านขึ้นมา ดังมีนักวิชาการและนักการศึกษาได้เสนอดังนี้

สมหวัง คงประยูร (2524) ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดศิลปะพื้นบ้านว่าเกิดจาก

1. ความจำเป็นในการใช้สอยและอาชีพของชาวบ้าน ซึ่งในสังคมชนบทส่วนมากมีอาชีพทำไร่ทำนา สภาพแห่งการประกอบอาชีพมีส่วนทำให้ชาวบ้าน ต้องทำเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นเอง หรืออาจจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจของครอบครัวที่ไม่มีเงินที่จะไปซื้อหาของได้ทุกอย่าง หรือการเดินทางติดต่อกับเมืองใหญ่ๆ ไม่สะดวก และในท้องถิ่นก็มีวัตถุดิบอยู่ใกล้ตัวมากมายจึงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
2. ประเพณีความเชื่อ ประเพณีต่างๆของไทย เชื่อในสิ่งที่บรรพบุรุษยึดถือสืบต่อกันมา ได้มีการจารึกในตำราเก่าๆ สมุดข่อยโบราณ เช่น เรื่องของผีสิง เทวดา การเกิดการตาย จนกระทั่งมีศาสนาเกิดขึ้น จากความเชื่อเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านต้องสร้างผลงานศิลปะขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ เช่น การทำศาลพระภูมิ การปักเจลวในทุ่งนา การสลักหยวกในงานศพ ตักตเสียดกระษบาล สมุดข่อย ภาพชาดก ธรรมมาสน์ ที่ไต่อาชีของผู้ตาย
3. ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ฤดูกาลต่างๆ ในประเทศทำให้ชาวบ้านสร้างผลงานเพื่อตอบสนองความอยู่รอดของชีวิต หลังจากชาวบ้านว่างจากการทำไร่ ทำนา ทำสวนแล้ว ก็จะมีการจับปลาในฤดูฝน ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะมีเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่เป็นประเภทเครื่องจักสาน ได้แก่ ข้อง ลุ่ม อีจู้ ซ่อน แห ยอ ลอบ ไช อวน เบ็ด เป็นต้น
4. ทรัพยากรในท้องถิ่น วัสดุต่างๆ ที่มีอยู่ตามหมู่บ้าน ต่างท้องถิ่น ตามภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย บังคับให้ชาวบ้านจะต้องนำวัสดุที่อยู่ใกล้ตัวมาสร้างสรรค์ผลงานเพื่อใช้ประโยชน์มากที่สุด และให้ได้รูปแบบตามหน้าที่ใช้สอย วัสดุที่มีในท้องถิ่นชาวบ้านได้นำมาสร้างเครื่องใช้ไม้สอยประจำวัน เช่น เครื่องใช้ในการหุงหาในครัวเรือน เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนที่อยู่อาศัย เครื่องมือในการประกอบอาชีพ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และวัสดุในแต่ละท้องถิ่น อาจจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์

มารุต อัมรานนท์ (2543) ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการเกิดของศิลปะพื้นบ้านดังนี้คือ

1. สภาพภูมิประเทศ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดผลงานศิลปะพื้นบ้านหลายลักษณะด้วยกัน โดยสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นนั้นยังมีผลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชาวบ้าน อาจสังเกตได้จากบริเวณท้องที่แถบภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่ม และการตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่จะอยู่ริมแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

2. สภาพดินฟ้าอากาศและสภาพแวดล้อม ลักษณะของสภาพดินฟ้าอากาศมีอิทธิพลที่ชัดเจนในด้านที่อยู่อาศัยและการแต่งกายของมนุษย์ที่อาศัยในท้องถิ่นแบบนั้นๆ เช่น เรือนที่พักอาศัยซึ่งอยู่ในท้องถิ่นที่มีสภาพดินฟ้าอากาศที่ค่อนข้างร้อนอบอ้าว มักจะสร้างที่พักอาศัยที่อากาศสามารถถ่ายเทได้สะดวก เพื่อเป็นการระบายความร้อนภายในตัวบ้าน

3. สภาพสังคม ความเป็นอยู่ที่ปรากฏในสังคมไทยโดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่าแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ สังคมเมือง (Urban Society) และสังคมชนบท (Rural Society) แต่ความสัมพันธ์ของศิลปวัฒนธรรมและหัตถกรรมพื้นบ้านนั้นจะผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบทมากกว่าเพราะวิถีชีวิตของสังคมชนบทเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการสร้างเครื่องใช้ไม้สอยประกอบการทำมาหากิน อีกทั้งยังมีการรวมตัวอยู่กันเป็นกลุ่มชนก่อให้เกิดลักษณะของหมู่บ้าน (Village) ขึ้น มีการขยายตัวจากกลุ่มชนเล็กๆ ไปสู่กลุ่มชนขนาดใหญ่ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย คนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความผูกพันกันแบบเครือญาติ นับถือผู้ที่มีความอาวุโสอยู่กันอย่างอบอุ่นเป็นกันเอง มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจ ช่วยงานกัน ตามโอกาสและช่วงเวลา เช่น ช่วงฤดูการทำนา ฤดูเก็บเกี่ยว งานบวช งานแต่งงาน และงานบุญต่างๆ ซึ่งวิถีชีวิตเรียบง่ายแบบนี้เราสามารถสัมผัสชัดเจนได้จากชนบท

4. สภาพทางวัฒนธรรม แต่เดิมเราจะพบว่าคนไทยเราเต็มไปด้วยความเมตตา โอบอ้อมอารี ชอบการทำบุญทำกุศล ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคำสอนในพุทธศาสนา อันสะท้อนออกมาให้เห็นถึงลักษณะและรูปแบบเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มชนได้หลายรูปแบบ เช่น เรือนพักอาศัย การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการแต่งกายนั้นได้มีการแสดงออกถึงเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถเห็นได้จากบรรดาเสื้อผ้าที่ใช้นุ่งห่มของแต่ละกลุ่ม แต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวิธีการทอทำเป็นลวดลายแบบต่างๆ เช่น ภาคเหนือ จะทอซิ่นยกเป็นดอก ของลำพูน เป็นต้น

5. คติความเชื่อ ด้านความเชื่อแต่ละท้องถิ่น จะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปบ้าง น้อยบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการด้วยกัน เช่น สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ วิธีแห่งความเชื่อ การปฏิบัติที่สืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการปฏิบัติและการออกแบบสิ่งของเครื่องใช้ที่จะนำมาประกอบพิธีกรรมต่างๆ หรือใช้ในชีวิตประจำวันของชาวไทยเรา ในด้านที่เกี่ยวข้องกับคติความเชื่อดั้งเดิม ที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานานแล้ว ยังได้มีความ

เกี่ยวเนื่องกับเรื่องของพิธีกรรม ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตความเชื่อ การประกอบอาชีพ ซึ่งประเพณีความเชื่อเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นก็ยังมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น ภาคเหนือมีความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างตุ๊กหรือธง เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา หรือสร้างอุทิศให้แก่ผู้ตาย โดยเชื่อว่าผู้ตายได้อาศัยเกาะชายธงไปยังสวรรค์ ส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำบั้งไฟเพื่อบูชาพญาแถนและขอฝนตามคติความเชื่อพบว่าได้มีการให้ความสำคัญกับบั้งไฟโดยการประดับตกแต่งอย่างสวยงามเป็นการลงทุนลงแรงทำขึ้นจากความศรัทธาและความเชื่อของคนในท้องถิ่นนั้นๆ

นवलลอ ทินานนท์ (2542) ได้กล่าวถึงภูมิหลังของหัตถกรรมพื้นบ้านว่า มีปัจจัยที่ทำให้เกิดงานหัตถกรรมพื้นบ้านดังนี้

1. ความจำเป็นด้านการใช้สอย เพราะในชีวิตประจำวันของชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตายต้องพึ่งพา งานหัตถกรรมพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนที่อยู่อาศัยเพื่อช่วยให้เกิดความ สะดวกสบายในการปฏิบัติงานหรือทำภารกิจประจำวันต่างๆ ในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ จะมีรูปแบบ ตรงตามวัตถุประสงค์ และเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น หรือการใช้งาน เช่นการสานกระติบหรือก่องข้าว มักมีรูปร่างที่ไม่สูงนัก เพราะตั้งอใช้มือล้วงหยิบข้าวรับประทานขนาดของกระติบก็จะมีขนาดที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความจำเป็นด้านการใช้สอยจึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้าน ต้องสร้างเครื่องมือหัตถกรรมเพื่อตอบสนองต่อชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันและการประกอบอาชีพ เป็นหลัก

2. ทรัพยากรท้องถิ่น จากสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่งมีทรัพยากรที่แตกต่างกัน มีมากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ เช่น เราพบว่าไม้ไผ่มีขึ้นอยู่ตามแถบร้อนชื้นทั่วไป ของประเทศ ภาคเหนือพบว่ามีไม้สักขึ้นอยู่มาก ชาวบ้านจึงรู้จักใช้ภูมิปัญญาในการเลือกสรรวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติตามท้องถิ่นของ คนเหล่านั้น มาดัดแปลงสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น ภาคใต้มีย่านลิเภามาสานเป็นตะกร้าใส่สิ่งของ นำดินกระจูมาสานเป็นส้อม ใบหวลวโอน ใบจากมาทำ เป็นภาชนะตักน้ำ ทรัพยากรในแต่ละท้องถิ่น มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์รู้จัก เลือกใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่นคนมาสร้างเป็นเครื่องใช้ เราพบว่าวัสดุที่ใช้ในการสร้างงานหัตถกรรม พื้นบ้านต่างๆกัน แต่ตอบสนองหน้าที่ใช้สอยเหมือนกัน

3. สภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศ ทำให้มนุษย์มีการปรับตัวและแก้ปัญหาที่ต้องพบ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดท่ามกลางธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์มีผลต่อ การสร้างที่พักอาศัยเป็นอันดับแรก การเกิดขึ้นการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติตามฤดูกาล ทำให้มนุษย์ ต้องแก้ปัญหาในการออกแบบบ้านเรือนสำหรับพักอาศัยเพื่อป้องกันความร้อนและความหนาว หรือภัย

พิบัติต่างๆ สถาปนิศาสตร์นี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านต้องแก้ปัญหาเรื่องการทำมาหากิน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้นๆ จะเห็นได้จากอุปกรณ์เครื่องมือตัดจับสัตว์น้ำ เช่น ข้อง มีทั้งแบบสะพานและแบบข้องลอย ซึ่งใช้ในสภาพภูมิประเทศต่างกัน คือ ข้องสะพานใช้จับสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำตื้นและข้องลอยใช้ลอยตามผู้ใช้ไปซึ่งสะดวกเวลาใช้ในสภาพน้ำลึก

4. ประเพณีและวัฒนธรรม วัฒนธรรมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมอยู่กันเป็นกลุ่มเล็กบ้าง ใหญ่บ้างตามสภาพภูมิศาสตร์ การรวมตัวกันดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะของหมู่บ้าน เกิดเป็นสังคมขึ้นมา มีสิ่งที่สมาชิกในสังคมยอมรับนับถือและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาในสังคมท้องถิ่นนั้นๆ เรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การทำบุญตักบาตร การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับ การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย หรือวันนักขัตฤกษ์ต่างๆ การสร้างงานหัตถกรรมพื้นบ้านจึงมีความพิถีพิถัน ประณีตสวยงาม เพราะการใช้สอยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหรือคนหมู่มาก เช่น เครื่องนุ่งห่มไปวัดหรือไปทำบุญจะต้องประณีตงดงามกว่าชิ้นที่ใส่ไปทำไร่ไถนา เครื่องหีบคอนย่อมต้องประณีตมากกว่าที่ใช้หีบพืชผลไปตลาด ประเพณีที่ทำสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างกัน ทำให้งานหัตถกรรมพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะถิ่นแตกต่างกัน

5. คติความเชื่อ คติความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น หรือกลุ่มชน ที่ปฏิบัติกันมาจากบรรพบุรุษ เช่น ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ผีสาว เทวดา การเกิด การตาย เรื่องเกี่ยวกับศาสนา สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการสร้างเครื่องใช้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจทำขึ้นเพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ที่จะมารังควานความสงบสุขของคน ครอบครัว และชุมชนสิ่งของเครื่องใช้ในโอกาสและสถานที่ต่างๆ จึงถูกสร้างขึ้นมาจากคติความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นพิธีกรรม การเกิด เมื่อผู้หญิงคลอดบุตรต้องมีการอาบน้ำเด็ก ตัดสายสะดือ ผังรกไว้ โดยใส่หม้อดินนำไปไว้ที่หัวบันไดหรือแขวนไว้ที่ต้นไม้ เพื่อเด็กจะได้ไม้เท้าเฝ้าไกล (รัชช ภูณโณทก, 2527 : 204) หรือความเชื่อเกี่ยวกับการตายของผู้หญิงที่คลอดบุตร กล่าวว่าผีจะมาเอาชีวิตไป จึงทำตุ๊กตาพร้อมนำเครื่องเช่น ไหว้ไปไว้ที่ทางสามแพร่งหรือทิศทางที่เชื่อว่าผีจะผ่านไปยังบ้าน จากนั้นทำพิธีบอกกล่าวผีให้มาเอาชีวิตตุ๊กตาแทนผู้หญิงที่คลอดบุตรและบุตร เรียกว่า “ตุ๊กตาเสียกบาล” จะมีการทำพิธีตามความเชื่อนี้ต่อเมื่อหญิงนั้นเจ็บท้องใกล้คลอดบุตร ซึ่งความเชื่อต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงส่วนน้อยที่ยกตัวอย่างมาเนื่องจากความเชื่อจะเกิดขึ้นในทุกท้องถิ่นของประเทศความเชื่อนี้เองทำให้ชาวบ้านสร้างงานหัตถกรรมขึ้นมาเพื่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยจากสิ่งที่เป็นอัปมงคล

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยหรือสาเหตุของการเกิดหัตถกรรมพื้นบ้านอันเนื่องมาจากการแก้ปัญหาที่มนุษย์ต้องประสบกับความยากลำบากไม่ว่าจะเป็น สถาปนิศาสตร์ ความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ความไม่ปลอดภัยจากภัยอันตรายและสิ่งอัปมงคลที่มนุษย์เชื่อถือ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่

ส่งผลให้มนุษย์ต้องสร้างงานหัตถกรรมขึ้นมา จากวัสดุอยู่ใกล้ตัวแฝงไว้ด้วยความเชื่อ ขนบธรรมเนียม เพื่อการดำรงชีวิตให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ได้อย่างชัดเจน

4.8 แนวทางในการศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

ในการศึกษาเรื่องของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนั้น ในอดีตที่ผ่านมายังไม่กว้างขวางมากนักใน ศูนย์วัฒนธรรมหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะเป็นการเก็บรวบรวมอย่างงานศิลปะและ หัตถกรรมพื้นบ้านและมีการจัดแสดงนิทรรศการถาวรเท่านั้น ในปัจจุบันได้มีหลายสถาบันทำการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับศิลปะหัตถกรรมและเครื่องใช้พื้นบ้าน และมีการเผยแพร่มากขึ้น แนวทางที่ใช้ในการศึกษา นั้นยังไม่มีกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีตายตัวลงไป ซึ่งกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีที่เกิดขึ้นจากภูมิภาคต่างๆของโลก หรือของแต่ละประเทศบ้างครั้งก็ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ร่วมกันได้ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องมาจากงานศิลปะ พื้นบ้านนี้จะผูกพันอยู่กับสภาพแวดล้อมของสังคม ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ ด้วย(มารุต อัมรานนท์, 2543)

วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2535) ได้กล่าวถึงแนวทางในด้านการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน หากพิจารณาจากลักษณะของธรรมชาติของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านแล้ว มีแนวทางในการศึกษา อย่างกว้างๆ 3 แนวทาง สอดคล้องกับ มารุต อัมรานนท์ (2543) ได้เสนอแนะแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับ ศิลปะพื้นบ้านไว้ 3 แนวทาง คือ

1. ศึกษาคุณค่าด้านประ โยชน์ใช้สอย
2. ศึกษาคุณค่าด้านความงามและศิลปะ
3. การศึกษาเชิงวิเคราะห์แง่มุมต่างของตัวงานศิลปะพื้นบ้าน

1. ศึกษาคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมีคุณค่าทางด้านประ โยชน์การใช้สอย (Functional value) ซึ่งสอดคล้อง กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน จุดประสงค์ของการสร้างงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขึ้นมาจุดประสงค์ประการ แรกคือ เพื่อประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขความบกพร่องของผลงานโดยผ่าน กระบวนการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีการลองผิดลองถูก เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อ ความต้องการในการใช้งานและเกิดประ โยชน์ที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ จากการแก้ปัญหาจะเห็นได้ว่าคน

ท้องถิ่นได้พยายามพัฒนาการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน มีการออกแบบให้เหมาะสมกับสรีระร่างกายของผู้ใช้ หรือ ที่เรียกว่ามิติสัมพันธ์ (Human Scale) โดยหลักการนี้จะถือเอาตัวของผู้ใช้เป็นหลัก ดังนั้นบรรดาเครื่องใช้พื้นบ้านบางรูปแบบจะมีขนาดที่ไม่ได้มาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีการสร้างรูปแบบ ขนาด ลวดลาย โครงสร้าง และการเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายภายในท้องถิ่น เมื่อได้เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านที่มีคุณสมบัติตรงตามจุดประสงค์ สมบูรณ์ลงตัวแล้ว จึงมีการยึดถือเป็นแบบอย่างของหมู่บ้านหรือท้องถิ่นสืบทอดต่อๆ กันมาหลายชั่วอายุคน

2. ศึกษาคุณค่าด้านความงามและศิลปะ

คุณค่าในด้านความงามและศิลปะที่ปรากฏอยู่ในงานประเภทศิลปะและเครื่องใช้พื้นบ้านนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งซึ่งมองเห็นได้อย่างชัดเจนด้วยตัวของมันเอง โดยการประเมินคุณค่าด้านความงามของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านอาจจะพิจารณาได้ทั้งแบบที่พิจารณาจากคุณค่าของหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นหลัก (Objective View) หรือพิจารณาที่ขณะใดที่ขณะหนึ่งหรืออาจจะพิจารณาควบคู่กันไปได้ (Subjective view) (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2535) ในการศึกษานอกจากจะเป็นการศึกษาเพื่อให้เกิดความสนใจซาบซึ้งในผลงานการออกแบบเท่านั้น แต่ควรเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจหลักเกณฑ์ที่มีมาในอดีตว่ามีผลกระทบต่อลักษณะรูปทรง การใช้สอย วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของงานออกแบบนั้นๆ อย่างไร หรือการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจวิธีการที่นักออกแบบใช้ในการแก้ปัญหา ผลงานของเครื่องใช้พื้นบ้าน (Vernacular) ของใช้ชีวิตประจำวันเป็นผลงานที่มองดูเรียบง่ายซึ่งได้ผ่านการปรับปรุงขัดเกลาโดยนักออกแบบรุ่นแล้วรุ่นเล่า เกิดลักษณะเฉพาะที่สำคัญในงานคือการมุ่งสนองตามหน้าที่ใช้สอย และการสร้างคุณค่าทางการมองเห็นด้วยการเลือกใช้รูปทรงที่กลมคดประหยัด ลักษณะรูปทรงของผลงานพื้นบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นของใช้เพื่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบวิชาชีพสาขาต่างๆ หากได้ทำการศึกษาอย่างจริงจังย่อมเป็นแหล่งข้อมูลที่ล้ำค่าอันแสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา (นวลน้อย บุญวงษ์, 2542)

2.1 คุณค่าทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) ของงานหัตถกรรมพื้นบ้าน อาจจะพิจารณาจากองค์ประกอบของสิ่งเหล่านี้คือ ความสมดุล สัดส่วน (Proportion) จังหวะ (Rhythm) ความประสานกลมกลืน(Harmony) ความขัดแย้ง (Contrast)และจุดเด่นในงานศิลปะ (Dominance) ซึ่งองค์

ประกอบเหล่านี้จะนำไปพิจารณางานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน โดยพิจารณา รูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย และวัสดุ วัสดุ วัสดุ (2535) ได้กล่าวถึงการศึกษาถึงการพิจารณางานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน ดังนี้

2.1.1 ความสมดุลของงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน อาจเกิดจากรูปทรงและเส้นรอบนอก โครงสร้างลวดลาย ตลอดจนถึงวัสดุที่ใช้ว่ามีลักษณะของความสมดุล เป็นแบบที่เท่ากัน (Symmetrical balance) หรือเป็นแบบความสมดุลที่ไม่เท่ากัน (Asymmetrical balance) คือมีลักษณะของความสมดุลโดยสายตาโดยประมาณความสมดุลของศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านมักจะเป็นแบบความสมดุลสองข้างเท่ากัน เพราะความเคยชินในการสร้าง เช่น รูปแบบของเครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผาที่ตามักจะมีความสมดุลแบบสองข้างเท่ากันมากกว่าแบบความสมดุลไม่เท่ากัน เพราะการสร้างแบบสองข้างเท่ากันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ทรงตัวได้ง่าย การสร้างลวดลายประกอบก็มักเป็นแบบสมดุลเท่ากัน มีความเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน

2.1.2 สัดส่วน หมายถึงการสร้างรูปทรงให้มีขนาดที่เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น การปั้นน้ำต้นหรือคนโทน้ำของภาคเหนือ ก็จะต้องคำนึงถึงขนาดและสัดส่วนที่จะทำให้เครื่องปั้นดินเผานั้นสามารถใช้งานได้ดี ไม่เล็กหรือใหญ่ หรือมีเนื้อหนาเกินไป ซึ่งจะทำให้ไม่คงทนและใช้ประโยชน์ได้ไม่ดีเท่าที่ควร

2.1.3 จังหวะหรือช่วงจังหวะ หมายถึงความเคลื่อนไหวที่มีความซ้ำและต่อเนื่องกันเป็นระยะ จังหวะหรือช่วงจังหวะของศิลปะหัตถกรรม หมายถึงเส้นรอบนอกของผลงานที่มีความโค้งเว้าหรือคอดหรือซ้ำๆ กัน แต่จะต้องก่อให้เกิดความประสานกลมกลืน หรือการวางลวดลายให้มีจังหวะที่สัมพันธ์กันกับรูปทรงและโครงสร้าง ซึ่งมักเป็นโดยธรรมชาติของงานที่มีท่วงทีลีลาที่ก่อให้เกิดความงามได้จังหวะ ในงานศิลปะอาจปรากฏออกมาในลักษณะ ของจังหวะของรูปร่าง (Shape rhythm) จังหวะของค่าน้ำหนัก (Value rhythm) และจังหวะของขนาด (Size rhythm)

2.1.4 การประสานกลมกลืน หมายถึงความพอดีเหมาะสมของส่วนประกอบต่างๆ ซึ่งความพอดีนี้ก่อให้เกิด เอกภาพ (unity) มีความงามที่มีความประสานกลมกลืนกัน เกิดได้หลายลักษณะเช่น ความประสานกลมกลืนกันด้วยเส้นของวัสดุ ด้านรูปทรง รูปลักษณะ (form harmony) ด้านสี ขนาด น้ำหนักความเข้ม ในความประสานกลมกลืนของงานหัตถกรรมพื้นบ้านพิจารณาได้จากงานหัตถกรรมหลายประเภท เช่น งานผ้าทอชนิดต่างๆ จะมีความประสานกลมกลืนกัน

มากตั้งแต่การเลือกใช้วัสดุ การเลือกสี การใช้ลวดลายที่ประสานกลมกลืนกันอย่างลงตัวเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้แล้วยังมีการประสานกลมกลืนกันในด้านประโยชน์ใช้สอย

2.1.5 ความขัดแย้ง เป็นความไม่ประสานกลมกลืนกัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในงานหัตถกรรมนี้จะทำให้งานหัตถกรรมพื้นบ้านดูน่าสนใจ ลักษณะความขัดแย้งนี้จะต้องมีความพอดี หากมีมากเกินไปจะทำให้ดูขัดหูขัดตาไม่งดงาม เช่น การทอผ้าที่ใช้สีวิทยาศาสตร์มาใช้ย้อมเส้นไหม เส้นด้าย ทำให้มีสีฉูดฉาด ไม่ประสานกลมกลืนกับลวดลาย ซึ่งจะทำให้งานดูด้อยค่าไป

2.1.6 จุดเด่นในงานศิลปะ ถือเป็นลักษณะเด่นที่เกิดจากการเน้น (Emphasis) ซึ่งก่อให้เกิดจุดสนใจแก่ผู้พบเห็นเป็นพิเศษ เช่น การเน้นด้วยรูปทรง โครงสร้าง ลวดลาย วัสดุ และสี สัน อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน มักจะอยู่ที่ลวดลายและการเลือกใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดความน่าสนใจ ความงามและคุณค่าทางศิลปะของงานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้านส่วนมากจะมีลักษณะเรียบง่าย ชัดเจน ไม่ซับซ้อน และสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอย

ในการศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในด้านความงามและศิลปะนั้นอาจกล่าวได้ว่ามิใช่จุดมุ่งหมายหลักในการแสดงออก หรือการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวบ้าน หากแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงรสนิยมและความต้องการในด้านความงามที่เกิดจากความรู้สึกที่แฝงอยู่ในจิตสำนึกของผู้สร้างและถ่ายทอดออกมาสู่งานพื้นบ้านในรูปแบบต่างๆ ความงามของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นความงามที่แฝงหรือซ่อนอยู่ในสิ่งที่เรียบง่ายที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งจะต้องพิจารณาด้วยความละเอียดถี่ถ้วน

3. การศึกษาเชิงวิเคราะห์แง่มุมต่างของตัวงานศิลปะพื้นบ้าน

แนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน นอกจากจะศึกษาในด้านของคุณค่าทางด้านประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าทางด้านความงามและศิลปะแล้ว เรายังสามารถศึกษาศิลปะพื้นบ้านแต่ละชิ้นแต่ละประเภทในเชิงวิเคราะห์อย่างละเอียดว่าปัจจัยแวดล้อมใดบ้างที่ทำให้เกิดขึ้นงานพื้นบ้านแต่ละชิ้นเกิดขึ้นมา การศึกษาในลักษณะนี้จะต้องมองให้ลึกลงไปกว่าการมองเพียงว่ามันเป็นอะไร ใช้ทำอะไรเท่านั้น ผู้ศึกษาจะต้องอ่านให้ออกว่า มันมีรูปแบบ รูปทรง โครงสร้าง เทคนิค วัสดุอะไร มีความเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อในแต่ละท้องถิ่นอย่างไร การศึกษาใน

เชิงวิเคราะห์ตัวผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน มาร์ค อัมรานนท์ (2543) ได้ให้แนวทางในการศึกษาตัวผลงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งสอดคล้องกับ วิบูลย์ ลีสุวรรณ (2535) และสุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2545) โดยแยกเป็นหัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Purpose) ในการศึกษาด้านวัตถุประสงค์ของการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน นั้นเราต้องการที่จะทราบถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างหรือทำขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์ใช้สอยด้านใด เช่น ช้าง ทำขึ้นเพื่อใช้สำหรับขังปลา กบ เขียด หรือใส่สัตว์น้ำที่จับมาได้ จะเป็นสัตว์ประเภทไหนก็จะขึ้นอยู่กับประเภทของช้างอีกที ก่องข้าวเหนียวหรือกระต๊อบข้าว ที่ทำขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับใส่ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วเอาไว้สำหรับบริโภคหรือนำติดตัวเดินทางไกลเพื่อการบริโภค เป็นต้น

2. แหล่งกำเนิด (Origin) แหล่งกำเนิดรวมถึงแหล่งผลิตของงานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งเราจะต้องศึกษาว่าสิ่งเหล่านั้นมีแหล่งกำเนิดหรือต้นกำเนิดดั้งเดิมมาจากที่ไหน หรือผลิตขึ้นที่ใด ในกรณีของการศึกษาในรายละเอียดที่เป็นลักษณะเชิงวิเคราะห์ที่เกี่ยวกับงานพื้นบ้านนี้ส่วนสำคัญซึ่งเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยการปฏิบัติงานเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) จากแหล่งที่ผลิตจริง ข้อมูลต่างๆ ที่ได้ก็อาจจะเกิดจากการสัมภาษณ์ สอบถาม แบบที่เรียกว่าข้อมูลมุขปาฐะ (Oral) จากชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านเองก็ได้รับการบอกเล่าและสืบทอดกันมาทำให้เราได้ทราบแหล่งที่มาดั้งเดิมหรืออาจจะทราบถึงแนวคิด ลักษณะการออกแบบ หรือ ที่มารูปแบบลายต่างๆ ที่ลึกซึ้งและกว้างขวางและอาจจะมองเห็นถึงวิวัฒนาการของความเป็นมาของการสร้างสรรค์งานพื้นบ้านในแต่ละกลุ่มได้

3. วัตถุดิบ (Raw Material) ในแง่ของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์งานพื้นบ้านประเภทหัตถกรรมและเครื่องใช้ มีความหลากหลายแตกต่างกันไป เช่นใช้ดิน ไม้ประเภทต่างๆ โลหะ เส้นใยต่างๆ เป็นต้น ซึ่งวัตถุดิบเหล่านี้ก็จะนำไปใช้ในการสร้างงานหัตถกรรมพื้นบ้านประเภทต่างๆ เช่น ทำเครื่องจักสาน วัตถุดิบที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นไม้ไผ่ หวาย บางท้องถิ่นก็อาจจะใช้ ปอย่านลิเภา กก ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานตลอดจนจุดมุ่งหมายของการสร้างก็อาจจะแตกต่างกันออกไป เช่น ไม้ไผ่ นิยมนำไปทำเป็นกระบุง ตะกร้า กระจาด ช้าง กระต๊อบ กกทำเป็นส้อม ย่านลิเภาทำเป็นกลอง ถาด วัตถุดิบที่นำมาใช้หลายๆ ชนิดไม่สามารถนำมาใช้ได้โดยตรง หากจะต้องผ่านขั้นตอนกระบวนการผสมแปรสภาพก่อนนำไปใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการสร้างงาน โดยแต่ละท้องถิ่นก็มีวิธีและขั้นตอนแตกต่างกันไปไม่มีสูตรตายตัว จึงไม่มีลักษณะที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. เทคนิค วิธีการ (technique and Process) เป็นขั้นตอนและกรรมวิธีในการผลิตงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านตั้งแต่การนำเอาวัตถุดิบที่แปรรูปพร้อมที่จะนำมาผ่านขั้นตอนและวิธีการสร้างงานหัตถกรรมพื้นบ้านจนสำเร็จเป็นผลงาน เช่น การนำไม้ไผ่ ผ่านการแปรรูปจนเป็นเส้นคอก พร้อมทั้ง

จะนำมาจักสาน โดยวิธีขัดทับกับไปมาตามแม่ลายที่ต้องการซึ่งก็ขึ้นอยู่กับความชำนาญของช่างจนสำเร็จเป็นงานที่มีคุณค่าตอบสนองต่อความต้องการ สามารถนำไปใช้งานได้ ส่วนงานหัตถกรรมประเภทอื่นก็เช่นเดียวกัน จะต้องผ่านขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิต ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมีขั้นตอนและกรรมวิธีการผลิตแตกต่างกันไปตามวัตถุดิบและรูปแบบของงาน จนสำเร็จเป็นผลงานหัตถกรรมที่สมบูรณ์พร้อมใช้งานต่อไป

5. เครื่องมือ อุปกรณ์ (Tool and Equipment) คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างหรือผลิตงานหัตถกรรมในแต่ละขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการผลิตก็จะมีเครื่องมือที่นำมาใช้แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมในแต่ละขั้นตอนการสร้างงาน

6. ลักษณะรูปแบบ และรูปทรง (Form) ลักษณะรูปทรงที่ปรากฏในงานหัตถกรรมพื้นบ้านนี้ ในแง่ของการศึกษา เราสามารถอธิบายหรือบอกในสิ่งที่เรามองเห็นงานเหล่านั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่ามีรูปทรงเป็นอย่างไร เช่น ข้องเปิด จะมีรูปทรงยาวรี มีส่วนคอและปากคั้งแขนงขึ้นเล็กน้อย มองคล้ายตัวเปิดเวลาลอยน้ำ มีท่อนผูกขนาบข้างทั้ง 2 เอาไว้หรือโดยรอบตัว เพื่อให้สามารถลอยน้ำได้ บางประเภทไม่สามารถอธิบายถึงรูปทรงได้ ก็อาจจะกล่าวถึงลักษณะโดยส่วนรวมต่างๆ ไปว่าเป็นอย่างไร เช่น ดุงของภาคเหนือ ที่ใช้แขวนไว้ภายในโบสถ์วิหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นพุทธบูชา นั้น จะมีลักษณะเป็นแถบผืนผ้ายาวๆ ห้อยแขวนอยู่กับผนังภายในตัวอาคาร หากอยู่ภายนอกก็จะห้อยแขวนไว้กับส่วนปลายของไม้รวก หรือ ไม้ไผ่ที่ทำเป็นเสา ส่วนตัวดุงซึ่งมีลักษณะเป็นผืนผ้า นั้นจะมีการประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีที่ฉลุเป็นลวดลายติดเอาไว้บนผืนดุง ซึ่งผู้ที่ยังไม่เคยเห็นก็พอจะสามารถจินตนาการตามได้ และพอจะเข้าใจได้ว่าดุงดังที่กล่าวมานั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร

7. โครงสร้าง สัดส่วนและขนาด (Size and Structure) อาจกล่าวได้ว่า ในงานหัตถกรรมพื้นบ้านทุกประเภทมีโครงสร้างหลักเป็นองค์ประกอบ ซึ่งงานแต่ละประเภทก็มีโครงสร้างแตกต่างกันไป ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างนี้โดยทั่วไปจะหมายถึงส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการยึด หรือทำให้ส่วนต่างๆ นั้นคงรูปทรงอยู่ได้และอาจก่อให้เกิดความมั่นคงแข็งแรงอีกด้วย โครงสร้างในงานที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น เรือแพอ้าย หรือสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ซึ่งโครงสร้างหลักก็คือ เสาและคานตลอดจนโครงสร้างส่วนอื่นๆ เช่น ตง รอด รา จั่ว แป้ ซื่อ อะเส เป็นต้น ส่วนต่างๆ เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวโครงสร้าง ควบคุมรูปทรง ขนาด สัดส่วนของสถาปัตยกรรม ส่วนโครงสร้างงานหัตถกรรมประเภทอื่นๆ เราจะสังเกตเห็นได้ชัดว่า ส่วนประกอบซึ่งเป็นหลักในการยึดหรือควบคุมบังคับรูปทรง โดยทั่วไปมักจะเป็นชิ้นส่วนที่มีขนาดใหญ่และแข็งแรงกว่าส่วนอื่นๆ

8. คติความเชื่อและจิตวิญญาณ (Spirit) งานหัตถกรรมพื้นบ้านบางประเภท อาจแฝงเอาไว้ด้วยคติความเชื่อ นอกเหนือไปจากประโยชน์ใช้สอยซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลัก และในควมมีชีวิตชีวาในงาน

หัตถกรรมพื้นบ้านอยู่ที่โครงสร้างด้านจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ภายใน อันทำให้ชิ้นงานมีวิถีและพลังเคลื่อนไหวซึ่งเป็นจิตสำนึกร่วม ระหว่างผู้สร้างกับผู้ใช้ ซึ่งจิตสำนึกร่วมที่มีคุณค่าทั้งเชิงอนุรักษ์ เชิงสร้างสรรค์ และจิตวิญญาณแห่งความภาคภูมิใจ คือ จิตสำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์ชุมชนและจิตสำนึกร่วมต่อสายรากลทางวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นสัญลักษณ์หรือตัวบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้ผ่านการเลือกสรร แก้ปัญหา ฝ่าข้อจำกัดด้านความรู้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างน่าเวทนาและน่าภาคภูมิใจ แลเห็นถึงความเจ็บปวด สูญเสีย และความสำเร็จ อันก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการรักถิ่นฐาน รักรากเหง้าและภูมิใจต่อกำฟ้าดินของตนยิ่งขึ้น

ในการศึกษาการสร้างงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านนอกจากจะศึกษาทางด้าน วัตถุประสงค์ แหล่งกำเนิด วัตถุประสงค์ เทคนิควิธีการ เครื่องมืออุปกรณ์ ลักษณะรูปแบบหรือรูปทรง โครงสร้างสัดส่วน และขนาด คติความเชื่อและจิตวิญญาณแล้ว หากละเอียดถึงสายรากลทางวัฒนธรรม พยายามหนีชุมชนหรือพยายามถ่ายโอนวัฒนธรรมข้ามภาคข้ามสายพันธุ์ หรือนำภูมิปัญญาต่างแดนมาชมหรือลอกภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้วนเป็นการทำลายจิตสำนึกที่พึงมีต่อท้องถิ่น อาจก่อให้เกิดความสับสนและสูญเสียทางประวัติศาสตร์ และรากเหง้าทางวัฒนธรรม จนไม่รู้ว่าเรามาจากไหนและจะไปทางไหน และความภูมิใจของเราอยู่ตรงไหน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจรากฐานวัฒนธรรมที่มีค่าของตนเอง อันจะนำไปสู่การมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ เกิดการยอมรับเห็นคุณค่า พร้อมทั้งจะปกป้องอนุรักษ์ทำนุบำรุง สืบทอด และเผยแพร่ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

5. การเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์

5.1 ประวัติความเป็นมาของสตอรีไลน์ (Storyline Method)

สตอรีไลน์ (Storyline) เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่คิดค้นและพัฒนาขึ้นโดย Dr. Steve Bellc และ Sally Harkness แห่งมหาวิทยาลัย Strathclyde วิทยาเขต Jordanhill ซึ่งเป็นนักการศึกษาชาวสกอตแลนด์ สตอรีไลน์ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) เน้นแนวคิดของ John Dewey ผู้เรียนต้องมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ของตนเอง ผู้เรียนใช้ทักษะพื้นฐานความรู้เดิมในการสร้างความรู้ กับประสบการณ์ใหม่ ผู้เรียนเป็นผู้แสวง

หาติดตามการเรียนรู้ของตนเอง และสตอรีไลน์ยังเป็น Constructivist way of working ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยสตอรีไลน์เป็นกิจกรรมที่พัฒนาสติปัญญา ทักษะและทัศนคติแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการทำงาน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ของตนเอง (วลัย พานิช, 2545) การนำสตอรีไลน์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยเริ่มต้นจากการนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา (Storyline) ต่อมาได้พัฒนารูปแบบจนสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการฝึกอบรมในทุกระดับชั้น สตอรีไลน์ (Storyline) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ได้รับความนิยมแพร่หลายทั้งในยุโรป และสหรัฐอเมริกา (Creswell, Jeff, 1997) ส่วนประเทศไทยมีผู้นำรูปแบบการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) มาใช้เช่นกันดังจะเห็นได้จากงานวิจัยที่ จำลอง ไชยา (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยวิธีสตอรีไลน์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดน่าน เกรียงไกร ยิ่งสง่า (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้สตอรีไลน์และการประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ เจตคติ และทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในวิชา ส053 ประชากรและสิ่งแวดล้อม ธารณี วิทยานิวรรตน์ (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “ผลการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” และ อารีย์ ปริศิกุล ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้วิธีสตอรีไลน์ สำหรับนักเรียนนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ : กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม ” ผลการวิจัย โดยส่วนรวมแล้วพบว่ารูปแบบการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์เป็นนวัตกรรมการสอนหนึ่งที่จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าการสอนแบบปกติ ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยังผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อตนเอง เพื่อน ผู้สอนและชุมชน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ดีมีการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของผู้เรียนเองสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตรจริงได้อย่างมีความสุข นอกจากงานวิจัยแล้วยังได้มีการทดลองวิจัยในชั้นเรียนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ดังนี้

5.2 ความหมายของการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method)

มีนักการศึกษาได้อธิบายความหมายของการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ ไว้ดังนี้

อรรถัย มูลคำ และคณะ (2542) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ว่า เป็นการนำทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎีมาใช้ร่วมกัน อาทิเช่น การบูรณาการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้จากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวนักเรียน เชื่อมโยงออกไปสู่วิถีชีวิตจริง การค้นคว้าหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

วลัย พานิช (2544) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ว่า หมายถึง เส้นทางของเรื่อง เป็นการดำเนินเรื่องที่เรียงติดต่อกันเป็นลำดับจุดเส้นเชือก การสอนด้วยวิธี สตอรีไลน์ (Storyline) ยึดหลักการเล่าเรื่อง เป็นแนวคิดใหม่ของการจัดการศึกษาเป็นการบูรณาการทั้งหลักสูตรและการเรียนการสอน มีการบูรณาการ (Integrated) เชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของแต่ละวิชา เป็นการสร้างองค์รวม (Holistic) เน้นกฎ ทฤษฎี ประเด็นและข้อคำถามที่มีความสำคัญหรือมีประเด็นร่วมกัน เป็นการศึกษาที่เน้นการสืบสอบ (Inquiry-Oriented) ให้ผู้เรียนสืบค้นหาคำตอบด้วยวิธีวิจัยต่างๆ ใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและเน้นการพัฒนากระบวนการคิด อีกทั้งยังเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ (Constructivist) ให้ผู้เรียนหาความหมายจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับหรือจากการได้ศึกษาและต้องพัฒนาให้เกิดความรู้ด้วยตนเอง

อรรถพล อันทวรสกุล (2545) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ว่า เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีลักษณะการสอนที่โดดเด่นในการบูรณาการหลักสูตร องค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้จากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน โดยอาศัยเส้นทางเดินเรื่อง ที่ผู้สอนได้วางโครงไว้คร่าวๆ แบ่งออกเป็นตอนๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้ เติมเต็ม เรื่องราวรายละเอียด ทำให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ การวางแผน และการตัดสินใจของผู้เรียนเอง เรื่องราวที่เกิดขึ้นใน สตอรีไลน์ (Storyline) จึงเกิดจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนผสมผสานเข้ากับประสบการณ์ใหม่

พิมพันธ์ เคชะคุปต์ (2544) ได้ให้ความหมายของการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ว่าหมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ชี้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการผูกเรื่องแต่ละตอนให้เกิดเส้นทางการเดินเรื่องขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับเหตุการณ์ โดยใช้คำถามหลักในการเชื่อมโยงแต่ละตอนแต่ละเหตุการณ์เข้าด้วยกัน โดยผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมดำเนินเรื่องไปจนจบ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนตามสภาพจริง มีการบูรณาการระหว่างวิชาเพื่อเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืน

เบลล์และไฟฟิลด์ (Bell and Fiefeld, 1998) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน วิธีสตอรีไลน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานทฤษฎีที่ว่า ความรู้นั้นมีความซับซ้อนหลายชั้นตอน ดังนั้นการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนและประสบการณ์ใหม่โดยผ่านการปฏิบัติด้วยตัวผู้เรียนเอง การจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมแบบบูรณาการ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การจินตนาการ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนการทำงานร่วมกันโดยการดำเนินเรื่องต่อเนื่องเชื่อมโยงเข้าด้วยกันจนจบ โดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ ผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

ฮาร์คเนส (Harkness) อ้างถึงใน Creswell (1997) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบการสอนดังกล่าวเป็นการบูรณาการหลักสูตรและมีส่วนสนับสนุนให้การทำงานกลุ่มเกิดความหลากหลาย

เครสเวล (Creswell,1997) ได้กล่าวถึงความหมายของ การเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) ว่า เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยการบูรณาการหลักสูตรเข้าด้วยกันและฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการทำงานกลุ่มร่วมกัน

เลทเชิร์ต (Letschert,1997) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) ว่าเป็นการใช้เรื่องราวผนวกเข้ากับเนื้อหาวิชาได้อย่างมีความหมาย สัมพันธ์กับชีวิตจริงซึ่งเรื่องราวเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดมโนทัศน์ และทักษะต่างๆ เกิด

จินตนาการ โดยผ่านการเล่าเรื่องอย่างเป็นลำดับขั้นตอนเชื่อมโยงเรื่องสัมพันธ์กันประจวบเส้นเชือกตาม โครงเรื่องที่กำหนดในบริบทของจุดมุ่งหมายที่กำหนด

สมิท และ วอลเลอร์กา (Smith and Vallergera, 1997) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียน การสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) ไว้ว่า เป็นนวัตกรรมของรูปแบบวิธีการสอนที่มีการบูรณาการหลัก สูตร โดยมีส่วนสำคัญของเรื่องประกอบด้วย ฉาก ตัวละคร การดำเนินเรื่อง และเหตุการณ์ที่ต้องแก้ไข เป็นการอธิบายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่พบเห็นในห้องเรียน โดยมีส่วนสัมพันธ์กับ หลักสูตร และมีคำถามหลักนำไปสู่การเกิดกิจกรรมที่หลากหลายและเป็นอิสระ

ลิปกา (Lipka, 1997) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) ว่าเป็นแนวทางเลือกใหม่ของการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง เพื่อ สร้างผลงานด้วยตนเอง ถือว่าเป็นการบูรณาการด้านหลักสูตรที่มีความหลากหลายก่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ดังนั้นความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) ที่นักการศึกษาได้ให้ ความหมายไว้ สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline) เป็นนวัตกรรมหนึ่งที่มี การบูรณาการเป็นลักษณะการสอนและการเรียนรู้หลายๆ แบบมาใช้ร่วมกัน เช่น การเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบูรณาการ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน เชื่อมโยงออกไปสู่วิถีชีวิตจริง การค้นคว้าหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และสามารถแก้ไข ปัญหาในชีวิตได้หรือทำจริงได้ พัฒนาทักษะในด้านต่างๆของผู้เรียน และสามารถเข้าใจตนเองได้ดียิ่ง ขึ้น โดยมีองค์ประกอบและหลักการของวิธีการสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline Method) ที่มี นักการศึกษาให้ไว้ดังนี้

5.3 ลักษณะและองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอนโดยวิธีสอนแบบสตอรีไลน์ (Storyline)

การสร้างเรื่องใน วิธีสตอรีไลน์ Storyline นั้นเป็นการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องที่มีความต่อเนื่อง คุงเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่อง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อ Storyline จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ โดยนักการศึกษาได้กล่าวถึง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

วลัย พานิช ,2544; พิมพันธ์ เดชะคุปต์,2544; อรรถพล อันทรรพสกุล ,2544; อรทัย มูลคำ, และคณะ, 2544; Creswell, 1997; Bell and Fifield, 1998; Letschert, 1997 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของ สตอรีไลน์ว่ามี 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. การจัดฉาก (Setting the scene) เป็นการระบุเวลา สถานที่ สิ่งแวดล้อมต่างๆ
2. มีตัวละคร (character) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับฉากหรือเหตุการณ์ในข้อ1 (เป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้)
3. การดำเนินชีวิต (a way of life) เป็นการดำเนินชีวิตหรือเป็นเรื่องราวของตัวละครในข้อ 2
4. มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น หรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข (events, incidents, or real problems to be solved) องค์ประกอบนี้นับว่าสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็น “จุดหักเห” และเป็นสีสันของเรื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมกันคิดหาทางออกให้กับตัวละคร ในการตัดสินใจของผู้เรียนนั้นจะสะท้อนแนวคิด (Idea) ค่านิยม เจตคติ ตลอดจนทักษะในการแก้ปัญหา โดยผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองและตัดสินใจ

5.4 การสร้างหลักการสตอรีไลน์ (Storyline)

Creswell Jeff (1997) ได้เสนอหลักการในการวางแผน สตอรีไลน์ (Storyline) ไว้ 6 ประการดังนี้

1. ยึดหลักของการเล่านิทาน / เล่าเรื่อง สตอรีไลน์ (Storyline) ดังนั้นสตอรีไลน์จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคน กิจกรรมหรือประสบการณ์เกี่ยวกับคน เช่นเรื่องเกี่ยวกับสังคม ครอบครัว สิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดี สตอรีไลน์ (Storyline) จะต้องเป็นการสะท้อนชีวิต
2. ยึดหลักของการวางโครงเรื่องให้น่าติดตาม ผู้ฟังคอยติดตาม คาดคะเนว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นต่อไปในสตอรีไลน์ (Storyline) ผู้เรียนต้องสนุกที่จะได้เรียนรู้ตลอดเวลา

3. ยึดหลักว่าผู้สอนเป็นผู้วางแผนเนื้อหาให้เป็นไปตามหลักสูตร โดยวางกรอบเส้นทางเดินเรื่อง ผู้เรียนเป็นลงมือกระทำกิจกรรมในการสืบค้นข้อมูลรายละเอียด ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ยึดหลักให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของเรื่องราวหรือประสบการณ์ต่างๆ ใน สตอรีไลน์ (Storyline) ผู้เรียนได้นำความรู้หรือประสบการณ์เดิมของตนเองมาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อตอบคำถามหลักของผู้สอน โดยต้องสร้างหรือพัฒนารูปแบบแนวคิด (Conceptual model) ของตนเองสำหรับประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนกำลังเกี่ยวข้องกับสตอรีไลน์ (Storyline)

5. ยึดหลักเกี่ยวกับการดำเนินเรื่องในบริบทตามข้อ 1 การดำเนินเรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมเพิ่มเติมประสบการณ์ใหม่จากการทำกิจกรรมต่างๆ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

6. ยึดโครงสร้าง ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนมีรูปแบบแนวคิดของตนเอง ให้เขาได้แสวงหาข้อมูลมีการค้นพบ เสนอข้อค้นพบ และพิสูจน์สิ่งที่เขาได้คิดด้วยการเรียนรู้จากกิจกรรมและทักษะหลายๆ อย่าง

5.5 การดำเนินเรื่องในสตอรีไลน์ (Storyline)

การดำเนินเรื่องใน สตอรีไลน์ (Storyline) คือการทำให้เกิดการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนเป็นผู้สร้าง สตอรีไลน์ (Storyline) และผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมด้วยลักษณะที่สำคัญ

เบลล์ (Steve Bell, 1998) ได้กล่าวถึงการดำเนินเรื่อง ในสตอรีไลน์ (Storyline) ดังนี้

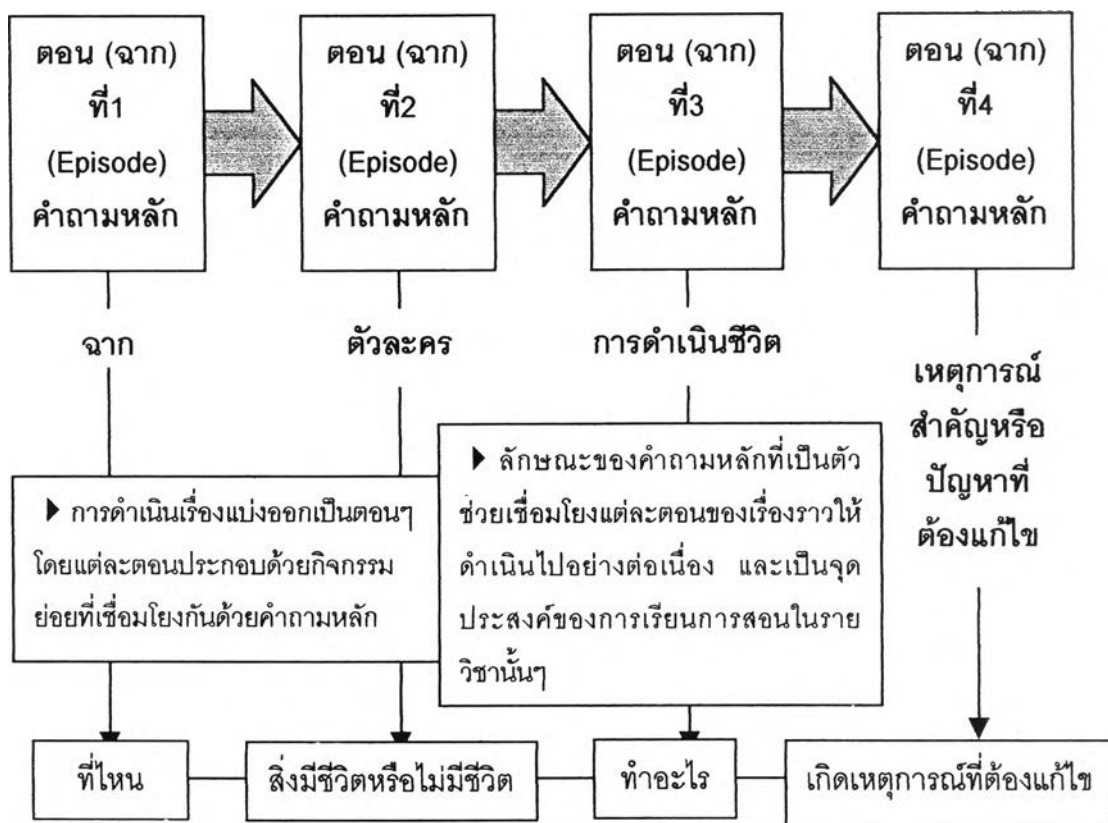
1. มีเส้นทางเดินเรื่อง (Topic line) ที่ดำเนินเรื่องอย่างมีเหตุผลและต้องมีการเรียงลำดับขั้นตอนที่ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ของสตอรีไลน์ (Storyline)

2. มีตัวคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมโยงแต่ละฉากซึ่งผู้เรียนต้องเกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมต่างๆ

3. คำถามหลักแต่ละข้อเกี่ยวข้องกับ แต่ละตอนหรือฉาก (Episode)

4. แต่ละฉากใน Storyline เป็นสถานการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้สืบค้นแสวงหาคำตอบจากประสบการณ์โดยตรง

5. ผู้เรียนได้เรียนรู้และบรรลุความสำเร็จตามความแตกต่างของระดับศักยภาพของตน และทุกคนก็ต้องกลับมาตอบคำถามหลักเพื่อหาคำตอบสตอรีไลน์ (Storyline) ในฉากต่อไป

แผนภูมิที่ 1 เส้นทางเดินเรื่อง (Topic line) ผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแนวความคิดของ Mr. Ian Baer (อ้างใน Steve Bell, 1998) แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสตอรีไลน์ (Storyline)

5.6 หลักการของสตอรีไลน์ (Storyline)

จากการศึกษาหลักการและขั้นตอนการดำเนินการของ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญกล่าวไว้ดังนี้

วลัย พานิช (2544) หลักการของ Storyline เกี่ยวข้องกับการสอนมีดังนี้

1. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน (child-centered ของ John Dewey) ว่าเด็กต้องมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ของตนเอง วิธี Storyline เน้นคุณค่าที่ว่าผู้เรียนทุกคนต่างมีประสบการณ์และทักษะเดิมของตนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้ ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาติดตามการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เน้นการปฏิบัติและเสริมแรง Storyline ถือว่าเป็น “Constructivist way working” คือผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองเน้นเรื่องการตัดสินใจและการแก้ปัญหา Storyline เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยพัฒนาการด้านสติปัญญาทักษะและทัศนคติแก่ผู้เรียน

3. เน้นการเรียนการสอนที่เป็นบูรณาการ Storyline เป็นวิธีการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการโดยสามารถรวมวิชา สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ สิ่งแวดล้อมและภาษาสอนรวมกันได้ภายใต้หัวข้อเรื่องเดียวกันเพราะในชีวิตประจำวันอาจต้องใช้กระบวนการคิดหลากหลายจากหลายเนื้อหาสาระมาช่วยแก้ปัญหา ถือว่าเป็นการฝึกทักษะแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

4. เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพในการเรียนรู้ Storyline เป็นการบูรณาการจึงมีหลากหลายรูปแบบที่มีความแตกต่างกันในเรื่องความยากง่าย ผู้เรียนทุกคนจะได้แสดงความสามารถของตนตามศักยภาพที่มีความแตกต่างกันได้

5. เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน Storyline เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมทำกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ Storyline จึงเป็นวิธีการส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ทางหนึ่ง

6. เน้นเรื่องการตั้งคำถามของผู้สอน การตั้งคำถามของผู้สอนจะเป็นหัวใจสำคัญของการสอนด้วยวิธี Storyline เพราะคำถามจะเป็นตัวนำไปสู่กิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

อรรถัย มูลคำ และ สุวิทย์ (2544) กล่าวถึงหลักการของ Storyline เกี่ยวข้องกับการสอนมีดังนี้

1. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนในกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองโดยตรง โดยครูผู้สอนจะต้องรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์และทักษะเดิมอันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญเพื่อสร้างองค์ความรู้ ประสบการณ์และทักษะใหม่ให้กับผู้เรียน

2. สร้างความตื่นตัวให้กับผู้เรียนตลอดเวลา โดยการใช้วิธีตั้งคำถามของครูผู้สอน การเรียนการสอนแบบ Storyline ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองโดยเน้นเรื่องการแก้ปัญหา และการตัดสินใจซึ่งจะช่วยพัฒนาด้านสติปัญญา ทักษะและทัศนคติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้สามัญสำนึกในการสำรวจสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเอง ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดในเรื่องเกี่ยวกับการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง

3. สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างเรื่องราวต่างๆทุกกระบวนการ

4. เป็น โครงสร้างที่ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ทำให้การเรียนรู้ค่อยๆพัฒนาไปอย่างมั่นคง จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเองไม่ถูกทอดทิ้งและมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงความสามารถที่แต่ละคนถนัดและสนใจ

5. เชื่อมการฝึกทักษะพื้นฐานเข้ากับการดำรงชีวิตจริง การเรียนรู้แบบ Storyline เป็นลักษณะการเรียนการสอนเรื่องราวสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด ขยายวงกว้างออกไปสู่สภาพแวดล้อมในชุมชนของผู้เรียนและสู่โลกภายนอกเกิดการบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่เป็ นวิถีชีวิตจริงของคนในสังคม

6. เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้สิ่งที่ยากกว่าเหนือกว่าที่มีไว้ในหลักสูตร เมื่อผู้เรียนได้สร้างจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและผู้ที่อยู่รอบข้าง ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี ต่างๆ ซึ่งสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการสอนแบบบทบาทสมมุติหรือการสอนแบบ Storyline

7. ส่งเสริมให้เกิดการระดมความคิดเห็นระหว่างครูกับนักเรียน การเรียนการสอนแบบ Storyline จะดำเนินไปได้โดยการทำกิจกรรมและจินตนาการของผู้เรียนและครูเป็นผู้ประสานการทำงานร่วมกัน ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินเรื่องเอง ส่วนผู้สอนสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะทำให้เรื่องราวต่างๆเดินหน้าต่อไป

8. ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้สอนหลายคนมักจะมีความรู้สึกลังเลหรือมีปมด้อยในเรื่องประสิทธิภาพและความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งอุปกรณ์สมัยใหม่ผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นผู้ใช้และฝึกฝนจนสามารถใช้นั้น ได้อย่างดี

9. ช่วยให้ผู้ครูสามารถจัดประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนรายบุคคล

10. เน้นการเรียนร่วมกัน การสอนแบบ Storyline เปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมหลายรูปแบบ ซึ่งขณะทำงานแบ่งกลุ่มเป็นงานเดี่ยว จับคู่ กลุ่มย่อย หรือเรียนร่วมกันทั้งชั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจกรรม ในการเรียนร่วมกันเป็นการพัฒนาคุณภาพทางสังคม

11. ก่อให้เกิดการฝึกทักษะปฏิบัติที่ซ้ำๆกันแต่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การสอนแบบสตอรี่ไลน์ Storyline นอกจากจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนอยู่เสมอแล้ว บ่อยครั้งยังเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะการปฏิบัติอีกด้วย

12. เน้นให้เห็นความสำคัญของการกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนารูปแบบความคิดรวบยอดด้วยตนเองก่อน การสอนแบบ Storyline จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาสติปัญญาและจินตนาการของผู้เรียนก่อน การที่ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นจากสิ่งที่ได้เห็น ได้สัมผัส ได้รับรู้เป็นการให้คำตอบกับผู้เรียนง่ายขึ้นไปจนขาดความท้าทาย ความสามารถของผู้เรียน ขาดความหลากหลายของคำตอบที่เป็นไปได้และเป็นการไม่สนับสนุนให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาในโอกาสที่ควรจะเป็น

13. เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ การสอนแบบ Storyline เป็นวิธีการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้งเนื้อหาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนโดยสามารถหลอมรวมเนื้อหาวิชาต่างๆ เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ดนตรีนาฏศิลป์ ฯลฯ เข้ามาจัดการเรียนการสอนในหัวข้อเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันที่ต้องใช้กระบวนการคิด ทักษะต่างๆ ที่หลากหลายมาช่วยในการแก้ไขปัญหา จึงเป็นการฝึกการแก้ปัญหาของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี

14. เน้นเรื่องการตั้งคำถามหลักของผู้สอน การตั้งคำถามของครูผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนแบบ Storyline เพราะคำถามหลักจะเป็นสื่อนำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนอย่างหลากหลาย และจะเป็นตัวเชื่อมโยงการดำเนินเรื่องให้ต่อเนื่องเป็นลำดับในหัวข้อเดียวกัน

อรทัย มูลคำ และคณะ (2542) ได้ให้จุดเน้นของการจัดกิจกรรมแบบ สตอรีไลน์ (Storyline) ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงทักษะที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
2. วิธีการนี้เป็นวิธีการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. วิธีการนี้ทำให้เกิดรูปแบบของการแก้ปัญหาที่ยากหรือซับซ้อนนอกเหนือจากที่มีใน

หลักสูตร

4. วิธีการนี้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถทบทวนไปมาได้จากประมวลประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การทบทวนฝึกหัดบ่อยๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร
5. วิธีการนี้ง่ายต่อการนำสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียนมาเป็นประเด็นที่จะศึกษา
6. วิธีการนี้เป็นวิธีการที่มีชีวิตชีวา เป็นเนื้อหาที่ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันสร้างขึ้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้สามัญสำนึก ใช้ทักษะในการสำรวจสิ่งแวดล้อม และใช้ทักษะในการอธิบายความคิดได้อย่างเต็มที่วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเชื่อมต่อดระดับความยากง่ายของความรู้ให้แก่ผู้เรียนแต่ละคนในห้องได้อย่างเหมาะสม

อรรถพล อนันตวรสกุล (2545) ได้ให้จุดเน้นของการจัดกิจกรรมแบบ สตอรีไลน์ (Storyline) ดังนี้

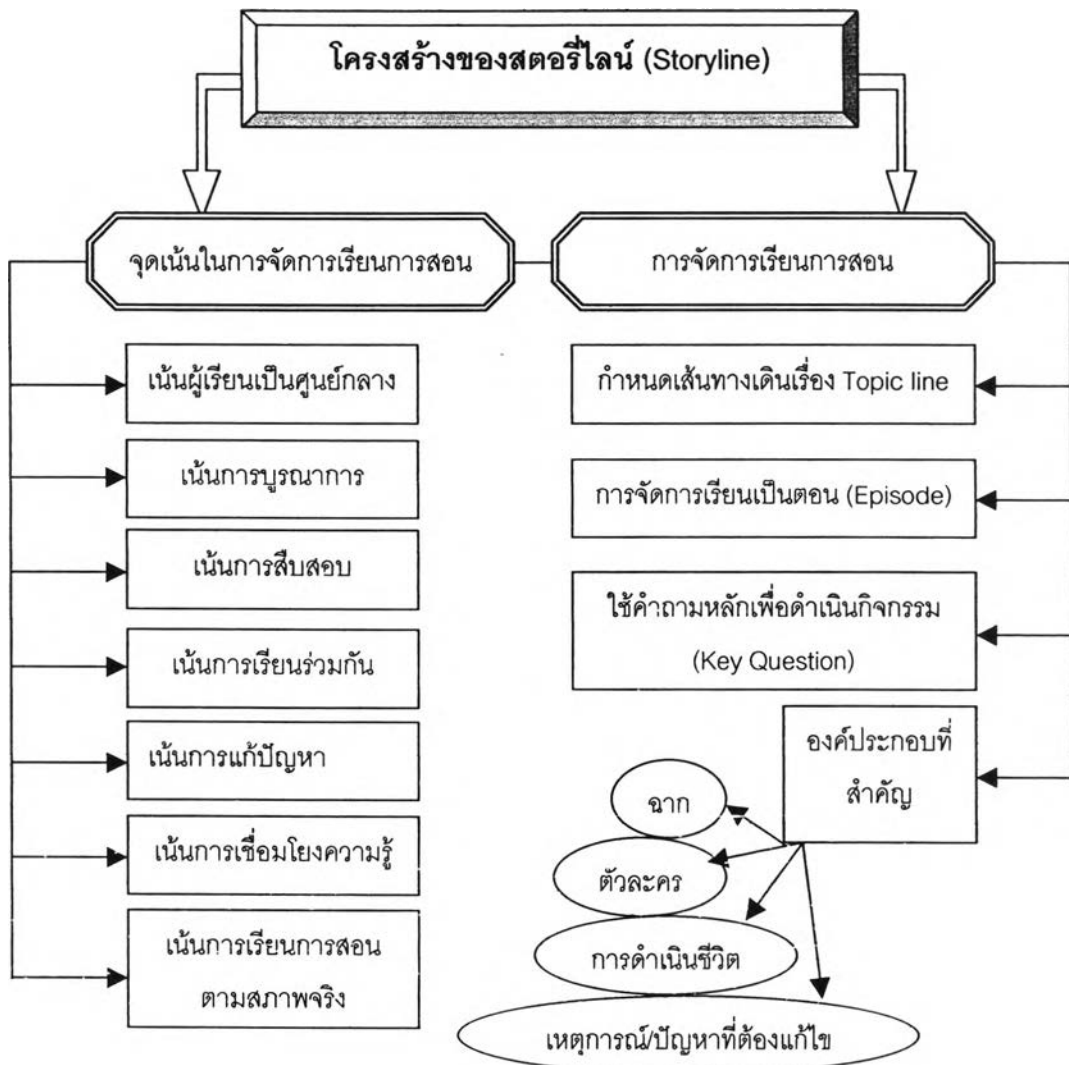
1. เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้
2. เน้นการบูรณาการหลักสูตร องค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้จากหลายสาขาวิชา มีลักษณะเป็นการเรียนแบบบูรณาการสหวิทยาการ
3. เน้นการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่างๆ

4. เน้นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการกลุ่ม โดยส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative learning)
5. เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ
6. เน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนมุ่งพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และทักษะการตัดสินใจ (Decision making skill) ผ่านกิจกรรมต่างๆ
7. เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Construct) โดยการค้นพบ (Discover) คำตอบ จากคำถามหลักที่ครูกำหนดขึ้น
8. เน้นการเชื่อมโยงองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้จากห้องเรียนออกไปสู่ชุมชน และชีวิตจริง ของผู้เรียน
9. เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ สนุกสนาน มีชีวิตชีวา มีความสุข และตระหนักในคุณค่าของการเรียนรู้

พิมพันธ์ เคชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2544) ได้กล่าวถึงจุดเน้นของการเรียนการสอนแบบ สตอรีไลน์ (Storyline) ว่า

- i. เป็นการสอนอย่างมีบูรณาการ (Instructional integration) คือ นำวิชาต่างๆ เข้ามาสอดแทรกในการสอนโดยผู้สอนกำหนดหัวเรื่อง (Theme) แล้วเลือกเรื่องที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันกับหัวเรื่อง เป็นการประสานสัมพันธ์กับวิชาต่างๆ
2. เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง (Construction of the new knowledge) มีส่วนร่วมในกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระและแสดงถึงกระบวนการได้มาซึ่งความรู้ เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา (Head) ด้านอารมณ์ เจตคติ (Heart) และด้านทักษะ (Hanes)
3. เน้นการใช้กิจกรรมเป็นหลัก (Activity – based approach) ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมอย่างมีชีวิตชีวา ได้แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์กันเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้เรียนได้พบความรู้ด้วยตนเอง สามารถคิดวิเคราะห์ อภิปราย เชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้จากกิจกรรมไปสู่การนำไปใช้ใน ชีวิต
4. เป็นการเรียนตามสภาพจริง (Authentic learning) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ตามสภาพจริงกับเรื่องที่เรียน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผู้เรียน

จะต้องใช้กระบวนการคิดระดับสูง เช่น กระบวนการคิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิดสร้างสิ่งใหม่

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิโน้ตทัศน์ลักษณะของการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ที่ผู้วิจัยได้ดัดแปลงจาก แผนผังโน้ตทัศน์ของ พิมพันธ์ เชนะกุลปต์ (2545) เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัย

สรุปลักษณะเด่นของวิธีการสอนแบบ Storyline คือเป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างมีการบูรณาการและเป็นการเรียนตามสภาพจริงที่มีการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องให้มีความต่อเนื่องประจวบเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่องหรือเปิดประเด็นในการดำเนินเรื่อง เน้นการใช้

กิจกรรมให้สอดคล้องกับคำถามหลักและเนื้อหาการผูกเรื่องและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ และคิดอย่างอิสระในทุกขั้นตอน สิ่งสำคัญของ Storyline คือการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมโดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมตามประสบการณ์ ของคน และเป็นประสบการณ์จริงในชีวิตของผู้เรียน จึงเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้สู่การนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง เนื่องจากผู้เรียนได้ค้นพบ ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะและความเข้าใจที่ได้เรียนในห้องเรียนกับชีวิตจริง

5.7 การวางแผนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline)

การวางแผนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) มีขอบเขตดังนี้

1. เตรียมหัวข้อเรื่อง (Topic) ที่จะใช้สอนซึ่ง Topic นี้ก็คือตัว Concept (แนวคิดสำคัญ) ที่ผู้สอน ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หัวข้อนั้นอาจได้มาจากหนังสือเรียนที่ใช้อยู่ โดยมีการเลือกหัวข้อดังนี้

1.1 จะต้องสอดคล้องกันเนื้อหาในหลักสูตร

1.2 ช่วยขยายขอบเขตความรู้ให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองหรือไม่

1.3 หัวข้อเรื่องนั้นๆ จะพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติหรือไม่ เพราะ สตอรีไลน์

(Storyline) เป็นการสอนแบบบูรณาการ

1.4 หัวข้อเรื่องนั้นมีโครงสร้างสำคัญที่เป็นทั้ง “Surface Structure” และ “Deep Structure” (Kristmundsson อ้างถึงใน Barr, Letschert Vos, 1990) หรือไม่ “Surface Structure” นั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ซึ่งผู้เรียนจะได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เตรียมการผูกเรื่องหรือเขียนเส้นทางการดำเนินเรื่อง สตอรีไลน์ (Storyline) และแบ่งเขียน เป็นตอน (Episode) โดยค่านึงถึง 4 องค์ประกอบที่สำคัญคือ ฉาก ตัวละคร การดำเนินชีวิต และ เหตุการณ์สำคัญ เรื่องราวใน สตอรีไลน์ (Storyline) อาจเป็นเรื่องจริงหรือเป็นเรื่องจินตนาการหรือ ความฝัน (Imagination / Fantasy) หรืออาจรวมทั้งสองอย่างก็ได้ ผู้สอนต้องพัฒนาหัวข้อ (Topic) และ เนื้อเรื่องให้ทั้งสองอย่างไปด้วยกัน จะต้องมีการ Plot เป็นความคิดพื้นฐานว่ามีอะไรบ้างจะมีเหตุการณ์ใด บ้าง แต่ต้องค่านึงถึง 4 องค์ประกอบเป็นสำคัญ ผู้สอนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ผูกเรื่องราวหรือเส้นทางการดำเนิน เรื่อง โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างรายละเอียดโดยการลงมือทำกิจกรรมต่างๆเอง

การตั้งคำถามหลัก (Key Question) ซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมโยงการดำเนินเรื่องในแต่ละตอนเพื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ในตอนต่อไป อาจกล่าวได้ว่า

คำถามหลักเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละตอนหรือ ฉาก (Episode) หรืออาจเปรียบได้ว่าคำถามหลักเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ในรูปแบบการสอนปกติ

คำถามนำเหล่านี้จะโยงไปยังคำตอบที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่ประสงค์จะบูรณาการเข้าด้วยกัน นอกจากนี้เส้นทางการเดินเรื่องยังอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลเชิงตรรกะและการบรรยายไปตามลำดับเนื้อหาของแต่ละองค์ วิธีการเช่นนี้ทำให้การเดินเรื่องของ สตอรีไลน์ (Storyline) แตกต่างจากการบูรณาการในลักษณะสหวิทยาการ (interdisciplinary) ของการบูรณาการการเรียนการสอนแบบ โยแมงมุม (topic Web) (นพดล เจนอักษร,2544) คำถามหลักเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ สตอรีไลน์ (Storyline) เป็นจุดเด่นตามที่ Steve Bell ได้กล่าวไว้ว่า “The Storyline Method is the Presentation of Key Questions” และลักษณะของคำถามหลักควรมีลักษณะดังนี้

1. คำถามจะต้องส่งเสริมทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน
2. กระตุ้นให้เกิดแนวคิดสำคัญของหัวข้อหรือโครงเรื่องนั้นๆ มากขึ้น
3. คำตอบของคำถามควรมีหลากหลาย ผู้เรียนได้ใช้ความคิดวิเคราะห์และเสนอแนวคิดต่างๆ
4. กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะความคิดหลายอย่างเช่น คิดวิเคราะห์ การจินตนาการ การสรุปอภิปรายและการประเมิน
5. การถามช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
6. คำถามเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่
7. การถามใช้วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี
8. การถามผู้เรียนทำให้ผู้สอนทราบแนวความคิด เจตคติ ของผู้เรียน (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540 ; บุญชม ศรีสะอาด, 2537)
9. ควรมีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า โดยใช้คำถามหลายประเภท อาจใช้กรอบแนวคิดการตั้งคำถามพื้นฐาน อันได้แก่ ใคร ทำอะไร เมื่อใด ที่ไหน อย่างไร และทำไม หรือใช้กรอบแนวคิดของบลูม (Benjamin S. Bloom) เช่น ถามความรู้ความเข้าใจ (ถามความรู้เกี่ยวกับศัพท์ นิยาม กฎเกณฑ์ ข้อเท็จจริง ระเบียบแบบแผน ลำดับขั้นและแนวโน้ม การจัดประเภท วิธีการดำเนินการ มโนทัศน์) ความเข้าใจ (การแปลความ การตีความ การขยายความ) การนำไปใช้ การวิเคราะห์ (วิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์) การประเมินค่า (โดยใช้ข้อความจริงที่ได้เรียนไปแล้ว หรือ โดยใช้เกณฑ์ใด เกณฑ์หนึ่งเป็นหลัก) หรือ อาจใช้กรอบแนวคิดของคนอื่นๆ โดยเน้นคำถามที่เป็นสมรรถภาพขั้นสูง เช่น ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า (บุญชม ศรีสะอาด, 2537)
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่เขามีอยู่ โดยการจัดกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเอง รวมทั้งกำหนดสื่อการสอนต่างๆ

กิจกรรมที่จัดนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่เสริมแรงหรือสร้างแรงจูงใจ (Motivation) ให้ผู้เรียนมีบทบาท (Active) มากกว่าเป็นผู้รับอย่างเดียว (Passive) เช่น ต้องมีการให้แก้ปัญหาให้สืบค้นหาหลักฐานความจริง มีการแสดงความคิดเห็นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือทำจริงด้วยตนเอง

11. การจัดชั้นเรียนเป็นการจัดผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน อาจจัดได้หลายรูปแบบ เช่น เป็นกลุ่มย่อยขนาดเล็ก ทั้งชั้นเรียน รายบุคคล หรือเป็นคู่ เป็นต้น การจัดชั้นเรียนต้องคำนึงถึงชนิดหรือประเภทของกิจกรรม เวลาในการทำงาน คุณภาพสมมูลเรื่องของคุณรู้ความสามารถ อาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกกลุ่มของตนเองบ้าง แต่อย่างไรก็ตามในสตอรีไลน์ (Storyline) จะเน้นเรื่องของการร่วมใจกันทำงาน (Cooperation) และทำงานร่วมกันเป็นทีม (Teamwork)

12. การประเมินผลจากคำถามหลักและจากกิจกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสามารถประเมินได้จากการสังเกตพฤติกรรม พัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียนและผลงานที่ผู้เรียนทำขึ้น การประเมิน สตอรีไลน์ (Storyline) มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และสามารถประเมินผลได้ตลอดเพราะการเรียนรู้บางส่วนของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเอง ไม่ได้วางแผนไว้ ดังนั้นผู้สอนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ต้องการและกำหนด

13. การกำหนดระยะเวลา เนื่องจากหลักการสำคัญของสตอรีไลน์ (Storyline) เป็นการสอนที่เน้นการบูรณาการ การกำหนดเวลาคงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ต้องมีความยืดหยุ่นแล้วแต่หัวข้อ

การสอนโดยวิธีสอนสตอรีไลน์ (Storyline) ผู้สอนจำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิธีการสอนโดยวิธีสตอรีไลน์ให้ชัดเจนเข้าใจ เพื่อวางแผนการสอน เตรียมหัวเรื่องให้สอดคล้องกันเนื้อหาในหลักสูตร เพื่อช่วยขยายขอบเขตความรู้ให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด หัวข้อเรื่องนั้นๆ จะต้องช่วยพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติให้แก่ผู้เรียน การตั้งคำถามหลัก (Key Question) ซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมโยงการดำเนินเรื่องในแต่ละตอนเพื่อจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และลงมือปฏิบัติอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ในตอนต่อไปได้ ผู้สอนจำเป็นจะต้องมีการเขียนแผนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาวิชายังผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชาต่อไป

5.8 การเขียนแผนการสอนสตอรี่ไลน์ (Storyline)

จากการศึกษาการเขียนแผนการสอนสตอรี่ไลน์ (Storyline) ที่นักการศึกษาหลายคนได้ดัดแปลงมาจาก Steve Bell (1998) เช่น วลัย พานิช (2545); อรทัย มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ(2544); อรทัย มูลคำและคณะ (2544) มีรูปแบบการเขียนแบ่งออกเป็น 7 ส่วนประกอบ ดังนี้

1. การผูกเรื่องหรือการดำเนินเรื่อง สตอรี่ไลน์ (Storylin Topic) ซึ่งระบุขั้นตอนของสตอรี่ไลน์ (Storyline) และเป็นตัวกำหนดฉาก (Episode)
2. คำถามหลัก (Key Question) เป็นคำถามที่ให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ
3. กิจกรรม (Activities) เป็นกิจกรรมหลากหลายที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะตอบคำถามหลัก
4. ลักษณะการจัดชั้นเรียน (Organization) เป็นการระบุข้อมูลว่าในการจัดกิจกรรมที่กล่าวไว้ในส่วนประกอบที่ 3 นั้น มีการจัดกลุ่มผู้เรียนอย่างไรบ้าง
5. สื่อการเรียนการสอน (Resource) เป็นการระบุสื่อที่ผู้สอนจะใช้ช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น แผนที่ สไลด์ เอกสารอ้างอิง หรือ โสตทัศนูปกรณ์ต่างเป็นต้น
6. ผลงานของผู้เรียน (Outcomes) เป็นการระบุผลงานหรือผู้เรียนเป็น (End-Product) ของกิจกรรมในส่วนประกอบที่ 3
7. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการระบุแนวทางของผู้สอนในการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งต้องมีส่วนสัมพันธ์กับส่วนประกอบที่ 6

จากการเขียนแผนการสอนสตอรี่ไลน์ (Storyline) ผู้วิจัยได้ประยุกต์ส่วนประกอบของการเขียนแผนโดยเพิ่มส่วนของ จำนวนคาบที่ใช้ในการสอน จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและองค์ประกอบของสตอรี่ไลน์ (Storyline)ตามลำดับ เพื่อให้ง่ายและสะดวกในการจัดทำแผนการสอน โดยรูปแบบการเขียนแผนการสอนประกอบการพิจารณาในการวางแผนการสอนเป็นเพียงส่วนหนึ่งซึ่งผู้สอนอาจนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ 1 ตารางแผนการสอนที่ผู้วิจัยเพิ่มเติมตารางข้อมูลบางส่วนจากตารางของนักการศึกษาสตอรี่ไลน์เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาศิลปะที่บ้าน

ตารางแผนการสอน สตอรี่ไลน์ (Storyline)

เรื่อง :

จำนวนคาบ	จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	องค์ประกอบของสตอรี่ไลน์ (Storyline)	การผูกเรื่อง การดำเนินเรื่อง	คำถามหลัก	กิจกรรม	ลักษณะการจัดชั้นเรียน	สื่อ	ผลงาน	การประเมิน

5.9 บทบาทของครูผู้สอนแบบสตอรี่ไลน์ (Storyline Method)

ครูเป็นผู้วางแผนทางการดำเนินเรื่อง และครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทของการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางหรือจากการบอกข้อมูล มาเป็นผู้วางแผนการสอนและเป็นผู้แนะแนวทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและพัฒนาตนเอง ซึ่งการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ผู้สอนมีบทบาทดังนี้

อรรถีย์ มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ (2544) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนว่า ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ควรมีบทบาทดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้
2. ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและปรับเนื้อหา กระบวนการ และทฤษฎีการสอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. ออกแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูรายวิชา/ กลุ่มวิชาอื่นๆ ที่สอนในชั้นเดียวกัน ครูวิชาการ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะ ประสานความร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

4. กำหนดกิจกรรมและวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าเพื่อจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่างๆ เช่น เอกสาร หนังสือ วีดิทัศน์ ซีดีรอม คลอดจนแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นบุคคลและสถานที่
5. จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลาย เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน
6. ลดบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้กำกับหรือผู้จัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
7. จัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมของผู้เรียน
8. วัดและประเมินผลผู้เรียนอย่างเป็นระบบตามสภาพจริงและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ วิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน การทดสอบ เพิ่มสะสมงาน
9. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมและรับทราบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอยู่เสมอ
10. ทำวิจัยในชั้นเรียนควบคู่กับการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้แล้วนำผลไปปรับปรุงหรือพัฒนา

อรรถย มูลคำและคณะ (2542) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนด้วยวิธี Storyline

1. ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและปรับเนื้อหา กระบวนการและทฤษฎีการสอนต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อผู้เรียน
2. วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และเกิดการประสานความร่วมมือกันทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
3. กำหนดกิจกรรมและวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้าและจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อ ต่างๆ ตลอดจนแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นบุคคลและสถานที่
4. จัดกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลาย เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น และปัจจัยพื้นฐานของสถานศึกษา
5. ลดบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้กำกับหรือผู้จัดการเพื่อสนับสนุนสื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข
6. วัดและประเมินผลผู้เรียนอย่างเป็นระบบตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆวิธีเช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน เพิ่มสะสมงาน ของแต่ละคน

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2545) ได้เสนอบทบาทของผู้สอนแบบสตอรีไลน์ว่า ผู้สอนควรมีบทบาท ดังนี้

1. เป็นผู้เตรียม

1.1 กรอบแนวคิดของเรื่องที่จะสอน โดยเขียนเส้นทางการเดินเรื่อง และกำหนดเรื่องเป็นตอน (Episode) จัดเรียงลำดับตอน โดยแต่ละหัวเรื่องในแต่ละตอนได้จากการบูรณาการ

1.2 เตรียมคำถามสำคัญหรือคำถามหลักเพื่อใช้กระตุ้นให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ

2. อำนวยความสะดวกระหว่างการเรียนการสอน เช่น

2.1 เป็นผู้นำเสนอ (Presenter) เช่น นำเสนอประเด็น ปัญหา เหตุการณ์ในเรื่องราวที่จะสอน

2.2 เป็นผู้สังเกต (Observer) สังเกตขณะนักเรียนตอบคำถาม ถามคำถาม ปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งสังเกตพฤติกรรมอื่นๆ ของนักเรียน

2.3 เป็นผู้ให้แรงเสริม (Reinforce) เพื่อให้เพิ่มความถี่ของพฤติกรรมการเรียนรู้

2.4 เป็นผู้ให้การกระตุ้น (Motivator) กระตุ้นความสนใจของนักเรียน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างแท้จริง

2.5 เป็นผู้นำ (Director)

2.6 เป็นผู้จัดบรรยากาศ (Atmosphere Organizer) ให้บรรยากาศการเรียนการสอนดีขึ้น ทั้งด้านกายภาพและด้านจิตสังคม เพื่อให้ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข

2.7 เป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Reflector) ให้การวิพากษ์วิจารณ์ข้อดี ข้อบกพร่องเพื่อให้พฤติกรรมคงอยู่ หรือปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมการเรียนรู้

2.8 เป็นผู้ประเมิน (Evaluation) ควรมีการประเมินผลเป็นระยะๆ ประเมินกระบวนการ (Process) พฤติกรรมระหว่างเรียน (Performance) การประเมินผลงาน (Product) ซึ่งอาจเป็น องค์ความรู้ และ หรือ สิ่งประดิษฐ์

3. เน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการ (Process oriented) มากกว่าเนื้อเรื่อง เนื้อหาสาระ (Content Oriented)

4. เน้นการบูรณาการระหว่างวิชาหรือผสมผสานระหว่างวิชาในหลักสูตร เป็นแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้แหล่งหนึ่งที่ให้นักเรียนซักถาม ปรัชญาเพื่อค้นคว้าหาความรู้

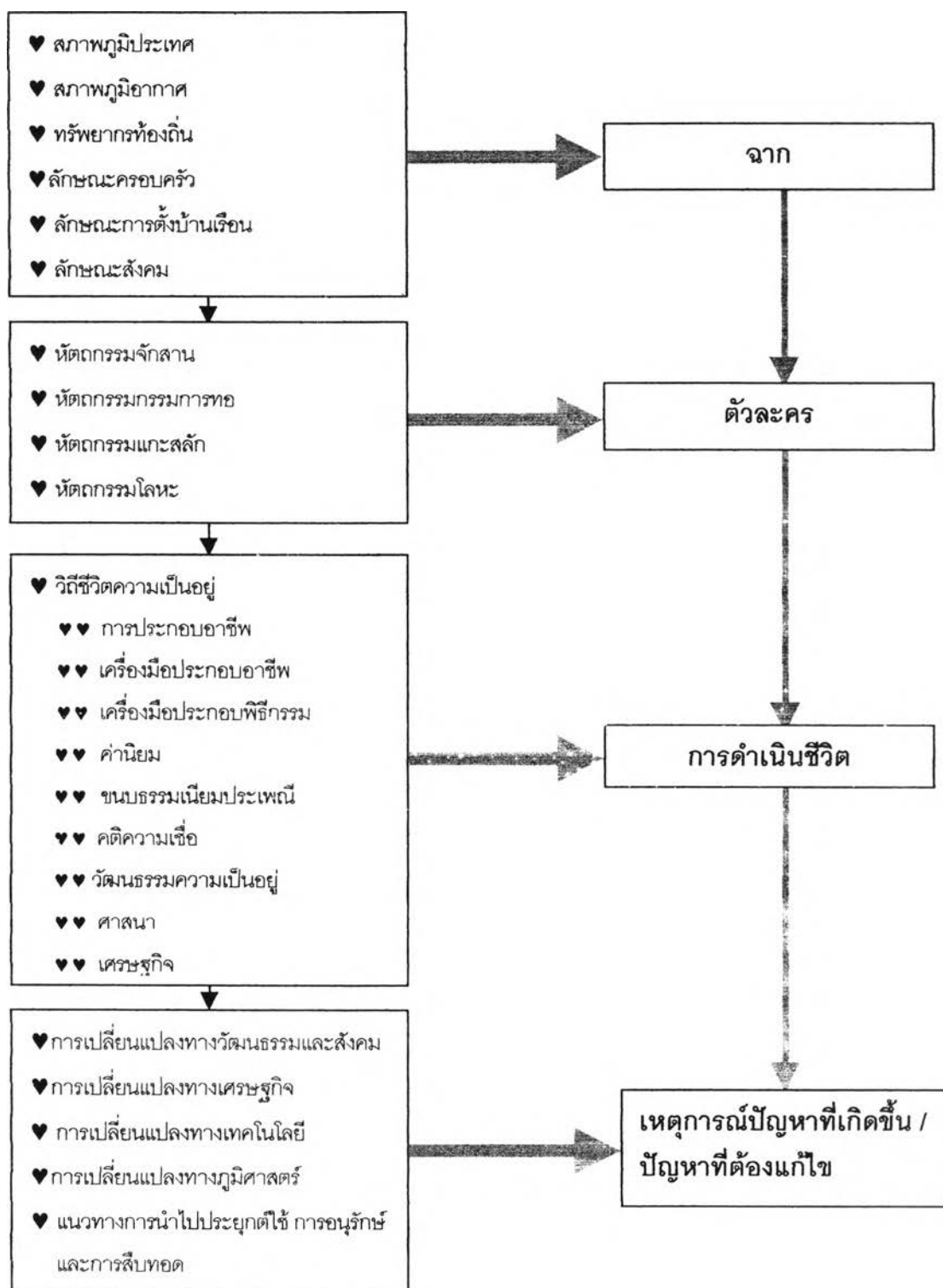
5. เป็นผู้เริ่มประเด็นปัญหา เหตุการณ์ในเรื่องรวมที่จะสอน และต้องจัดกิจกรรมเพื่อจบลงด้วยความตื่นเต้น ความพอใจทั้งครูและนักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว บทบาทของผู้สอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์จะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจถึง กระบวนการและวิธีการสอน หลังจากที่เข้าใจดีแล้วก็ทำการวางแผนการสอนตามวิธีการของสตอรี่ไลน์ ต่อจากนั้นก็จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้วทำการวัดผลประเมินผล นอกจากกิจกรรมหลักๆของ กระบวนการสอนแล้ว บทบาทสำคัญของผู้สอนที่จะขาดไม่ได้ คือ จะต้องลดบทบาทของผู้สอนมาเป็น ผู้กำกับหรือผู้จัดการเป็นผู้คอยกระตุ้นและเป็นผู้ให้การเสริมแรง และเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวก ระหว่างการเรียนการสอน

แผนภูมิที่ 3 การบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับศิลปะพื้นบ้าน

การสร้างเรื่องด้วย Storyline ซึ่งเป็นเส้นทางของเรื่องหรือแนวของเรื่องที่ดำเนินติดต่อกันเป็นลำดับ โดยมีคำถาม (Key question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่อง โดยมี 4 องค์ประกอบดังนี้

แผนภูมิที่ 4 แผนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้านโดยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline Method)

5.10 บทบาทของผู้เรียนด้วยวิธี Storyline

อรรถัย มูลคำและคณะ (2542) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนแบบสตอรีไลน์ไว้ในลักษณะเดียวกันว่าผู้เรียนควรมีบทบาทดังนี้

1. วางแผนการทำงานต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น
2. ค้นคว้าหาความรู้ที่ตนและกลุ่มสนใจ เพื่อนำเสนอต่อเพื่อนร่วมห้อง
3. ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม โดยกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ลงมือปฏิบัติหน้าที่อย่างรับผิดชอบ มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเอง รับฟังการแนะนำและวิจารณ์จากผู้อื่นเพื่อปรับปรุง และสามารถสรุปข้อค้นพบขององค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

วลัย พานิช (2541) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนที่เรียนด้วยแบบสตอรีไลน์ว่าผู้เรียนต้องมีประสบการณ์หรือมีความรู้เดิมที่มีเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยผู้เรียนต้องตอบคำถามหลักของผู้สอนตามหลักการของผู้สอนให้ไปค้นหาคำตอบ (Discover) ผู้เรียนต้องใช้ทักษะความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้

พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์ (2542) เสนอบทบาทของผู้เรียนแบบสตอรีไลน์ไว้เช่นกันว่าผู้เรียนควรมีบทบาทดังนี้

1. เป็นผู้ศึกษาค้นคว้า ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกเรื่องตามที่ครูกำหนด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้
2. เป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้การเรียนรู้สนุกสนาน ตื่นเต้น มีชีวิตชีวานำค้นหาตลอดเวลา
3. มีส่วนร่วมในการเรียนทั้งร่างกาย จิตใจ และการคิดในทุกสถานการณ์ที่ครูกำหนดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติเหมือนสถานการณ์ในชีวิตจริง
4. เรียนทั้งในห้องเรียน (Class) และสถานการณ์จริงๆ (Reality) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
5. ตอบคำถามสำคัญ หรือคำถามหลัก (Key Questions) ที่ครูกำหนดจากประสบการณ์ของตนเองหรือประสบการณ์ในชีวิตจริง
6. มีความกระฉับกระเฉง ว่องไว ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น สามารถในการจัดการพิจารณา การทำตามคำแนะนำของครูได้เป็นอย่างดี
7. ทำงานด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ อาจจะทำคนเดียว เป็นคู่ เป็นกลุ่ม ได้ด้วยความเต็มใจ และด้วยเจตคติที่ดีต่อกัน

8. มีความสามารถในการสื่อสาร เช่น ฟัง พูด อ่าน เขียน มีทักษะสังคม รวมทั้งมีมนุษยสัมพันธ์ที่
ดีระหว่างเพื่อนในกลุ่ม เพื่อนในกลุ่มอื่นๆ และครูผู้สอน
9. เป็นผู้ที่มีความสามารถแก้ไขปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์
10. เป็นผู้ที่มีความสามารถสร้างความรู้ (Construct) ได้ด้วยตนเอง และเป็นการเรียนรู้ที่มีความ
ความหมายที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

อรรถัย มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ (2544) ได้ให้บทบาทของผู้ที่เรียนด้วยวิธีสตอรีไลน์ ว่าผู้เรียน
เป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ เพราะจะต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ควรมี
บทบาทดังนี้

1. มีความตั้งใจให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง
2. ใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมที่มีเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้ใหม่
3. ตอบคำถามหลักของผู้สอน โดยศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ
4. วางแผนการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดงาน ลำดับขั้นตอน
การทำงาน แบ่งงานตามความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม
5. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามภาระหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย
6. พร้อมทั้งจะพิสูจน์ข้อค้นพบ หรือแนวคิดของตนเองหรือแนวคิดของกลุ่ม
7. มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนเอง สมาชิกและกลุ่มรับฟังการชี้แนะการวิจารณ์จาก
ผู้อื่น
8. ปรับปรุง แก้ไข พัฒนาผลงานของตนเองหรือกลุ่มจนเป็นที่พอใจ
9. สรุปความรู้ที่ค้นพบได้ด้วยตนเอง
10. ชื่นชมผลงานที่เกิดขึ้น
11. เผยแพร่ผลงานที่ภาคภูมิใจ

5.11 บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้สถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ รวม
ทั้งจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้บริหารการศึกษา
ควรมีบทบาท ดังนี้ (อรรถัย มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ, 2544)

1. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการของการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะหลักการและวิธีการของ สตอรีไลน์ (Storyline Method)
2. ให้ความสำคัญต่อการจัดระบบการเรียนการสอน
3. สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีการประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน การเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางตาม ที่คณะครูสนใจและร้องขอมาให้ความรู้ตามควรแก่โอกาส
4. ส่งเสริม สนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ใช้ ให้มีปริมาณ เพียงพอ
5. นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล - ความก้าวหน้าของผู้เรียนและปฏิบัติงานของผู้สอนทั้ง รูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ตลอดจนรายงานผลไปยังผู้ที่เกี่ยวข้อง
6. สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในรูปแบบนี้ ตลอดจนจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผลงานที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

5.12 บทบาทของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

ผู้ปกครองนักเรียนนับว่าเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน โดยวิธีสตอรีไลน์ซึ่ง ורתัย มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ (2544) ได้กล่าวถึงบทบาทของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ไว้ดังนี้

1. ศึกษาและปรับเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน
2. ศึกษาและทำความเข้าใจหลักการของการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะหลักการและวิธีการของสตอรีไลน์
3. ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุนการเรียนรู้ของบุตรธิดา
4. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในบ้าน
5. ให้ความรักและความอบอุ่น เอาใจใส่ในการสร้างนิสัยการเรียนรู้และการสร้างสุขนิสัยที่ดี
6. ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการให้ข้อมูลและการประเมินผู้เรียน
7. เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ผู้เรียน

5.13 บทบาทของหน่วยงาน สถาบัน องค์กรต่างๆ และชุมชน

บทบาทของหน่วยงาน สถาบัน องค์กรต่างๆ และชุมชน จะต้องมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือครู และโรงเรียนอย่างต่อเนื่องโดยส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ในด้านทรัพยากร แหล่งวิชาการ สถานประกอบการ รวมทั้งการเป็นวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านต่างๆ ตามที่โรงเรียนของความร่วมมือ (อรทัย มูลคำและสุวิทย์ มูลคำ, 2544)

โดยสรุปแล้วบทบาทของผู้เรียนผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบสตอรี่ไลน์จะต้องประสานร่วมมือกัน โดยผู้สอนเป็นผู้ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและทฤษฎี การสอนต่างให้เหมาะสม รวมทั้งวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน และยังคงประสาน กับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อผู้บริหารให้การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนผู้เรียนจะต้องมีประสบการณ์หรือความรู้เดิมอยู่บ้างเพื่อเป็นพื้นฐานในการทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อนๆ ทั้งในกลุ่มและในชั้นเรียน มีการวางแผนค้นคว้าองค์ความรู้ตามที่ตนเองสนใจ มีการแลกเปลี่ยนความรู้จากกลุ่มและเพื่อนร่วมห้อง จนสามารถสร้างองค์ความรู้ (Construct) ด้วยตนเองได้

5.14 ประโยชน์การสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ (Storyline)

การจัดการเรียนการสอนอย่างมีบูรณาการที่รวมเอาทฤษฎีการสอนหลายๆแบบไว้ในวิธีสอน แบบสตอรี่ไลน์ย่อมเกิดประ โยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนดังมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ประโยชน์ไว้ดังนี้

วลัย พานิช (2545) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ (Storyline)ว่า การสอนแบบวิธี สตอรี่ไลน์ (Storyline) เป็นการสนองต่อความต้องการ 4 ประการตามธรรมชาติของ ผู้เรียน ดังนี้

1. การสื่อสาร (Communication) เน้นการปรึกษาหารือพูดคุยร่วมวางแผน รับฟังกันและกัน และเสนอความคิดเห็น
2. การสร้างหรือลงมือทำด้วยตนเอง (Building/Construction)

3. การคิดและลงมือปฏิบัติ (Thought and action) โดยธรรมชาติเด็กทุกคนรู้จักถามคำถามและต้องการรับฟังคำตอบในสิ่งที่ตนอยากรู้อยากเห็น สตอรี่ไลน์ (Storyline) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ค้นพบ สืบค้น สร้างการท้าทายให้คิดสำรวจสร้างจินตนาการ และและรับผิดชอบในการทำงาน ผู้เรียนจึงได้ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

4. กิจกรรม ด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ (Storyline) ทุกอย่างแสดงให้เห็นถึงการเห็นคุณค่าของผู้เรียน ผู้เรียนได้สร้างผลงานด้วยตนเอง ผู้สอนยอมรับในคุณค่าของงานนั้น

อรรถพล อนันตวรสกุล (2545) กล่าวถึง ข้อดีของการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ (Storyline) ว่า

1. เป็นกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมสูง ทั้งการเรียนรู้ การคิด และการปฏิบัติ
2. พัฒนาผู้เรียนในเชิงบูรณาการ ทั้งด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะ โดยอาศัยองค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ จากหลายสาขาวิชา
3. ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดีผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้อย่างเต็มที่
4. ผู้เรียนเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและเรียนรู้อย่างมีความสุข
5. เป็นรูปแบบกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นสูงผู้สอนสามารถผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลายเข้าด้วยกัน รวมทั้งเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน

เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอน โดยวิธีสตอรี่ไลน์เป็นวิธีสอนที่พัฒนาผู้เรียนในเชิงบูรณาการ ทั้งด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะ โดยอาศัยองค์ความรู้ ทักษะการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ จากหลายสาขาวิชา ฝึกทักษะทางการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น กระบวนการคิด การสื่อสาร การจัดการ การทำงานกลุ่ม การวางแผน การเผชิญสถานการณ์ การตัดสินใจ การเชื่อมโยงความรู้ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่สถานการณ์จริง การสร้างหรือลงมือทำด้วยตนเอง (Building/Construction) การคิดและลงมือปฏิบัติ (Thought and action) ดังนั้นการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์ จึงเป็นวิธีการสอนที่พัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียนภายใต้กระบวนการเรียนการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์

5.15 ข้อจำกัดของการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline)

ไม่มีวิธีการสอนใดมีความสมบูรณ์แบบและได้ผลดีที่สุด ผู้สอนควรจะนำไปพิจารณาจากสถานการณ์เฉพาะ และเหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องเนื้อหาหลักสูตร เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544) วิธีสตอรีไลน์ (Storyline) ก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนเช่นกัน ดังนี้

1. ข้อจำกัดเรื่องเวลา เนื่องจากกิจกรรม สตอรีไลน์ (Storyline) ควรดำเนินไปอย่างต่อเนื่องแต่ในสภาพจริง การเรียนการสอนในระบบยังอยู่ในกรอบของเวลาตามที่กำหนดเป็นคาบเรียน
2. ข้อจำกัดในด้านแหล่งข้อมูล วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ในการจัดกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรม สตอรีไลน์ (Storyline) เน้นให้ผู้เรียนค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

กล่าวคือประโยชน์ของการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline) นั้น เป็นกิจกรรมที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยมีจุดเด่นสำคัญอยู่ที่การบูรณาการทั้งหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้จากหลากหลายวิชาเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2524 ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ควรจัดโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน เน้นการบูรณาการในสาขาและนอกสาขาวิชา มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยกำหนดหัวข้อเรื่อง หนึ่งขึ้นมา ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทุกรายวิชาพร้อมกัน ผ่านหัวเรื่อนั้นๆ ผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้พร้อมไม่ว่าจะเป็น แหล่งการเรียนรู้ แหล่งข้อมูล วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้

6. การนำวิธีสอนโดยวิธีสตอรีไลน์ไปประยุกต์ใช้กับการสอนวิชาเนื้อหาในหลักสูตรศิลปศึกษา

วิธีสอนโดยวิธีสตอรีไลน์เป็นวิธีการสอนที่พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ได้วิพากษ์วิจารณ์ผลงานร่วมกัน มีการระดมสมอง มีความรับผิดชอบ มีเจตคติที่ดี มีความมั่นใจในการตัดสินใจ รู้จักคิดแก้ปัญหา สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนไปสู่ชีวิตจริงได้ มีความสุขในการเรียน การจัดการเรียนการสอน โดยการสร้างเรื่องใน วิธีสตอรีไลน์ Storyline นั้นเป็นการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องที่มีความต่อเนื่องจุดเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่องมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ ฉาก ตัวละคร การดำเนินชีวิต และ เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมี

ปัญหาที่ต้องแก้ไข (Bell and Fifeld, 1998; Leeschert, 1997; Lipka, 1997; วลัย พานิช, 2544; อรทัย มูลคำ, และคณะ, 2544; อรรถพล อันทวารสกุล, 2544; พิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์

วิชาศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมและสร้างสมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทำให้เป็นคนช่างสังเกต ละเอียดอ่อน มีความไวต่อการรับรู้สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัว มีอิสระในการคิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ จินตนาการ รู้จักแก้ปัญหาได้วิพากษ์วิจารณ์ ชื่นชมผลงานตนเองและผู้อื่น รู้คุณค่าในศิลปะ วัฒนธรรมประจำชาติ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ รวมทั้งสืบทอดต่อไปอย่างไม่รู้จบสิ้น อีกทั้งนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (มานพ ถนอมศรี, 2526; สุกฤษณ์ ศรีบุรี, 2534; สุกฤษณ์ เทียนสุวรรณ, 2528; วุฒิ วัฒนสิน, 2541; เกษร ธิตะจारी, ม.ป.ป) และวิชาในหลักสูตรศิลปศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงเนื้อหารายวิชาที่สามารถนำวิธีการสอนโดยสตอรี่ไลน์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ได้ดังนี้

การเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในอดีต ซึ่งได้สอบสวนค้นคว้า และได้บันทึกไว้อย่างเป็นระเบียบโดยจัดระบบข้อเท็จจริงให้สัมพันธ์กับมิติเวลา สถานที่ บุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ กำจร สุนพงษ์ศรี (2530) ได้กล่าวถึงวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ เป็นวิชาหนึ่งในประวัติศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ด้วยการใช้ศิลปกรรม อันได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม และประยุกต์ศิลป์ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เป็นหลักค้นคว้า และตรวจสอบข้อเท็จจริงของอดีต เป็นวิชาที่ผูกพันอยู่กับประวัติศาสตร์ และโบราณคดี อย่างแนบแน่น จะแตกต่างกันตรงจุดประสงค์การยึดถือข้อมูล และวิธีการทำงาน ประกิต บัวนุศย์ (2521) ได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ศิลป์ และโบราณคดี ทางพุทธศาสนาโดยเสนอหลักการใหม่ว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์โบราณคดี มีหลักอยู่ 5 ข้อ คือ 1) วัตถุ นั่นคืออะไร (What) 2) ทำไมจึงสร้างวัตถุ นั้น(Why) 3) วัตถุ นั้นสร้างขึ้นเมื่อไร (When) 4) วัตถุ นั้นอยู่ที่ไหน (Where) 5) วัตถุ นั้นสร้างขึ้นได้อย่างไร (How)

การนำวิธีการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์มาประยุกต์ใช้กับวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ โดยการสร้างเรื่องใน วิธีสตอรี่ไลน์ Storyline นั้นเป็นการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องที่มีความต่อเนื่องจุดเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่อง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ ฉาก

ตัวละคร การดำเนินชีวิต และ เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหที่ต้องแก้ไข แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อ Storyline จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ การผูกเรื่องวิชาประวัติศาสตร์ ศิลป์กับวิธีสอนโดยวิธีสตอรีไลน์ ดังนี้

1. ฉาก คือ ช่วงเวลาในแต่ละยุคสมัย
2. ตัวละคร คือ ตัวศิลปินในช่วงเวลานั้นๆ
3. การดำเนินชีวิต คือ ตัวศิลปินมีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
4. เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหที่ต้องแก้ไข คือ จุดหักเห หรือจุดที่ศิลปินประสบผล

สำเร็จในการสร้างงาน หรือความล้มเหลวในชีวิตศิลปิน ก่อนที่ผลงานศิลปินเหล่านั้นจะโด่งดัง

การเรียนสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวกับข้องกับความรู้ที่รับรู้ทางด้านความงาม และเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้สออบสวนและแสวงหาหลักเกณฑ์ของความงาม จากผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้น และธรรมชาติสร้างขึ้น โดยศึกษาความหมายและของขบถของศิลปะแขนงต่างๆ หลักการของศิลปะ หลักการของความงาม การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานวิจิตรศิลป์หรือศิลปะประยุกต์ การศึกษาเกี่ยวกับความงามก็เพื่อนำมาพัฒนารสนิยมทางศิลปะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

การนำวิธีการสอนโดยวิธีสตอรีไลน์มาประยุกต์ใช้กับวิชาสุนทรียศาสตร์ โดยการสร้างเรื่องในวิธีสตอรีไลน์ Storyline นั้นเป็นการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องที่มีความต่อเนื่องคูลเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่อง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ ฉาก ตัวละคร การดำเนินชีวิต และ เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหที่ต้องแก้ไข แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อ Storyline จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ การผูกเรื่องวิชาประวัติศาสตร์ ศิลป์กับวิธีสอน โดยวิธีสตอรีไลน์ ดังนี้

1. ฉาก คือ ยุคสมัย
2. ตัวละคร คือ ผลงานที่ศิลปินสร้างขึ้น
3. การดำเนินชีวิต คือ แนวคิดทางปรัชญาที่ว่าด้วยความงาม
4. เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหที่ต้องแก้ไข คือ วิธีการพัฒนารสนิยมทางศิลปะและ

การนำหลักการทางสุนทรียศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

วิชาศิลปวิจารณ์ มีจุดมุ่งหมายหลัก คือการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะด้วยวิธีการมองควบคู่กับการคิด คนดูงานศิลปะที่ได้รับการฝึกฝนมาก่อนจะพบข้อมูล และรายละเอียดอันเป็น

ประโยชน์ต่อการวิเคราะห์คุณค่าที่มีอยู่ในงานศิลปะนั้นๆ จุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งก็คือ ความสุขและความพึงพอใจ ซึ่งตามปกติแล้วการที่ได้รู้ว่ามีอะไรอยู่ในงานศิลปะ ก็มีส่วนทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้นอยู่แล้ว เมื่อได้วิเคราะห์จึงเป็นผลทางปริมาณที่ช่วยสร้างความพึงพอใจในงานศิลปะให้แก่เรา (พิชญ์ สุภนิมิตร, 2525 ; สน สีมাত্রัง, 2527) และ Anderson (1990) กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ คือ การพูด หรือการเขียนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ซึ่งต่างไปจากการสืบสวนสอบทาง ความงาม โดยมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และความชื่นชมที่มีต่อคุณค่าของงานศิลปะ ตามปัญหาเอกภาพ โดยใช้ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์เป็นฐานในการอธิบายความหมายและนัยสำคัญทางศิลปะสอดคล้องกับ Mittler (1994) กล่าวว่า ศิลปวิจารณ์ เป็นการมองดู การพูดถึงศิลปะอย่างมีระเบียบแบบแผน อันเป็นแนวทางที่สนับสนุนต่อการค้นหาข้อมูลต่างที่ปรากฏภายในผลงานศิลปะ

การนำวิธีการสอนโดยวิธีสตอรีไลน์มาประยุกต์ใช้กับวิชาสุนทรียศาสตร์ โดยการสร้างเรื่องในวิธีสตอรีไลน์ Storyline นั้นเป็นการดำเนินเรื่องหรือผูกเรื่องที่มีความต่อเนื่องดูเส้นเชือก โดยมีคำถามหลัก (Key Question) เป็นตัวเชื่อมการดำเนินเรื่อง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ ฉาก ตัวละคร การดำเนินชีวิต และ เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อ Storyline จะขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ การผูกเรื่องวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์กับวิธีสอนโดยวิธีสตอรีไลน์ ดังนี้

1. ฉาก คือ ยุคสมัย
2. ตัวละคร คือ ผลงานทางศิลปะที่ศิลปินสร้างขึ้น
3. การดำเนินชีวิต คือ การใช้ทฤษฎีศิลปะวิเคราะห์ (Critical Theory) ของ เอ็ดมันด์ เบร์ริก เฟลด์แมน (Edmund Burke Feldman) 4 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 การบรรยาย ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์โครงสร้าง ขั้นที่ 3 การตีความ และขั้นที่ 4 การประเมินหรือตัดสิน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543)
4. เหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข คือ แนวทางที่สนับสนุนต่อการค้นหาข้อมูลต่างที่ปรากฏภายในผลงานศิลปะเพื่อหาข้อสรุป ทำให้เกิดการยอมรับงานชิ้นนั้น

การนำวิธีการสอนโดยวิธีสตอรีไลน์ (Storyline Method) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศึกษาในด้านวิชาศิลปะพื้นฐาน วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ วิชาสุนทรียศาสตร์ และ วิชาศิลปวิจารณ์ จึงมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันซึ่งต่างมีลักษณะเด่นในการบูรณาการหลักสูตร องค์ความรู้ ทักษะการเรียนและกระบวนการเรียนรู้จากหลายสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เป็นการจัดการเรียนการสอนอย่างมีการบูรณาการและเป็นการเรียนตามสภาพจริง เน้นการใช้กิจกรรมให้สอดคล้องกับคำถามหลักและเนื้อหาการผูกเรื่องเป็นตอนๆ เชื่อมโยงด้วยคำถามหลัก

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

พิมพันธ์ เคะหะคุปต์ (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและความพอใจต่อการเรียนการสอน : การศึกษาผลการเรียนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โปรแกรมศิลป์ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 ห้องเรียน มี 35 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมและแบบสัมภาษณ์ความพอใจต่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์มีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือ สูงกว่าร้อยละ 60 (2) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์มีความพอใจต่อการเรียนการสอนในด้านเนื้อหาที่เรียน การเรียนที่เน้นกิจกรรมเป็นหลัก การทำงานเป็นทีม การนำเสนอความรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครูจัด รวมถึงมีความพอใจในการสอนของครู และการร่วมกิจกรรมของเพื่อนๆ

จำลอง ไชยา (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยวิธีสตอรี่ไลน์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดคน่าน ผลการวิจัยพบว่า

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความรู้ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน โปรแกรม คือ 75 % อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. หลังการทดลองใช้โปรแกรมนักเรียนมีคะแนนเจตคติในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมและสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน โปรแกรม คือ 80 % อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลการทดสอบความรู้และวัดเจตคติในอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของนักเรียนก่อนการทดลองมีความคงที่และหลักการทดลองมีความคงทน
4. นักเรียนมีการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 4 ด้าน คือ การป้องกัน การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์
5. นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมโปรแกรมในด้านความเหมาะสมของสถานที่และระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอน และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับมาก

6. โปรแกรมที่สมบูรณ์มีองค์ประกอบคือ หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม คุณสมบัติของผู้ใช้และกลุ่มเป้าหมาย เอกสารที่ใช้ในโปรแกรม ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอน

อารีย์ ปรีดีกุล (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์สำหรับนักศึกษาในสถาบันราชภัฏ : กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแบบการสอนภาษาอังกฤษที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์สำหรับนักศึกษาสถาบันพิบูลสงคราม 2) เปรียบเทียบความสามารถของนักศึกษาในสถาบันราชภัฏระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยวีดิทัศน์ออนไลน์และกลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยวิธีปกติใน 2 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษทั่วไป พบว่านักศึกษาทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานความรู้วิชาภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน กลุ่มทดลองได้รับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนด้วยวิธีปกติ ใช้เวลาในการเรียนการสอน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ ผู้วิจัยทำการทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสอบถามความคิดเห็นต่อกระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาทั้งสองกลุ่มเมื่อสิ้นสุดการเรียนในสัปดาห์สุดท้าย โดยใช้แบบสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้ววิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมไว้โดยใช้ค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาการอ่านภาษาอังกฤษทั่วไปและความคิดเห็นต่อกระบวนการเรียนการสอนของนักศึกษาที่ได้รับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยวีดิทัศน์ออนไลน์และวิธีปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 โดยผู้เรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยวิธีปกติ

เกรียงไกร ยิ่งสง่า (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้สื่อดิจิทัลและการประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ เจตคติ และทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในวิชา ส053 ประชากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนโรงเรียนปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา ปีการศึกษา 2542 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดเจตคติต่อประชากรและสิ่งแวดล้อม และแบบสังเกตทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสื่อดิจิทัลและการประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน เจตคติต่อประชากรและสิ่งแวดล้อม และทักษะการแก้ปัญหาลงการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิรภัทร์ บัวสุวรรณ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยการใช้ชุดการเรียนสตอรีไลน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน โรงเรียนโคกเจริญวิทยา จังหวัดลพบุรี ปีการศึกษา 2543 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน ได้รับการสอนโดยการใช้ชุดการเรียนสตอรีไลน์ และกลุ่มควบคุม 30 คน ได้รับการสอนแบบโครงการ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสังคมศึกษาและแบบวัดเจตคติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการใช้ชุดการเรียนสตอรีไลน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาโดยการใช้ชุดการเรียนสตอรีไลน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบโครงการมีเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ณัฐยา ทิพรัตน์ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น"หนังตะลุง" ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในด้านการเตรียมการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์การสอน การเลือกใช้วิธีและเทคนิคการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การสอนซ่อมเสริม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนวิชาศิลปะศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น "หนังตะลุง" ทั้ง 6 ด้าน คือ การเตรียมการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์ การเลือกวิธีและเทคนิคการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การสอนซ่อมเสริม
2. ปราชญ์ชาวบ้านเห็นด้วยมากในการนำศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังตะลุง มาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยเน้นการสอนทางด้านการแสดงหนังตะลุงและการแกะรูปหนังตะลุง สถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอน เน้นการสอนที่โรงเรียนมากกว่าบ้าน วิธีการสอนควรเน้นการสอนแบบสาธิต การวัดและประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนควรสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเองได้
3. ผลจากการสังเกตการสอนของครูประจำปราชญ์ชาวบ้านในโรงเรียน พบว่า ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายสลับกับการสอนแบบสาธิต และแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานโดยครูผู้สอนควรเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และนำปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ให้นักเรียนโดยตรง การสอนจะเปิดสอนในคาบชม

ชน (กิจกรรมซ่อมเสริม) และเปิดเป็นวิชาเลือก นักเรียนที่สนใจส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานที่ทำการสอนส่วนใหญ่ใช้ห้องเรียนที่อยู่ภายในอาคารเรียน ครูและปราชญ์ชาวบ้านสอนเรื่องของการแสดงและการแกะรูปหนังตะลุง สอนในเนื้อหาที่เห็นว่าสำคัญ และการสังเกตการแสดงหนังตะลุงจากการแสดงสดและเทปบันทึกการแสดง ลำดับขั้นตอนวิธีการแสดงไม่แตกต่างกัน แต่จะต่างกันที่บรรยากาศ การชมได้ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังการแสดง การแกะรูปหนังตะลุงไม่ยากจนเกินไป ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้

4. ครูศิลปศึกษาและปราชญ์ชาวบ้านได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังตะลุงเป็นศิลปะที่ควรอนุรักษ์และสืบทอด ควรมีการนำเข้าสู่กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่างๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาให้มีการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและเป็นการสอนให้เห็นถึงคุณค่าศิลปะพื้นบ้านทางด้านหนังตะลุง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ชื่นชม และมีความตระหนักในคุณค่าอันนำไปสู่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

สุรินทร์ วังคะฮาด (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์เพื่อการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายกระบวนการและผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยใช้วิธีสตอรี่ไลน์ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2542 จำนวน 29 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยพหุวิธีการ ผลการวิจัยพบว่า การสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า แสดงออก และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างอิสระ ทำให้นักเรียนมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เป็นผู้ใฝ่ในการเรียนรู้ รู้จักการวางแผนการทำงาน มีโอกาสทำงานเป็นคณะ ได้เผชิญกับสถานการณ์และได้ฝึกการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนมีความร่าเริงสนุกสนานกับการเรียน นอกจากนี้การสอนโดยวิธีสตอรี่ไลน์ช่วยให้นักเรียนซึมซับความรู้ที่ละน้อย เป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และสอดคล้องกับความรู้ เจตคติเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงานได้อย่างเหมาะสม

ธาริณี วิทยาอนิวรรณ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรี่ไลน์ที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ คือ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนของนักเรียนที่

เรียนด้วยวีดิทัศน์ออนไลน์ และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ระหว่างกลุ่มที่เรียนโดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์และกลุ่มที่เรียนโดยใช้วิธีสอนตามแบบปกติ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่เรียน โดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์มีค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดคือสูงกว่าร้อยละ 70

2. นักเรียนที่เรียน โดยใช้วีดิทัศน์ออนไลน์มีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก โดยนักเรียนที่เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูงและระดับปานกลางมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนในระดับมาก และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำมีความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับปานกลาง

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยวีดิทัศน์ออนไลน์ สูงกว่านักเรียนที่เรียน โดยใช้วิธีการสอนตามแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศักดิ์ชัย เกียรติจินาจันทร์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างสรรค์ตนเองและความผูกพันกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณค่าศิลปกรรมที่ปรากฏในชุมชนคือ 1) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 2) ด้านสุนทรียภาพและจริยธรรม 3) ด้านบุคลิกภาพและอารมณ์ 4) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางศิลปกรรม 5) ด้านการเรียนรู้จากพฤติกรรมทางสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างสรรค์ตนเองและความผูกพันกับชุมชน พบว่าเกิดขึ้นโดย

2.1 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับประวัติศาสตร์และความรู้ดั้งเดิมที่เป็นรากฐานของตน ก่อให้เกิดความเข้าใจ การตัดสินใจได้เอง ความมั่นใจ ความภูมิใจและความมีเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวก และหากชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น การยอมรับการปรับตัวต่อพฤติกรรมภายในชุมชนได้ ความพอใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนมาก

2.2 หากชุมชนเรียนรู้คุณค่าศิลปกรรมโดยเชื่อมโยงความคิดกับความรู้ใหม่ภายนอกชุมชน ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ การตัดสินใจเองไม่ได้ ความไม่มั่นใจ ความไม่ภูมิใจและขาดเกียรติภูมิ จะส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบ และหากชุมชนเกิดความไม่คุ้นเคยกับแบบแผนทางสังคม ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่น การวางเฉย การปรับตัวไม่ได้ต่อพฤติกรรมภายในชุมชน ความไม่พอใจและความไม่รู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ส่งผลให้เกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

3. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าศิลปกรรมกับการสร้างสรรค์ทัศนคติต่อตนเองและความผูกพันกับชุมชนพบว่า คุณค่าศิลปกรรมส่งผลต่อการสร้างสรรค์ทัศนคติต่อตนเองพร้อมกันกับความผูกพันกับชุมชนและเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีเหตุผล หากเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงบวกจะเกิดความผูกพันกับชุมชนมาก แต่ถ้าเกิดทัศนคติต่อตนเองในเชิงลบจะเกิดความผูกพันกับชุมชนน้อย

สมนึก ปฏิปทานนท์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนการสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยวิธี สตอรีไลน์และกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสตอรีไลน์และกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ 3) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยวิธีสตอรีไลน์ ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาด้วยวิธีสตอรีไลน์ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่เรียนสังคมศึกษาด้วยวิธีสตอรีไลน์ มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ไม่แตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่เรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระหว่างกลุ่มก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยวิธีสตอรีไลน์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิสาพร วัฒนศัพท์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วัดกับการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของวัดที่มีต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แนวลึกจากกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งการศึกษารoles บทบาทของวัดที่มีต่อการดำรงอยู่ของงานศิลปหัตถกรรมออกเป็น 2 บทบาท คือบทบาทของวัดในฐานะเป็นแหล่งผลิตและเป็นแหล่งสืบสานงานศิลปหัตถกรรม โดยทำการศึกษาตามแนวทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของทาลคอตท์ พาร์สันส์

ผลการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของงาน โลงเหมมอญในตำบลเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี นี้มีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ โดยในส่วนของบทบาทการผลิตมีปัจจัยที่ส่งเสริมคือ ลูกหลานชาวมอญในเกาะเกร็ดยังคงมีความเชื่อในการสร้างโลงเหมมให้กับพระสงฆ์ที่พวก

เขาศรัทธา มีความร่วมมือในการผลิตเป็นอย่างดีมีการพัฒนาคุณภาพของวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิต และมีการรักษามาตรฐานการผลิต ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิต คือ โอกาสในการผลิตมีน้อยลง นายช่างหายากขึ้น ความรู้ในงานบางอย่างที่เป็นระดับสูงมีเพียงนายช่างเท่านั้นที่ทำได้ และวัตถุดิบที่พัฒนาคุณลักษณะบางตัวไม่สามารถหาซื้อได้ทั่วไปและมีราคาแพงขึ้น ทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต บางอย่างช่างจะต้องผลิตเอง

ในส่วนของบทบาทในการสืบสาน ปัจจัยที่ส่งเสริมการสืบสานคือลักษณะของความรู้ที่เป็นความรู้เปิด ทั้งช่าง วิศวกร และชุมชนมีความต้องการร่วมกันที่จะให้มีการสืบสานงาน โลงเหม ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากแรงกระตุ้นจากคนภายนอกที่ได้เข้ามาชื่นชมงาน โลงเหมและการที่คนภายนอกเข้ามาศึกษา และรวบรวมองค์ความรู้ในงาน โลงเหมก็มีผลให้งาน โลงเหมสืบสานอยู่ต่อไปได้แม้จะไม่มีตัวบุคคล และปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งคือ การจัดเก็บ โลงเหมไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา ซึ่งในอดีตจะไม่มี ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบสานคือ ตัวบุคคลที่ถ่ายทอดความรู้และผู้รับความรู้มีจำนวนน้อยลง ลักษณะความรู้ที่ไม่มีเขียนไว้เป็นตำรา โอกาสในการผลิตที่น้อยลง และการไม่มีมาตรฐานการสืบสานที่แน่นอน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้บทบาทในการสืบสานงาน โลงเหมของวัดลดน้อยลง

ปรววรรณ ดวงรัตน์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอน ศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในด้านการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การวัดและการประเมินผล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมอาจารย์ และด้านความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ สักขณะนิสัยทางการเรียนกระบวนการทำงานทางศิลปะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพในด้านการวางแผนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์ มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพการดำเนินการสอนอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาด้านวิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง สภาพแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพและปัญหาการเรียนศิลปะภาคปฏิบัติของนักศึกษา พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเรียนศิลปะ มีสภาพตามความเป็นจริงและเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สภาพด้านลักษณะนิสัยทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาน้อย สภาพด้านกระบวนการทำงานทางศิลปะอยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาปานกลาง ด้านสภาพแวดล้อม

ทางกายภาพมีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหา มาก และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ พบว่า อาจารย์จะคำนึงถึงปัญหาด้านความแตกต่างกันทางความรู้พื้นฐานทางศิลปะของนักศึกษา แผนการสอนจะต้องเน้นให้เกิดพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการทางด้านทักษะ มีการใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้นของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 และใช้วิธีสอนแบบสัมมนาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 การวัดและการประเมินผลพิจารณาจากพัฒนาการทางด้านศิลปะในแฟ้มสะสมผลงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพยังไม่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบนอกจาก กรณีของทักษะของนักศึกษาแล้ว ยังพบประเด็นความขัดแย้งทางความคิดของอาจารย์ การขาดการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาการจากผู้บริหาร ผลการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการเรียนรู้และทักษะสูงขึ้นตามลำดับชั้น ในด้านกระบวนการทำงานศิลปะ พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ แบบเป็นระบบ แบบกึ่งเป็นระบบ และแบบไม่เป็นระบบ ด้านของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ นักศึกษาระบุว่า ยังไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ คือ การขาดห้องจัดนิทรรศการ และขาดตำราศิลปะที่มีคุณภาพในห้องสมุด

ผลการสังเกตสภาพทั่วไปของอาคารสถานที่ พบว่า มีห้องปฏิบัติงานศิลปะแบ่งตามเทคนิควิธีการศิลปะ เช่น ห้องปฏิบัติงานจิตรกรรม ห้องปฏิบัติงานประติมากรรม และห้องปฏิบัติงานภาพพิมพ์ เป็นต้น ภายในห้องปฏิบัติงานมีความพร้อมทางวัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เพียงพอสำหรับการใช้งาน สภาพของการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้นของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 มีการวิจารณ์ติชมผลงาน และให้นักศึกษามีเวลาในการฝึกปฏิบัติงานด้วยตนเอง ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ใช้วิธีสอนแบบสัมมนา นักศึกษาและอาจารย์มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิจารณ์ ติชม และให้คำแนะนำในผลงานศิลปะที่นักศึกษาสร้างสรรค์ขึ้นมา

สันติสุข กฤดากร (2541) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง การศึกษาก่อนถ่ายทอควมมีปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร โดยงานวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจรวบรวมภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน และศึกษาการถ่ายทอควมมีปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในองค์ประกอบทางด้าน มูลเหตุจูงใจในการเรียนรู้ กระบวนการถ่ายทอควมมีปัญญา และปัญหาอุปสรรคของการถ่ายทอ ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอควมมีปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร อันได้แก่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ใช้ภาษาประเภทเพลงพื้นบ้าน ด้านเพลงบอก เพลงนา เพลงเรือ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่ไม่ใช่ภาษาประเภท

ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ด้านงานจักสาน การขุดเรือยาว และศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านผสม ประเภท การแสดงพื้นบ้าน ด้านหนังตะลุง โนรา มืองค์ประกอบของการถ่ายทอดในด้านต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. มูลเหตุของใจในการเรียนรู้พบว่า ผู้ที่มารับการถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาด้าน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งประเภทเพลงพื้นบ้าน และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้านมี มูลเหตุของใจในการเรียนรู้จากการจูงใจจากสภาพแวดล้อม การได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ในครอบครัว และความสนใจส่วนตัว มีใจรักใจชอบผู้รับการถ่ายทอด ส่วนมูลเหตุของใจในการเรียนรู้ที่ แดกต่างออกไปของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน คือ การจูงใจด้านเศรษฐกิจ ความต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และความเชื่อสิ่งเร้นลับ

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในองค์ประกอบทางด้านวิธีการถ่ายทอด ขั้นตอนการถ่ายทอดและเทคนิคการถ่ายทอดมีดังนี้

2.1 วิธีการถ่ายทอด พบว่า ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งประเภทเพลงพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน มีวิธีการถ่ายทอดโดยวิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดดูแล แบบอย่างการปฏิบัติของผู้ถ่ายทอด และผู้รู้ในหมู่บ้านคนอื่นๆ วิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติด้วย ตนเอง วิธีการที่ผู้ถ่ายทอดทำให้ดูแล้ว ให้ผู้รับการถ่ายทอดทำตามทีละขั้นตอน วิธีการที่ผู้ถ่ายทอด บอกเล่าในลักษณะอธิบายและแนะนำเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการขับกลอนเพลง การทำงานหัตถกรรม พื้นบ้าน และศิลปการแสดงพื้นบ้าน และวิธีการให้ผู้รับการถ่ายทอดโดยการให้ผู้รับการถ่ายทอดในส่วน ของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านยังมีวิธีการถ่ายทอดโดยการให้ผู้รับการถ่ายทอดดูตัวอย่างของจริงที่ทำ สำเร็จแล้วและทดลองทำตามตัวอย่างและการแสดงพื้นบ้าน มีการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2 ขั้นตอนการถ่ายทอด พบว่า ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งประเภทเพลงพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้านมีขั้นตอนการถ่ายทอดในขั้นเตรียมการโดยการให้ผู้รับ การถ่ายทอดสะสมความรู้จากการสังเกตการปฏิบัติงานของผู้ถ่ายทอด นอกจากนี้การถ่ายทอดเพลง พื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน ยังมีการให้ผู้รับการถ่ายทอดสะสมความรู้โดยการอ่านหนังสือ และ ท่องจำบทกลอนที่ผู้ถ่ายทอดมอบให้ ส่วนในขั้นตอนดำเนินการเน้นการให้ผู้รับการถ่ายทอดลงมือ ปฏิบัติและเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ประเมินผลจากความสามารถ ปฏิภาณไหวพริบในการปฏิบัติ และคุณภาพผลงานของผู้รับการถ่ายทอด

2.3 เทคนิคการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทเพลงพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และการแสดงพื้นบ้าน มีเทคนิคการถ่ายทอด ดังนี้

2.3.1 สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ใช้สื่อบุคคล คือผู้ถ่ายทอดเป็นศูนย์กลาง การถ่ายทอดความรู้ใช้สื่อของจริงในการฝึกปฏิบัติ และหนังสือเป็นสื่อเสริมความรู้

2.3.2 บรรยากาศการเรียนรู้ ประสานกลมกลืนอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน การทำงาน และวิถีประเพณีของหมู่บ้าน

2.3.3 ระยะเวลาในการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลาเรียนรู้ฝึกหัดประมาณ 1 สัปดาห์ถึงสามเดือน และฝึกฝนความชำนาญเป็นแรมปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ ปฏิภาณไหวพริบของแต่ละบุคคล

3. ปัญหาและอุปสรรคการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรมีดังนี้

3.1 ปัญหาด้านผู้ถ่ายทอด ได้แก่ ผู้รับในหมู่บ้านไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถ ผู้รู้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ บางท่านสุขภาพไม่แข็งแรง เป็นอุปสรรคแก่การถ่ายทอด ผู้รู้ในหมู่บ้านมักจะถ่ายทอดให้กับคนใกล้ชิดหรือญาติสนิท ไม่มีการถ่ายทอดอย่างแพร่หลายแก่บุคคลอื่นๆ ผู้รู้ในหมู่บ้านด้านการชูดเรือยาวหลายท่านทำงานกับช่างชูดเรือด้วยกัน จึงไม่ได้ฝึกหัดลูกมือไม่ขึ้นมา และผู้รู้ในหมู่บ้านด้านการแสดงพื้นบ้าน บางท่านละเลยสิ่งสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม และความงดงามของศิลปะการแสดงหนังตะลุง และโนรา ทำให้การถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านผิดเพี้ยนไปจากเดิม

3.2 ปัญหาด้านผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ ขาดผู้ที่ จะมารับการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างจริงจัง ผู้รับการถ่ายทอดรุ่นหลังไม่มีเวลาให้กับการฝึกหัด หรือฝึกซ้อมอย่างเต็มที่ ประกอบกับขาดความอดทนมานะพยายาม ทำให้การฝึกหัดไม่ได้ผลเท่าที่ควร หรือมักจะเลิกไปก่อนที่จะสามารถทำได้ และคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกท้องถิ่น ทำให้ละทิ้งศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเองไป

3.3 ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ ความเจริญด้านเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการสแตนิชมดนตรีสมัยใหม่ และการแสดงสมัยใหม่ เข้ามาแทนที่เพลงพื้นบ้านและการแสดงพื้นบ้าน ขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ตลาดสินค้ารองรับผลผลิตทางอุตสาหกรรมมากกว่าผลผลิตจากแรงงานที่ทำด้วยมือ ทำให้มีการผลิตงานจักสานเพื่อเป็นสินค้าขายส่ง และปัจจุบันการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้น ชาวบ้านหันมานิยมใช้รถยนต์แทนเรือ ทำให้มีการชูดเรื่อน้อยลง

จกต เสงสุวรรณ (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มหลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีของสถาบันราชภัฏในทศวรรษหน้า ในการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ด้านโครงสร้าง เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน สื่อการสอนและการวัดและประเมินผล โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) กลุ่มตัว

อย่างประชากรเป็นผู้เชี่ยวชาญสาขาศิลปศึกษา จำนวน 33 คนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 รอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) ผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านจุดประสงค์ส่วนใหญ่ยังคงเหมือนหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน สำหรับจุดประสงค์ที่เพิ่มได้แก่ เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะในชีวิตประจำวัน มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการทางทัศนศิลป์ มีความสามารถเป็นนักวิชาการ รู้จักคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน รู้จักนำเอาเทคนิควิธีการทางศิลปะที่ทันสมัยมาใช้ มีความศรัทธาและมีจรรยาแห่งวิชาชีพครู

2. ด้านโครงสร้าง ไม่เปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากนัก จำนวนหน่วยกิตรวมอยู่ระหว่าง 140-145 หน่วยกิต หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปอยู่ระหว่าง 35-40 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้านอยู่ระหว่าง 94-97 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรีอยู่ระหว่าง 8-10 หน่วยกิต

3. ด้านเนื้อหาวิชา หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ วิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สารนิเทศเพื่อการศึกษา คณิตศาสตร์เบื้องต้น สุนทรียะทางทัศนศิลป์ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ หมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาชีพครู ได้แก่ วิชา พื้นฐานวิชาชีพครู หลักการสอน หลักสูตรและการสอน การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา จรรยาและวิชาชีพครู พฤติกรรมการสอนวิชาศิลปศึกษา หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนศิลปศึกษาในโรงเรียน และความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มวิชาเนื้อหา ได้แก่ วิชา ศิลปศึกษาเบื้องต้น ศิลปะสำหรับครู โครงการศึกษาศิลปะส่วนบุคคล ศิลปวิจารณ์ จิตรกรรมพื้นฐาน ภาพพิมพ์พื้นฐาน ทฤษฎีสี ศิลปะไทย การวาดเส้น คอมพิวเตอร์กราฟฟิค คอมพิวเตอร์ศิลป์ และเลือกเรียนรายวิชาจากแขนงวิชาทัศนศิลป์ ศิลปะประยุกต์ ความเข้าใจทางศิลปะและศิลปะพื้นบ้าน กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ได้แก่ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หมวดวิชาเลือกเสรี ได้แก่ วิชา ศิลปะเพื่อสร้างคุณภาพชีวิต คอมพิวเตอร์กราฟฟิค 2-3 มิติ

4. ด้านการเรียนการสอน เป็นรูปแบบที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นการปฏิบัติงานจริง

5. ด้านสื่อการสอน ส่วนใหญ่เป็นสื่อที่ทันสมัย รวมทั้ง Internet

6. ด้านการวัดและประเมินผล มีจุดประสงค์เพื่อวัดและประเมินผลด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และบุคลิกภาพความเป็นครูศิลปะ โดยวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และกระบวนการสอน ครูเป็นผู้ประเมิน โดยประเมินจากการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ช่วงเวลาในการวัดและประเมินผล ได้แก่ ช่วงหลังเรียน

เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในด้านความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน วิธีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน บทบาทของสถาบันราชภัฏในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน วิธีการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือนักศึกษาคณะครุศาสตร์ โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา สถาบันราชภัฏ จำนวน 390 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความเห็นด้วยความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเพราะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกประจำวันของบุคคลและสังคมส่วนรวม และเป็นตัวสะท้อนความสามารถและภูมิปัญญาของช่างไทยในอดีตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักศึกษามีความเห็นด้วยกับวิธีการอนุรักษ์ซึ่งได้แก่การเก็บรวบรวมตัวอย่างและผลงาน และจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาระดับท้องถิ่นเป็นแกนนำในการศึกษารวบรวม วิจัยและจัดทำเอกสารเผยแพร่ และรวบรวมทำเนียบ และพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และนักศึกษาเห็นด้วยกับสถาบันราชภัฏในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งได้แก่การจัดหลักสูตรและกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ และผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัย ให้บริการแก่สังคมในการทำเอกสารเผยแพร่ และรวบรวมทำเนียบบุคคลและแหล่งผลิตรวมทั้งเปิดอบรมวิชาช่างให้แก่คนทั่วไป และนักศึกษามีความเห็นด้วยกับบทบาทของนักศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ว่า นักศึกษาควรมีความรู้และความในการถ่ายทอดวิธีการอนุรักษ์และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในโรงเรียนรวมทั้งเป็นผู้ศึกษา รวบรวมผลงานและเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในชุมชน และรณรงค์ให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญของงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในชีวิตประจำวัน ในด้านปัญหาและอุปสรรค นักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้ คนทั่วไปไม่เห็นความสำคัญและขาดความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมทั้งค่านิยมตะวันตกและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามากเกินไป อีกทั้งงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขาดประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมในปัจจุบัน

วิรัตน์ พงษ์ทอง (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อการค้าอยู่และการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านไทย ยวน ตำบลคอนแร่ จังหวัดราชบุรี ในการศึกษาเรื่องศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย โดยใช้วิธีทางมนุษยวิทยา อธิบายบทบาทหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าต่างๆ ที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านไทย โดยเลือกบ้านคอนแร่ ตำบลคอนแร่ จังหวัดราชบุรี เป็นตัวอย่างกรณีในการศึกษา

สาเหตุของการเสื่อมสลายของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เนื่องจาก

1. การพัฒนาจากส่วนกลาง ที่นำความทันสมัยไปสู่ชนบท
2. การเข้ามาแทนที่ของสินค้าจากโรงงานอุตสาหกรรม
3. ขาดแคลนวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติ
4. การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม

สาเหตุของการดำรงอยู่ของศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเนื่องจาก

1. การส่งเสริมให้ผลิตให้ผลิตเป็นสินค้า โดยโครงการพัฒนาต่างๆ จากส่วนกลาง
2. ค่านิยมของสังคมเมืองที่นิยมเก็บสะสมเป็นศิลปะวัตถุที่มีคุณค่าหายาก
3. ผลิตเพื่อหารายได้เสริมให้กับครอบครัว

ธงชัย รักซ้อน (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน วิชาสังคมวิทยาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงในวิทยาลัยครู การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงในวิทยาลัยครู และเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยาที่อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากได้แก่

1. ด้านหลักสูตร นักศึกษาควรรู้และเข้าใจจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของหลักสูตรและความสำคัญของการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยา
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีการเชิญวิทยากร การให้นักศึกษาทำรายงาน การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่
3. ด้านสื่อการสอน ควรมีการใช้หนังสือพิมพ์และวารสาร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ร่วมกับหนังสือเรียน
4. ด้านการวัดประเมินผล ควรให้คะแนนการเข้าห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอการทดสอบปลายภาคแบบของข้อทดสอบเป็นแบบอัตนัยและปรนัยปนกัน การสอบวัดความสามารถของนักศึกษาในด้านการแสดงความคิดเห็น ความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้
5. ด้านเนื้อหาวิชา วิชาสังคมวิทยาเป็นวิชาที่น่าสนใจ และมีประโยชน์สามารถนำไปใช้สอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการเรียนการสอนวิชาสังคมวิทยา อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นไม่แตกต่างกันในด้านต่างๆ เรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้

1. เอกสารการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ
2. เนื้อหารายวิชามีรายละเอียดมากเกินไป เมื่อเปรียบเทียบกับเวลาที่หลักสูตรกำหนดให้
3. ขาดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด วิพากษ์วิจารณ์ และ ได้แสดงความคิดเห็น
4. วิทยาลัยไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอ
5. การวัดและประเมินผลไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

ด้านที่นักศึกษาเห็นว่า เป็นปัญหามากแต่อาจารย์เห็นว่า เป็นปัญหาน้อยคือ เนื้อหาวิชาที่กำหนดให้ยากเกินไป มีรายละเอียดมากเกินไป และ ไม่มีประโยชน์ รวมทั้งขาดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้อ่านและค้นคว้าจากหนังสืออื่นสิ่งที่อาจารย์ต้องการในระดับมาก คือ ให้มีหนังสือเกี่ยวกับวิชาสังคมวิทยาให้ห้องสมุดอย่างเพียงพอ ให้มีการประชุมและสัมมนา ระหว่างอาจารย์ผู้สอน และสิ่งที่นักศึกษาต้องการในระดับมาก คือ ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ และสภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้สอนนำเอาวิธีสอนแบบใหม่ๆ มาใช้ และให้มีหนังสือและเอกสารใหม่ๆ มาใช้

สุรพันธ์ ยนต์ทอง (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวโน้มของวิทยาลัยครูในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของวิทยาลัยครูในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 ในด้านการจัดรูปแบบองค์การ และการจัดการด้านบทบาท และหน้าที่ด้านความเป็นเลิศทางด้านวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมไทย และด้านการผลิตบัณฑิตเพื่อสนองความต้องการของประเทศโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ได้ข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. วิทยาลัยครูเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่น โดยมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยเฉพาะสาขาที่เปิดสอน ส่วนระบบการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การประสานงานกับองค์การต่างประเทศ ตลอดจนการวางแผนพัฒนาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นไปตามลักษณะของมหาวิทยาลัยทั่วไป กล่าวคือ จะมีความเป็นเอกภาพแลหะเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้การเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นนั้นจะเกิดการพัฒนากองของสหวิทยาลัย ซึ่งรวมวิทยาลัยครูหลายแห่งเข้าเป็นกลุ่มเดียวกันเช่นในปัจจุบัน

2. วิทยาลัยครูมีบทบาทและหน้าที่มากกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2527 กล่าวคือจะมีการเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาท้องถิ่นต้องการ และวิทยาลัยครูมีความพร้อม ส่วนหน้าที่ที่มีอยู่เดิมตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูนั้น จะมีการปฏิบัติอย่างเข้มข้น ขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยและการบริหารทางวิชาการแก่ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ

3. สาขาวิชาที่ต้องการมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมไทย ได้แก่ สาขาวิทยาการจัดการ การพัฒนาองค์การ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาชนบทหรือท้องถิ่นที่วิทยาลัยครูแต่ละแห่งรับผิดชอบในการผลิตกำลังคน ส่วนสาขาวิชาชีพครูจะผลิตน้อยลงเมื่อเทียบกับ

ปัจจุบันจะเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ สำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการนั้น จะเป็นไปในลักษณะ การคิดค้นทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์ใช้ประกอบกันไปโดยจะเน้นการจัดการศึกษา เพื่อเสริมวิถีชีวิต ให้ประชาชนในท้องถิ่นทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ และใช้วิทยาการ นั้นๆ เป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ

4. ลักษณะที่สำคัญของบัณฑิตนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถไปประกอบอาชีพอิสระได้จะต้องเป็นนักคิด นักปฏิบัติ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ รู้จักการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม ใฝ่แสวงหาความรู้เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพเสมอ ตลอดจนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย การสื่อสาร มีความรู้เรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชาติและชาวซึ่งในคุณค่าของคุณงามความดี

อริยพร สมจิตต์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบความคิดของนักศึกษาสาขา ศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี เกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ในสถาบัน อุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดของนักศึกษาสาขา ศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี ในด้านสาเหตุที่เลือกเข้าศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา การเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา และแนวโน้มในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อมีข้อเสนอแนะสำคัญที่พอได้ดังนี้ คือ อาจารย์ควรมีความยุติธรรมยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษา และส่งเสริมการทำงานและการแสดงออก วิธีการสอนของอาจารย์ควรปรับปรุงให้น่าสนใจและทันสมัยอยู่เสมอ ในด้านหลักสูตรควรเพิ่มเวลาเรียนในการปฏิบัติงาน และเพิ่มวิชาบังคับศิลปะ ควรเพิ่มรายวิชา เลือกที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งนักศึกษสามารถเลือกเรียนได้ตามถนัด ความสามารถ ความสนใจ และควรเชิญอาจารย์พิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา มาสอน ในด้านเนื้อหาของหลักสูตรควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อนักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรง และควรให้ข้อมูลในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพแก่นักศึกษาก่อนสำเร็จการศึกษา

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Cooper, Julia. (1998) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Cognitive Engagement in a Sixth-Grade Social Studies Class. นักเรียนมีความเต็มใจในกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน ที่กำลังเป็นที่สนใจหรือถกเถียงกันอยู่ของนักการศึกษาผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาครั้งนี้เพื่อสำรวจ การมีส่วนร่วมของนักเรียนและการมีส่วนร่วมในการสอนตามกลวิธีการสอนแบบ สตอรี่ไลน์ การศึกษาค้นคว้าวรรณคดีที่เกี่ยวข้องในเรื่อง

ของ การมีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งอธิบายถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียน, พฤติกรรมการมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วมทางพุทธิพิสัยและครอบคลุมถึงการสนใจ การสำรวจกฎเกณฑ์ที่สนับสนุน การมีส่วนร่วม ในจุดประสงค์ในบทเรียน กลวิธีในการสอนแบบ สดอริ์ไลน์และ การศึกษาค้นคว้าวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของ กลวิธีการสอนตามแบบสดอริ์ไลน์ เพื่อสำรวจความสัมพันธ์กับเกณฑ์ที่สนับสนุนการมีส่วนร่วม การบรรยายถึงประสบการณ์ในชั้นเรียนระดับเกรด 6 กับการสอนแบบสดอริ์ไลน์ 6 สัปดาห์ ในแคนาดา ครูและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์ของตน ตลอดจน การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งในการสังเกตทั้งสองรายงานถึงประสบการณ์ทาง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมตลอด วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสามเป็นมาตรวัดเกี่ยวกับการทดสอบ การมีส่วนร่วมทางพุทธิพิสัยในจุดประสงค์การเรียนรู้ในหน่วยนี้ ผลการศึกษาที่พบเกี่ยวกับนักเรียน พบว่าการมีส่วนร่วมทางพุทธิพิสัยในจุดประสงค์ในชั้นเรียนเกี่ยวกับหน่วยของสดอริ์ไลน์ในแคนาดา และการกระตุ้นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ จากประสบการณ์ของครูเกี่ยวกับ สดอริ์ไลน์นี้เป็นผลในทางบวกเกี่ยวกับการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนและนำไปใช้ ประโยชน์ได้ง่าย

Cleave, J.B. (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A storyline-based approach to developing management role-playing simulations (organizational training, artificial intelligence) ผลการวิจัยพบว่า การนำวิธีการสอนแบบสดอริ์ไลน์สามารถนำมาใช้ในการแสดงบทบาทสมมุติได้เป็นอย่างดี โดย นักเรียนสามารถแสดงบทบาทสมมุติได้ดีขึ้นและยังช่วยพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาแก่ในการนักเรียน โดยผู้ทำการวิจัยได้เสนอแนะว่า ในการนำวิธีสดอริ์ไลน์มาใช้ในการแสดงนั้น จะต้องเน้นเรื่องราวให้น่าสนใจ มีการดำเนินเรื่องที่เห็นเหตุเป็นผล มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องโดยเริ่มจาก 1 คน แล้วเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ และเรื่องที่สร้างขึ้นจะต้องมีจุดหักเหของเรื่องราวด้วย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกอย่างเต็มที่

Butzow, Carol Marie. (1991) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Comparison of A Storyline-Based Method of Instruction and a Textbook Method of Instruction on the Acquisition of Science Concept in the Elementary School. เป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบใช้ สดอริ์ไลน์เป็นฐานและวิธีการเรียนการสอนแบบเดิมที่มีผลต่อแนวความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ของ นักเรียนระดับชั้นเกรด 3 โดยมีกลุ่มทดลอง 114 คน และกลุ่มควบคุม 84 คน ทั้ง 2 กลุ่มศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องของเครื่องจักรและการเคลื่อนที่ โดยนักเรียนทุกคนถูกบอกให้ใช้ความคิด มีการวางแผน และ

วางแผนความคิดออกมาตามหัวข้อที่เกี่ยวกับเครื่องจักร ซึ่งสิ่งนี้ถือว่าเป็นตัวแปรพยากรณ์ ทั้งสองวิธีนี้ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนแล้วทั้งสองกลุ่มจะต้องถูกทดสอบและวาดแผนที่แนวความคิด 1 ใน 2 ของหัวข้อเกี่ยวกับเครื่องจักร ในความหลากหลายของสภาพได้ถูกนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีตัวแปรพยากรณ์ประกอบด้วย เวลาสอน, เพศ, สถิติปัญญาของนักเรียน, คะแนนแผนที่แนวความคิด ก่อนการปฏิบัติ, คะแนนของครูบน DeFord การหักเหตามทฤษฎีโครงสร้างที่อ่าน, กลุ่มคะแนน และตัวแปรตาม คือคะแนนของหลังการเขียนแนวความคิดและคะแนนสอบข้อค้นพบ คือ ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยคะแนนการสอบได้ เด็กผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่มทำคะแนน สูงกว่าเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่มีความแตกต่างของคะแนนบนแผนที่แนวความคิด สถิติปัญญามีความสำคัญสำหรับการพยากรณ์ของสองหน่วย คือคะแนนทดลองแผนที่และหน่วยความคิดก่อนการปฏิบัติของการประชากรทั้งหมด เวลามีส่วนสำคัญในการทดสอบคะแนนของกลุ่มประชากรทั้งหมด คะแนน DeFord เป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงการทดลองและกลุ่มที่ครูควบคุมคะแนนของทั้งสองแสดงถึงความชำนาญ ทางการสอนของระดับชั้น การใช้ภาษาที่เหมาะสม, ครูต้องคำนึงถึงโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มเติมและจัดหาเครื่องมือและวิธีการปฏิบัติ ผู้วิจัยได้กล่าวว่าการสอนแบบสตอรีไลน์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการนำไปใช้สำหรับการเรียนการสอนเหมือนกับวิธีการสอนแบบปกติ

Tahaza, Khalil Nemer (1989) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A theoretical Model for Preserving the Jordanian Tradition Folk Handicraft Through Art Education ซึ่งมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อต้องการทราบถึงบทบาทของศิลปศึกษาในการอนุรักษ์สืบทอดหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวจอร์แดน พบว่าการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย วัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามามีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นเหตุให้งานหัตถกรรมพื้นบ้านหลายอย่างสูญหายไป ผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองทฤษฎีการอนุรักษ์โดยผ่านกระบวนการทางศิลปศึกษา มีการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง 4 สาขาวิชาคือ ศิลปศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลปคดีพื้นบ้าน มานุษยวิทยา จากการศึกษาดังกล่าวพบว่าสิ่งที่ตรงข้ามกัน คือ ทุกคนเห็นว่ามีมีความจำเป็นต้องมีกิจกรรมอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งรวมถึงทางวัฒนธรรม สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ การศึกษา ปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี และในแง่ของเศรษฐศาสตร์ที่คุ้มค่าที่สุด ความต้องการของกิจกรรมการสืบทอดหัตถกรรมพื้นบ้านตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญนั้น จากข้อมูลที่ได้มาพัฒนาโครงสร้างมาจาก electric curriculum ในศิลปศึกษา แสดงให้เห็นว่าการนำกิจกรรมเหล่านี้ใส่ในหลักสูตรศิลปศึกษาคือวิธีการที่ดีที่สุดในการอนุรักษ์ เกิดทัศนคติที่ดี โดยตระหนักถึงความสำคัญในแง่วัฒนธรรม สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ การศึกษา การปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี และในแง่เศรษฐศาสตร์

Renken, Arlene Helen. (1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Symbolic Ethnicity in Rag Rug Weaving Craft of Finnish-Americans (Multi-Cultural Curriculum, Core Values, Ethnic, Folk Art). ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการทดสอบความรู้เกี่ยวกับ การเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากคนรุ่นหลังเกี่ยวกับงานหัตถกรรม ของคนรุ่นก่อนที่มีการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในรัฐที่ 3 และเป็นรุ่นที่ 4 ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จุดประสงค์หลักคือ 1) เพื่อความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับความสัมพันธ์การสืบทอด คุณค่าทางวัฒนธรรม การดำรงอยู่ของศิลปะประเพณี และความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์วรรณนาที่ผ่านช่วงเวลามาแสนนาน 2) สมมุติฐานการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในศิลปศึกษาและเพื่อค้นหาวิธีการศึกษาเพื่อนำไปใช้ในการเรียน กรอบคำถามสำคัญในการศึกษา 1) มีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณค่าทางสัญลักษณ์ของศิลปะประเพณีและสิ่งที่จะช่วยให้คงความเป็นเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์วรรณนา 2) ทำอย่างไรจะมีการเรียนการสอนวัฒนธรรมโดยได้รับการสนับสนุนจากคนรุ่นหลังเกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะอย่างไม่เป็นทางการและการร่วมตัวกันของคนรุ่นหลังเพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์วรรณนา

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้เขาได้ใช้ชุมชนของชาวฟินแลนด์ในอเมริกา โดยการเข้าไปในชุมชนของชาวฟินแลนด์ โฆษณาผ่านหนังสือพิมพ์ และผ่านสมาชิกในครอบครัวที่รู้จักกัน มีการดำเนินการสัมภาษณ์ 21 ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน คาโกต้าได้, เมนเน โซต้า, วิสคอนซินและมิชิแกน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเทียบเคียงกับค่าคงที่ ที่ Glaser และ Strauss (1967) กับของ Spradley (1979) วิเคราะห์ขั้น ขอบเขตวิธีการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือ การจัดหมวดหมู่ (taxonomic) ที่เตรียมเครื่องมือเอาไว้ใช้ในการสัมภาษณ์ การตั้งสมมุติฐาน ประกอบด้วย 1) ประชากรที่ทอพรมปูพื้นที่ศึกษาทางรูปแบบสัญลักษณ์ทางวิถีชีวิตแสดงให้เห็นถึงคุณค่าเกี่ยวกับ lifestyle โดยไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า 2) คุณค่าของเครื่องมือที่ใช้ในการทอได้รับเป็นมรดกตกทอดกันมา 3) เป็นการศึกษาที่ย้อนรอยไปถึงการทอพรมปูพื้นที่มีสมาชิกในครอบครัวเป็นศูนย์กลาง และจากเพื่อนบ้าน 4) ความพร้อมทางการเรียนของความหลากหลายของกลุ่มประชากรและระยะเวลาของการศึกษา, กี่ที่เป็นอุปกรณ์ในการทอ, ผู้สอนและการเสริมแรง 5) การทอพรมปูพื้นเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเสริมสร้างทางร่างกาย, มีมิติสัมพันธ์, มีความละเอียดอ่อนและมีอารมณ์ที่ดี 6) โครงสร้างพื้นฐานทางการทอพรมปูพื้นยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลงแต่สังคมและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปส่งผลกระทบต่อการศึกษาในปัจจุบันนี้ ผลการศึกษาที่ได้มีความเกี่ยวพันกันและเป็นการเสนอแนะแนวทางในการทำวิจัยในอนาคต และสำหรับศิลปศึกษา เป็นเป้าหมายหลักสูตรที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม, ศิลปะที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมและบทบาทของคุณค่าในศิลปศึกษา

Macdowell (1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Folk Art Study in Higher Education in North America ผลการวิจัยพบว่า สังคมในอเมริกามีความสนใจในศิลปะพื้นเมืองราวศตวรรษที่ 20 ต้นๆ นักวิชาการได้ให้ความสนใจศิลปะพื้นเมืองและการเกิดศิลปะพื้นบ้าน โดยมีการบรรจุหลักสูตรศิลปะพื้นบ้านในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั่วไป เพื่อสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรด้านศิลปะพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษาโดยแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคคลภายนอกให้มากขึ้น นอกจากนี้การวิจัยนี้ยังมีผลสรุปว่า สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทและอิทธิพลที่สำคัญอย่างมากในด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปะพื้นบ้าน ความรู้ด้านประวัติศาสตร์พื้นบ้านซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจด้านวิชาการ โดยงานวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาศิลปะพื้นบ้านสมัยใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ และให้มีการจัดทำข้อมูลด้านการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในด้านโครงสร้างและการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

Congdon, Kristin Goranson. (1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Theoretical Model for Teaching Folk Art in the Art Education Setting มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อพัฒนารูปแบบทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการสอนและการวิเคราะห์ศิลปะพื้นบ้าน ในการเชื่อมต่อทางวัฒนธรรม ในการจัดศิลปะศึกษา โดยการศึกษาจากเอกสารศิลปะพื้นบ้านและการวิเคราะห์โครงสร้างเกี่ยวกับการจำแนกศิลปะพื้นบ้านในแต่ละระดับจากรูปแบบของศิลปะตัวอื่น ที่มีความสัมพันธ์กับเป้าหมายของมูลนิธิทางวัฒนธรรม โดยนักวิชาการทางศิลปะศึกษาได้ ศึกษาจากหลักฐานทางเอกสาร แต่ก็ไม่เฉพาะเจาะจง ยังได้ศึกษาจากพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ จากวิถีชาวบ้าน ทางมนุษยวิทยา ทางโบราณวัตถุรวมทั้งจากการสะสมศิลปะพื้นบ้านด้วย ซึ่งพื้นฐานของรูปแบบนี้ขึ้นอยู่กับคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะ, ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมที่มีมากขึ้นรวมทั้งกฎเกณฑ์ทางศิลปะ, การถ่ายทอดทางศิลปะที่มนุษย์ถ่ายทอดทางระบบความเชื่อ และรูปแบบการจัดการทางสังคม รูปแบบนี้ถูกนำเสนอโดยการศึกษาทางศิลปะ คือ นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางศิลปะมากขึ้น ในการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ของศิลปะพื้นบ้านเป็นไปอย่างกว้างขวางรวมถึง ข้อมูลจากพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน, การแสดงนิทรรศการ, การสะสมที่ยังมีอยู่รวมทั้งการค้นพบงานศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลทางการศึกษานี้ การวิเคราะห์ โดยการใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลศิลปะพื้นบ้านจากการจัดหมวดหมู่, จากตัวของวัตถุโบราณ, จากตัวศิลปะพื้นบ้าน, จากภูมิปัญญาของศิลปินและจากประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม โดยการนำข้อมูลเหล่านี้มาผ่านกระบวนการวิเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ของศิลปะพื้นบ้าน รูปแบบที่นำเสนอนี้ได้ขยายไปสู่กลุ่มศิลปะศึกษาซึ่งมันถูกพัฒนาขึ้นโดย June McFee and F. Graeme Chalmers และเป็นแนวทางสำหรับการสอน โดยการสอนนี้ใช้ฐานการวิเคราะห์ข้อมูล ยังมีการเสนอแนวทางของโครงสร้างหลักของรูปแบบนี้ให้เห็น บริบทของข้อมูลศิลปะวิจารณ์และห้องปฏิบัติการศิลปะ ผลที่ได้จากการแสดงและการพัฒนาที่ตามมาคือ 1) เกิด

การเรียนรู้ เกิดคุณค่าต่อคนทั่วไปและทางด้านศิลปะ มีทัศนคติที่ดี 2) ทำให้มีเอกลักษณ์มากขึ้นลดการเลียนแบบ 3) ทำให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น 4) ทำให้เกิดมุมมองที่เชื่อมโยงและขยายไปสู่ความสนใจเพื่อเกิดวินัยด้านอื่นๆ 5) มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนเอง 6) ทำให้เกิดการขยายมุมมองทางความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น

Alexander Miniter (1982) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Boundary Living : Black and Students and Adults Study their Community through and Ethnohistoric Ethnohistoric perspective โดยศึกษาถึงการนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาประกอบการเรียนการสอน และการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่นโดยอาศัยแนวคิดทางการศึกษาทางชาติพันธุ์วิทยาโดยให้นักเรียนผิวขาวผิวดำและผู้ใหญ่ในแฟรงค์เฟิร์ตตะวันตกของเมืองฟิลาเดเฟีย รัฐ เพนซิลวาเนีย เข้าร่วมศึกษาในโครงการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนในชนบท โดยการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความเชื่อ ทัศนคติแนวคิดในแง่เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและศาสนา ผลการวิจัยได้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งช่วยให้เข้าใจชุมชนและประชาสัมพันธวัฒนธรรมของโรงเรียนและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมให้สัมพันธ์กันยิ่งขึ้น

Prescott, Chusak. (1981) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Proposed Guideling for the Development / Improvement of art education curriculum for 36 teacher training colleges in Thailand มีวัตถุประสงค์เพื่อการวางแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูประชากรที่ศึกษาคือ อาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษา 36 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูควรจะได้รับการปรับปรุงโครงสร้างให้มีขอบข่ายและเนื้อหากว้างขวาง ยืดหยุ่น วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรกำหนดให้ชัดเจน โปรแกรมการเรียนควรออกแบบให้ตอบสนองต่อบุคคล สังคมและความต้องการในการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้านครุศิลปะจะถูกมองความเห็นว่า เป็นการเลือกสรรที่ดีที่สุด คุณค่าที่ปรับให้มีความสำคัญมากที่สุด คือการพัฒนาทักษะในการอยู่รอด และความรู้ที่เหมาะสม เนื่องจากการสอน การบริหารบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับห้องเรียนภาคปฏิบัติ ดำเนินการที่เกี่วข้อง ยังไม่เหมาะสมเพียงพอ มันจึงถูกเสนอให้จำกัดโปรแกรมในระดับปริญญาจนกระทั่งโปรแกรมเหล่านี้ค่อยลงอย่างเหมาะสม

จากงานวิจัยข้างต้นพอสรุปได้ว่า วิธีสตอรีไลน์เป็นการจัดการเรียนที่เน้นกิจกรรมเป็นหลัก การนำวิธีสตอรีไลน์มาใช้ นั้น จะต้องเน้นเรื่องราวที่น่าสนใจ มีการดำเนินเรื่องให้เห็นเหตุเป็นผล ซึ่งจะช่วยการกระตุ้นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาแก่นักเรียน การสอนด้วยวิธีสตอรีไลน์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ค้นคว้า แสดงออกและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างอิสระ ทำให้นักเรียนมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เป็นผู้ใฝ่ในการเรียนรู้ รู้จักการวางแผนการทำงาน มีโอกาสทำงานเป็นคณะ ได้เผชิญกับสถานการณ์และได้ฝึกการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนมีความร่าเริงสนุกสนานกับการเรียน เป็นการฝึกให้นักเรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนและสิ่งแวดล้อม

ในส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้านสรุปได้ว่า การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาศิลปะพื้นบ้านในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ จะเห็นได้ว่ามีการศึกษาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับวิชาศิลปะพื้นบ้านในหลากหลายสาขาเพื่อขยายมุมมองทางความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น เข้าใจชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิม ในทางศิลปศึกษาได้ศึกษาจากหลักฐานทางเอกสาร ทางประวัติศาสตร์ศิลปะจากวิถีชาวบ้าน ทางมนุษยวิทยา ทางโบราณวัตถุรวมทั้งจากการสะสมศิลปะพื้นบ้านด้วย การศึกษาพื้นฐานจะทำให้พบคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะ, ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมที่มีมากขึ้นรวมทั้งกฎเกณฑ์ทางศิลปะ, การถ่ายทอดทางศิลปะที่มนุษย์ถ่ายทอดทางระบบความเชื่อ และรูปแบบการจัดการทางสังคม การศึกษารูปแบบทางศิลปะ จะทำให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ทางศิลปะมากขึ้น อีกทั้งผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนเอง เกิดคุณค่าต่อคนทั่วไปและทางด้านศิลปะก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี เกิดมุมมองที่เชื่อมโยงและขยายไปสู่ความสนใจเพื่อเกิดวินัยด้านอื่นๆ